ANNE-BABA ve ÇOCUK İLİŞKİSİNİN OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARDAKİ DUYGU DÜZENLEME BECERİLERİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Vildan KAHRAMAN
211197106

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Temel Eğitim Anabilim Dalı
Okul Öncesi Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı

Danışman: Prof. Dr. Rengin ZEMBAT

İstanbul
T.C. Maltepe Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Şubat, 2023

ANNE-BABA ve ÇOCUK İLİŞKİSİNİN OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARDAKİ DUYGU DÜZENLEME BECERİLERİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Vildan KAHRAMAN
211197106
ORCID: 0009-0002-0620-8745

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Temel Eğitim Anabilim Dalı
Okul Öncesi Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı
Danışman: Prof. Dr. Rengin ZEMBAT

İstanbul
T.C. Maltepe Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Şubat, 2023

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Bu belge, Yükseköğretim Kurulu tarafından 19.01.2021 tarihli "Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge" ile bildirilen 6689 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI

Bu belge, Yükseköğretim Kurulu tarafından 19.01.2021 tarihli "Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge" ile bildirilen 6689 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

TEŞEKKÜR

Lisansüstü eğitim ve tez dönemim boyunca bilgi ve deneyimleriyle ilgisi, sabrı ve hoşgörüsü ile sürecin en başından beri, her konuda desteklerini esirgemeyen birlikte çalışma fırsatı bulabildiğim için kendimi çok şanslı hissettiğim ve örnek aldığım değerli danışman hocam sayın Prof. Dr. Rengin Zembat 'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tez sürecim içerisinde aramızdan ayrılışının derin üzüntüsünü yaşadığım, yüreğine dokunduğu son öğrencilerinden biri olmanın gururunu yaşadığım Prof. Dr. Ayla Oktay'a minnetlerimi sunuyorum.

Eğitim sürecimde kıymetli bilgi ve deneyimlerinden istifade edebilme fırsatı bulduğum çok değerli hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Handan Doğan, Prof. Dr. Yıldız Güven'e teşekkür ediyorum.

Ve hayatımın en kıymetlileri olan biricik annem, babam, kardeşim, hayat arkadaşım, canım kızlarım…

Anneciğim ve babacığım her zaman her koşulda yanımda olup, desteğinizi ve bana olan güveninizi hissettirdiğiniz için size çok şey borçluyum. Canım abim ve kardeşten öte eşi benim için kıymetiniz, değeriniz tarifsiz. İyiki hayatımdasınız.

Biricik eşim verdiğim bütün kararların en büyük desteği oldun. Bu zorlu süreçte bütün stresime katlandığın için, sevgini her daim hissettirdiğin için, benden esirgemediğin sonsuz ilgi ve desteğin için çok teşekkür ederim.

Ve canım kızlarım,Cemre Nigarım, Nil Durum…Sizden çaldığım zamanlardaki anlayışınız, hoşgörünüz için sizlere ne kadar teşekkür etsem az. Sizi çok seviyorum.

Vildan KAHRAMAN

Şubat 2023

ÖZET

ANNE-BABA ve ÇOCUK İLİŞKİSİNİN OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARDAKİ DUYGU DÜZENLEME BECERİLERİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Vildan Kahraman
Yüksek Lisans Tezi
Temel Eğitim Anabilim Dalı
Okulöncesi Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı
Prof.Dr. Rengin Zembat
Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2023

Çocukların birtakım becerileri elde etmesinde iki ebeveyninde etkili olacağı görüşünden yola çıkarak, okul öncesi çocuklarının anne ve babaları ile ilişkilerinin, çocukların duygu düzenleme becerilerine etkisini incelemek, araştırmanın problemini oluşturmaktadır. Araştırmanın amacı, okul öncesi kurumlarda eğitim gören 48-66 ay aralığındaki çocukların anne ve babalarıyla olan ilişki düzeyleri ile çocukların duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu 2021-2022 eğitim-öğretim yılında, İstanbul ili Maltepe ilçe merkezinde bulunan anaokulu ve ilköğretim bünyesinde yer alan anasınıflarında eğitim gören 48-66 ay arasındaki 100 çocuğun anne, baba ve öğretmenleri oluşturmaktadır. Bu kapsamda araştırmada 100 anne ve 84 baba ile öğretmenler tarafından çocukları için doldurulmuş 100 veriye ulaşılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu belirlenirken seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir örnekleme tekniğinden faydalanılmıştır. Araştırmada yer alan çocuklar ile onların anne ve babalarının demografik özelliklerini belirlemek amacıyla "Kişisel Bilgi Formu", okul öncesi çocuk ile anne baba arasındaki ilişkiyi belirlemek için "Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği" ve çocukların duygu düzenleme becerilerini belirlemek için ise "Duygu Düzenleme Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırma sorularının alt sorularını ve diğer araştırma sorularındaki durumları test etmek amacıyla öncelikle normallik varsayımı sınanmıştır. Normallik varsayımının sınanması amacıyla her bir puan için

Kolmogorov-Simirnov ve Shapiro-Wilk testleri kullanılmıştır. Elde edilen bulgular doğrultusunda araştırmacılara, eğitimcilere ve ailelere öneriler sunulmuştur.**Anahtar**

Sözcükler: Duygu Düzenleme Becerileri, Anne-Baba-Çocuk İlişkisi

ABSTRACT

INVESTIGATION OF THE EFFECT OF CHILD PARENT RELATIONSHIP ON EMOTION REGULATION SKILLS IN PRE-SCHOOL CHILDREN

Vildan Kahraman
Master Thesis
Department of Basic Education
Pre-School Education Master's Program with Thesis
Thesis Advisor: Prof.Dr.Rengin Zembat
Maltepe University Graduate School, 2023

Based on the view that both parents will be effective in children's acquisition of certain skills, examining the effects of pre-school children's relationships with their parents on their emotion regulation skills constitutes the problem of the research. The aim of the study is to examine the relationship between the relationship levels of 48-66 month-old children in pre-school institutions with their mothers and fathers and children's emotion regulation skills. In this study, the relational survey model, one of the quantitative research methods, was used. The study group of the research consists of the mothers, fathers and teachers of 100 children between the ages of 48-66 months studying in kindergartens and pre-schools within primary education in the Maltepe district center of Istanbul in the 2021-2022 academic year. In this context, 100 data filled by 100 mothers and 84 fathers and teachers for their children were reached in the study. While determining the study group of the research, the easily accessible sampling technique, which is one of the non-random sampling methods, was used. The “Information Form" was used to determine the demographic characteristics of the children and their parents, the "Child-Parent Relationship Scale" was used to determine the relationship between preschool children and their parents and the "Emotion Regulation Scale" was used to determine children's emotion regulation skills. In order to test the sub-questions of the research questions and the situations in the other research questions, the normality assumption was tested first. In order to test the normality assumption, Kolmogorov-

Smirnov and Shapiro-Wilk tests were used for each score. In line with the findings, suggestions were presented to researchers, educators and families.

Keywords: Emotion Regulation Skills-Parent Child Relations

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI ii
ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI iii
TEŞEKKÜR iv
ÖZET v
ABSTRACT vii
İÇİNDEKİLER ix
TABLOLAR LİSTESİ xii
KISALTMALAR xiv
1. GİRİŞ 1
1.1 Problem 1
1.2 Amaç 6
1.3 Önem 7
1.4 Varsayımlar 8
1.5 Sınırlıklar 8
1.6 Tanımlar 8
2. GENEL BİLGİLER 10
2.1 Aile 10
2.1.1 Aile kavramının tanımı 10
2.1.2 Eğitimde ailenin önemi 10
2.2 Ebeveyn-Çocuk İlişkisi 12
2.2.1 Başarılı anne-baba-çocuk ilişkisi kurmak için gerekli koşullar 13
2.2.2 Anne çocuk ilişkisi 14

2.2.3 Baba çocuk ilişkisi 19
2.2.4 Aile ilişkilerini açıklayan kuram ve teorilerine genel bir bakış 22
2.2.5 Türk toplumunda aile çocuk ilişkileri 24
2.3 Duygu Düzenleme 26
2.3.1 Duygu düzenlemenin tanımı ve özellikleri 26
2.3.2 Duygu düzenleme modelleri 28
2.3.3 Duygu düzenleme gelişimine etki eden faktörler 30
2.3.4 Okul öncesi dönemde duygu düzenleme 35
2.3.5 Duygu düzenleme becerilerinin çocukların hayatına etkileri 37
2.3.6 Çocukların duygu düzenleme becerilerinde ebeveyn etkisi 38
3. YÖNTEM 40
3.1 Araştırma Modeli 40
3.2 Çalışma Grubu 40
3.3 Veriler ve Toplanması 42
3.3.1 Kişisel bilgi formu 42
3.3.2 Çocuk ana-baba ilişki ölçeği 43
3.3.3 Duygu düzenleme ölçeği 45
3.3.4 Verilerin toplanması 46
3.4 Verilerin Çözümlenmesi ve Yorumlanması 47
4. BULGULAR VE TARTIŞMA 49
4.1 Bulgular 49
4.1.1 Birinci araştırma problemine ilişkin bulgular 49

4.1.2 İkinci araştırma problemine ilişkin bulgular 59
4.1.3 Üçüncü araştırma problemine ilişkin bulgular 60
4.1.4 Dördüncü araştırma problemine ilişkin bulgular 64
4.1.5 Beşinci araştırma problemine ilişkin bulgular 65
4.2 Tartışma 66
5. SONUÇ ve ÖNERİLER 72
KAYNAKLAR 76
EKLER 87
EK-1: Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği İzin Formu 87
EK-2: Duygu Düzenleme Ölçeği İzni 88
EK-3: Anne-Babaya Ait Kişisel Bilgi Formu 89
EK-4: Etik Kurulu Kararı 90
EK-5: Tez Valilik Onayı 91
ÖZGEÇMİŞ 92

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Çalışma Grubuna İlişkin Demografik Dağılım 41
Tablo 2. Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeğine Ait Cronbach Alfa Katsayıları 44
Tablo 3. Duygu Düzenleme Ölçeğine Ait Cronbach Alfa Katsayıları 46
Tablo 4. Değişkenlere İlişkin Normallik Testi Sonucu 47
Tablo 5. Çocukların Anne ve Babalarının Çocuklarıyla Olan İlişki Düzeyine Ait Betimsel İstatistikleri 49
Tablo 6. Çocukların Annelerinin Çocuklarıyla Olan İlişkilerinin Çocuğun Cinsiyetine Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları 50
Tablo 7. Çocukların Babalarının Çocuklarıyla Olan İlişkilerinin Çoçuğun Cinsiyete Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları 50
Tablo 8. Çocukların Annelerinin Çocuklarıyla Olan İlişkilerinin Çocuğun Yaş Grubuna Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları 51
Tablo 9. Çocukların Babalarının Çocuklarıyla Olan İlişkilerinin Çocuğun Yaş Grubuna Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları 51
Tablo 10. Çocukların Annelerinin Çocuklarıyla Olan İlişkilerinin Annenin Yaş Grubuna Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları 52
Tablo 11. Çocukların Babalarının Çocuklarıyla Olan İlişkilerinin Babanın Yaş Grubuna Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları 53
Tablo 12. Çocukların Annelerinin Çocuklarıyla Olan İlişkilerinin Annenin Eğitim Seviyesine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları 54
Tablo 13. Çocukların Babalarının Çocuklarıyla Olan İlişkilerinin Babanın Eğitim Seviyesine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları 54
Tablo 14. Çocukların Annelerinin Çocuklarıyla Olan İlişkilerinin Annenin Çalışma Durumu ve Türüne Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları 55
Tablo 15. Çocukların Babalarının Çocuklarıyla Olan İlişkilerinin Babanın Çalışma Durumu ve Türüne Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları 55
Tablo 16. Çocukların Annelerinin Çocuklarıyla Olan İlişkilerinin Annenin Çocuk Sayısına Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları 56

Tablo 17. Çocukların Babalarının Çocuklarıyla Olan İlişkilerinin Babanın Çocuk Sayısına Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları 57
Tablo 18. Çocukların Annelerinin Çocuklarıyla Olan İlişkilerinin Annenin Yaşadığı Aile Tipine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları..... 57
Tablo 19. Çocukların Babalarının Çocuklarıyla Olan İlişkilerinin Babanın Yaşadığı Aile Tipine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları..... 58
Tablo 20. Çocukların Annelerinin Çocuklarıyla Olan İlişkilerinin Annenin Gelir Durumuna Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları..... 59
Tablo 21. Çocukların Babalarının Çocuklarıyla Olan İlişkilerinin Babanın Gelir Durumuna Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları..... 59
Tablo 22. Çocukların Annelerinin ve Babalarının Çocuklarıyla Olan İlişkilerine Göre Wilcoxon Testi Sonuçları 60
Tablo 23. Çocukların Ebeveyn ve Öğretmenlerine Göre Duygu Düzenleme Beceri Düzeyine Ait Betimsel İstatistikleri..... 60
Tablo 24. Çocukların Ebeveynlerinin Görüşüne Göre Duygu Düzenlenme Becerilerinin Cinsiyetine Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları..... 61
Tablo 25. Çocukların Öğretmenlerinin Görüşüne Göre Duygu Düzenlenme Becerilerinin Cinsiyetine Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları..... 62
Tablo 26. Çocukların Ebeveynlerinin Görüşüne Göre Çocukların Duygu Düzenleme Becerilerinin Çocuğun Yaş Grubuna Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları 63
Tablo 27. Çocukların Öğretmenlerinin Görüşüne Göre Çocukların Duygu Düzenleme Becerilerinin Çocuğun Yaş Grubuna Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları 63
Tablo 28. Çocukların Ebeveynlerinin ve Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Çocukların Duygu Düzenleme Becerilerinin Wilcoxon Testi Sonuçları 64
Tablo 29. Çocukların Annelerinin ve Babalarının Çocuklarıyla Olan İlişki Düzeyi İle Çocukların Duygu Düzenleme Becerileri Arasındaki İlişki 65

KISALTMALAR

TDK **:** Türk Dil Kurumu

1. GİRİŞ

Anne-baba ve çocuk ilişkisinin, okul öncesi çocuklardaki duygu düzenleme becerilerine etkisinin incelendiği bu çalışmada öncelikli olarak problem durumu sunulmuş, ardından çalışmanın amacı, önemi, varsayımları ve sınırlıkları açıklanmıştır. Gerekli tanımlamaların ardından, literatürde yer bulmakta olan genel bilgilere yer verilmiştir.

1.1 Problem

Aile; biyolojik bağlantılar sonucunda, insanların soyunun devam etmesine sebep olan, ortak birlikteliklerin belirli kuralları kapsadığı, üretim ve tüketim etkinliklerinin içinde yer alarak ekonomik faaliyetlerin içine katılan, sosyalleşmeye ilk adımların atıldığı ve ekonomik, biyolojik, sosyal, psikolojik, gibi farklı yönleri bulunan, toplumsal hayattaki öneminin yadsınamayacağı bir birimdir.

Aile hem üyelerinin birbirini etkilediği hem de birbirlerinden etkilendiği, alt sistemleri olarak baba, anne, çocuk ve kardeşlerin oluşturduğu bir kurumdur. Birbirinden farklı her kuram, erken çocukluk dönemini kapsayan çocukluk dönemine, farklı isimler verseler de savundukları ortak nokta, söz konusu bu kritik sürecin, çocukların daha sonraki gelişim ve yaşam evrelerinde meydana getireceği etkenlerin öneminin göz ardı edilemeyeceğidir. Bu gerçekten yola çıkarak, çocuklar açısından hayatın ilk yıllarına denk gelen çocukluk döneminde her iki ebeveyninde önemi çok büyüktür. Özellikle, kişinin her türlü gelişim alanının ve karakter yapısının temellerinin oluştuğu, erken çocukluk dönemindeki çocukların, anne babasıyla ilişkilerinin olumlu özellikler taşımasının önemi yadsınamaz (Öngider, 2013).

Çocukların yaşamlarında yetişkinlerle kurdukları iletişim ve yapmış oldukları gözlemlerin değerlendirilmesi doğumlarından itibaren başlar. Bu süreçte, ebeveyn ile çocukları arasındaki iletişim önce sözlü ifadeler içermeyen iletişim halinde gözlemlenir. Bebekler konuşma eylemine başlamadan önce, jest mimik gibi vücut hareketleri ve yüzlerindeki ifadeleri ile onay görme, pekiştirme, şefkat, sevgi, korku, tehlike, kızgınlık gibi esas olan duygusal tepkileri anlamayı başarırlar ve bu tepkiler doğrultusunda

iletişime geçebilirler. Sonrasında iletişim süreci, ses ve kelimelerden oluşur. Söz konusu bu iletişim yalnızca bilgi alışverişini değil, her türlü duygunun da paylaşılmasına olanak verir (Arabacı, 2011).

0-6 yaş aralığındaki çocukların, farklı bireylerle ne şekilde iletişim sağlayacaklarını ilk öğrendikleri kişiler ebeveynleridir. Anne ve babalarının tepki ve davranışlarını gözlemleyerek, kendi davranışlarının temellerini oluştururlar. Eğer ebeveyn-çocuk ilişkisi sağlıklı bir yapıya sahipse, iletişimin dolaysız ve açık olduğu söylenebilir. Ebeveynlerin çocuklarına gerek davranışlarıyla gerek sözleriyle verdikleri iletilerin, çocukların kişiliklerini olumlu etkileyecek nitelik taşıyabilmesi için özen gösterilmesi gereken kurallar vardır. Söz konusu kuralların başında; her çocuğun kendine has özelliklere sahip olabileceği gerçeğini kabullenerek onun da bir birey olduğunun farkına varabilmek gelir. Erken çocukluk döneminde çocuk ile annenin kurduğu sağlıklı iletişim, çocukların bilişsel, duyuşsal her türlü gelişim alanına destek sağlayarak, kişilik gelişiminin olumlu özellikler taşımasında önemlilik arz eden bir etken olduğu söylenebilir (Arabacı, 2011).

Gelişim alanlarına olan katkısının yanında, sosyal alandaki ilişkilerin gelişmesinde de annenin çocukla kurduğu iletişim oldukça önemlidir. Çocuk ve annenin arasında yaşanan ilişkinin olumlu nitelikler taşıması, çocuğun diğer bireylerle sağlıklı ilişkiler kurması anlamında temel oluşturur. Erken çocukluk döneminde anneye karşı güvenli bir bağlanma geliştiren çocuklar, ileriki yaşamında akranları içinde liderlik özelliği taşıyan, sosyal anlamda ilgili, girdiği her ortamda ilgi çeken, öğrenmeye karşı istekli, hevesli, paylaşımcı ve işbirlikçi bireyler olarak toplumda yerini alır. Söz konusu bu çocukların, okul hayatları boyunca yaşıtları tarafından daha fazla olumlu tepkilerle karşılaştıkları gözlenmiştir. Çocukların anne ile sağladığı iletişim kadar, baba ile kurulan iletişiminde çocuğun gelişiminde önemi büyüktür (Arabacı, 2011). Çocuklarına yakın ilgi gösteren babaların sahip olduğu çocukların, özellikle erken çocukluk döneminde akranlarıyla daha uyumlu ilişkiler içinde oldukları gözlenmiştir (Furstenberg, 1999).

Babaların çocuklarıyla kurdukları ilişkide, çocukları ile ilgilenmesi konusunda tarihsel ve kültürel anlamda farklılıklar görüldüğü bilinmektedir. Bowey (1995), her iki ebeveynin sahip oldukları alışkanlık ve cinsiyetlerinden kaynaklı, çocuklarıyla ilgilenme ve bu

ilgilerini nasıl gösterdikleri anlamında farklı özellikler taşıdığını dile getirmektedir. Çoğunlukla annelerin, erken çocukluk dönemindeki çocuklarının özbakımları ile daha çok ilgilenirken; babaların ise, genel olarak çocukları ile oyun oynadıkları ve spor etkinlikleri gerçekleştirdikleri görülmektedir (Öngider, 2013).

Çocukların öğrenme yaşantılarının temeli aile kurumunda oluşmaktadır. Anne ve babalar çocuklarını sadece birebir eğitmekle yetinmeyip, sosyal çevreden öğrendiklerini onaylayarak yada karşı çıkarak, dolaylı bir şekilde eğitimlerine katkı sağlamaktadırlar. Anne babaların çocuklarına karşı görevleri sadece temizlik, beslenme, giyinme gibi özbakımlarıyla temel gereksinimlerinin giderilmesi ile sınırlı kalmamaktadır. Anne ve babalar çocuklarıyla aralarındaki iletişim ve etkileşim, çocukların davranışlarını şekillendirmesinde, olumlu özellikler taşıyan davranışlar kazanmasında önemli rol oynamaktadır (Özyürek, 2008). Erken çocukluk dönemi yıllarında edinilen davranışların büyük bir bölümü, ileriki yıllarda karakter yapısını, alışkanlıkları, tutumları, inanç ve değer yargılarını oluşturmaktadır (Kandır ve Alpan, 2008).

Ebeveyn- çocuk etkileşiminin sahip olduğu önem, kuramlarda da yerini bulmuştur. Freud aile kurumu üyelerinin arasındaki etkileşimin gelişim ve hayat evrelerinde bilinç gelişimi ile ilişkili olduğunu ve psikoseksüel gelişim evrelerinde ebeveyn çocuk etkileşiminin çocukların karakter gelişiminde önemli rol oynadığını ifade eder (Geçtan,2008). Bunun yanında Freud anneyi tanımlarken, hayatın tümü için değişimi mümkün olmayan ilk, eşi ve benzeri olmayan, sevginin ana temsili ve yaşamın sonraki yıllarında kurulan ilişkiler için de ilk örnek sözlerine yer vermiştir (Ainswort, 1989). Erikson'a göre annenin bebekle olan ilişkisi bebeğin güven ya da güvensizlik duymasını önemli oranda etkiler. Aynı zamanda Erikson, yaşamın ilk yıllarında, anne baba gibi çocukların hayatındaki etkisinin büyük olduğu yetişkinler ile aralarındaki iletişim ve etkileşimin kalitesi, erken çocukluk döneminde aldıkları özbakım, güven ve bağımsız olma duyguları onların duygusal anlamda sağlıklı kişiler olarak gelişmeleri için hayati unsurlar olduğunu savunur (Gander ve Gardiner, 2001). Adler doğumdan sonra ilk beş yılın ve bu süre içindeki aile üyeleri arasındaki ilişkinin, insanın karakter özelliklerinin oluşmasında oldukça önemli olduğunu savunmuştur.

Bir obje, bir durum, bir vaka ya da kişilerin bireyde yarattığı izlenimlere duygu denir (TDK,1998). Sözcük anlamını incelediğimizde; duyguların, insanın sosyal alanda kurduğu iletişimi ve davranışlarını etkileme, karar verme sürecinde aktif rol oynama gibi önemli görevleri vardır (Gross,1998).

İnsanların yaşadıkları ortama ve günlük hayatlarına uyum sağlayabilme sebebiyle girdikleri her ortamda ve yaşadıkları olaylarda birbirinden farklılık gösteren tepkiler göstermesi ve duygu yansıtmaları oldukça normal bir durumdur. Fakat bireylerin kendi aralarında var olan ilişkilerde olumlu nitelikler taşıyan iletişim kurabilmek ve yaşadıkları topluma uyum sağlayabilmek için hissettikleri duyguları kontrol altına alabilmesi gerekir. İnsanlar yaşadıkları olaylar karşısında tepki olarak duygularını sergilerken, içinde bulunduğu ortamdan bağımsız değildir, söz konusu duygu durumu ortam uygun değilse ya da koşullarda işlevsel olarak kullanılmıyorsa kişiyi zor durumda bırakabilir (Gross,2007). Bu sebeple duygusal anlamda verilen tepkilerin meydana gelmesinde duygu düzenleme becerisi önemli bir hal almaktadır.

Bireyin her anını ve hayatının her alanını etki altına alan, kişinin duygu durumunu başlatma, devam etme ve kontrol altına alma becerilerini içine alan dışsal ve içsel süreçlerden oluşan beceri alanına duygu düzenleme denir (Gross ve Thompson, 2007). İnsanın psikolojik durumu, karakteri ve kişilik özelliklerinden içsel süreçler etkilenirken, dışsal süreçler özellikle 0-6 yaş döneminde, çocuğun bakımını üstlenen kişilerden ve yakın çevresinden oldukça etkilenmektedir (Morris,2007).

Duygu düzenleme becerisi, bireyin kendisinden ve iletişim kurduğu, etkileşim halinde olduğu herkesten etkilenebilmektedir. Bunun yanında bireyin kendi duygu durumlarını ya da farklı kişilerce oluşturulan duyguları kontrol altına alabilmesinin yanı sıra ortaya çıkan duygunun kendisinin ve oluşmasındaki altında yatan sebeplerin düzenlenmesini de kapsamaktadır (Thompson,2014).

Duygu düzenleme her ne kadar kişinin bilinçli olarak gerçekleştirdiği ya da kontrol altına alınabilen bir süreç olarak görülse de de bilinç dışı olarak da gerçekleşebilir. Duygu düzenleme dediğimizde ilk akla gelen olumsuz duyguların azaltılması, dengede tutulması veya duygu durumlarının engellenmesi olsa da aslında olumlu nitelikler taşıyan

duyguların düzenlenmesini de kapsamaktadır (Thompson,2014). Macklem (2007) de bu görüşü destekler nitelikte; duygu düzenleme sürecinin hem olumlu hem de olumsuz duyguların düzenlenmesini içerdiğini vurgulamaktadır (Yükçü ve Demircioğlu, 2017) Olumlu ve olumsuz duygu durumlarının düzenlenmesine örnek verecek olursak; birinin düştüğünü gördüğümüzde, gülme tepkisinin engellenmeye çalışılması, olumlu duyguların düzenlenmesinin işareti iken, insanın hoşlanmadığı bir hediye alması sonucunda, mutlu olmuş gibi gülümsemesi, olumsuz duyguların düzenlenmesinin bir göstergesi niteliğindedir (Saarni,1984).

Çocukların sahip oldukları aile ortamında anne ve babalar çocuklarına yapılandırılmamış bir öğrenme ortamı sunarak, çeşitli kazanımlar elde edecekleri fırsatlar sunmaktadır. Onlara sunulan bu ortamda ebeveynlerin çocuklarıyla olan etkileşimi, onlara karşı olan davranış tarzları, olaylar karşısında gösterdikleri tepkiler çocukların her alandaki gelişimlerini olumlu veya olumsuz yönde etki altına almaktadır (Huberty,2012). Morris ve arkadaşları tarafınca geliştirilen "Üçlü (Tripartite) Model" çocukların duygu düzenleme yetenekleri üzerinde ebeveynlerin etkisini ortaya çıkarmaktadır. Söz konusu bu modelde duygu düzenleme becerilerine etki eden; model alma, ebeveyn uygulamaları ve ailenin duygusal iklimi olmak üzere üç faktör yer almaktadır (Morris,2007). Çocukların, aile kurumu içinde ebeveynlerin sergilediği çeşitli duyguları içeren deneyimlerini ve olaylar karşısındaki tepkilerini model alarak duygu düzenleme becerilerini kazanabilmesi ilk yol olarak görülmektedir. İkinci yol ise ebeveynlerin davranışları ve verdikleri tepkiler yoluyla çocuğa duygu düzenleme konusunda yol gösterici oldukları ifade edilmektedir (Gerow,2014). Çocukların sahip olduğu aileyle birlikte yaşadığı aile ortamı, ne şekilde yetiştirdikleri, günlük yaşam deneyimlerini içeren ailenin duygusal iklimi, duygu düzenleme becerisinin kazanılmasında doğrudan etkili olduğu düşünülen üçüncü yol olarak görülmektedir (Eisenberg, 1998). Morris ve ark. (2007) ailenin duygusal tepkilerinin olumsuz olduğu zamanlarda, çocukların farklı olaylar karşısında duygularını gösterme ve düzenleyebilme konusunda risk altında olduğunu belirtmektedir. Birbiriyle sürekli etkileşim halinde olan bu üç yol, çocuğun mizacı, gelişimsel özellikleri ve anne babaların akıl ve ruh sağlığı duygu düzenleme yöntemleri gibi çocuğa ve ebeveynlere ait olan özelliklerden etkilenmektedir.

Uzun ve Baran (2019) araştırmalarında, babaların akademik durumlarındaki artışın çocuk ile babanın arasında kurulan ilişkiye olumlu anlamda etki ettiği, bunun yanında genç olarak nitelendirebileceğimiz babaların çocuklarıyla olan ilişki kalitesinin, yaşlı babalardan daha yüksek olduğu sonucunu saptamışlardır.

Dereli (2017) araştırmasında, anne baba ve çocuk arasındaki ilişkinin, her iki ebeveyninde akademik durumuna ve ailenin gelir düzeyine göre farklılık gösterdiği sonucu saptamıştır.

Özkılıç (2021) yaptığı çalışmada, çocukların duygu düzenleme becerilerinin ve annenin çocuk ile arasındaki ilişkinin çocuk cinsiyeti, annenin yaşı, annenin akademik durumu, annenin çalışma durumu, ailenin sahip olduğu çocuk sayısı, aile tipi ve gelir durumuna göre farklılık gösterdiği, fakat çocuğun yaşına göre farklılık göstermediği sonucuna varmıştır.

Alan yazın incelendiğinde annelerin çocuklarıyla olan ilişkilerinin, çocukların duygu düzenleme becerilerine etkisinin incelendiği bir araştırmaya rastlanmıştır. Fakat çocukların hem anneleriyle hem de babalarıyla olan ilişkilerinin duygu düzenleme becerilerine ne şekilde etki edeceğine dair bir araştırmaya ulaşılamamıştır. Oysaki çocukların belli becerileri elde etmesinde iki ebeveyninde etkili olacağı düşünülmektedir. Bu görüşten yola çıkarak, okul öncesi çocuklarının anne ve babaları ile ilişkilerinin, çocukların duygu düzenleme becerilerine etkisini incelemek, araştırmamızın problemini oluşturmaktadır.

1.2 Amaç

Araştırmanın amacı, okul öncesi kurumlarda eğitim gören 48-66 ay aralığındaki çocukların anne ve babalarıyla olan ilişki düzeyleri ile çocukların duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

1. Okul Öncesi çocukların, anneleri ve babalarının birbirleriyle olan ilişki düzeyi, demografik özelliklere (Çocuğun Yaş, cinsiyet ile anne ve babanın yaş, eğitim düzeyleri, çalışma durumları, aile tipleri ile sahip olunan çocuk sayısına) göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?

2. Okul Öncesi çocukların anneleri ile babalarının çocuklarıyla olan ilişki düzeyleri anne ve baba görüşüne göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?
3. Okul öncesi çocukların (yaşı ve cinsiyet) ebeveynlerinin ve öğretmenlerinin görüşüne göre çocukların duygu düzenleme beceri düzeyleri istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?
4. Okul öncesi çocukların annelerinin ve babalarının çocuklarıyla olan ilişki düzeyi ile çocukların duygu düzenleme becerileri arasında ilişki var mıdır?

1.3 Önem

İnsanların içerisinde yer aldığı sosyal çevre, bireylerin duygu düzenleme becerilerinin geliştirilmesi anlamında kişiye fırsatlar yaratmaktadır (Thompson,2015). Bebekler daha doğdukları ilk yıllarda beslenme, öz bakım gibi temel gereksinimlerinin karşılanmasında anne babalarına ya da bakımı gerçekleştirecek bir bireye gereksinim hisseder (Cüceloğlu,2021). Bebekler sözlü bir şekilde iletişime geçmeden önce hissettiklerini ifade ederek iletişimi gerçekleştirmeye başlar. Örnek verecek olursak; yüz ifadesi olarak gülümsediklerinde mutlu olduklarını, dudaklarını ağlar gibi büktüklerinde ise mutsuz olduklarını ebeveynine göstermeye çalışırlar (Bayhan ve Artan,2004). Böyle bir süreçte bebekler anne, baba, anneanne gibi birincil derecede bakımı üstlenen birey arasında gerçekleşen etkileşim ve iletişim, bebeklerin her alandaki gelişimi üzerinde önemli derecede etkilidir ve çocukların içsel denetim mekanizmasını gerçekleştirmesine, bağımlı olmaktan kurtulması üzerinde etkili olur (Adler, 2019). Çocuklar ve ebeveynleri arasında kurulan ilişkiyi, çocuğun sosyalleşmesine neden olan en temel unsur olarak ifade etmektedir. Ebeveynler ve çocukları arasında oluşan kaliteli ilişki, insanların duygusal anlamda sağlıklı olmasına fırsat yaratmaktadır (Gander,2015).

Bu araştırmada, anne babaların çocuklarıyla kurdukları ilişkinin niteliklerinin, çocuklardaki duygu düzenleme becerisine etkisi incelenecektir. Duyguları düzenleyebilme becerisine sahip olmanın önemi büyüktür. Bireyin hayatında kaygı yaratacak durumlarla karşı karşıya kaldıklarında baş edebilme yeteneğine sahip olmak, olumsuz olduğu kadar olumlu duygularımızı da düzenleyebilme becerisini edinebilmek, sadece çocukluk yaşamında değil yetişkinlikte de çevreyle olumlu ilişkiler kurmaya neden olacaktır. Bu becerilerin bireyin akademik ve sosyal hayatına yansıması kaçınılmaz olacaktır.

Çocukların anne ve babalarıyla kurdukları ilişki, onların yaşantılarını da doğrudan etkiler nitelikte önem taşımaktadır. Kurulan ilişkinin olumlu özellikler taşıması, çocukların birtakım becerileri kazanmasında etkili olacağına inanılmaktadır. Çocukların ilk model aldıkları kişiler ebeveynleri olduğu için, anne babaların olaylar karşısında gösterdikleri öfke, kızgınlık, korku, heyecan gibi duygu tepkilerini çocuklarda karşılaştığı durumlar sonrasında göstermeleri muhtemeldir.

Aile içi kurulan ilişkinin kalitesi arttıkça bu durum çocukların duygularını düzenleme becerilerine olumlu katkı sağlayacak çocuklarında sosyal hayatlarında yetişkin ve akranlarıyla kurdukları ilişkinin de kalitesi artacaktır. Yapılacak olan bu çalışma ile alandaki belirlenen eksikliğin giderilmesi amaçlanmakta ve literatüre destek olacağı düşünülmektedir. Aynı zamanda alandaki diğer araştırmacılara ışık tutması umulmaktadır.

1.4 Varsayımlar

Araştırma kapsamında yer alan anne ve babaların Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeğinde yer alan sorulara gerçeği objektif bir şekilde yansıtacak şekilde cevapladıkları, bunun yanında öğretmenlerinde kendilerine yöneltilen Duygu Düzenleme Becerileri Ölçeğinde yer alan soruları cevaplarken öğrencilerini tanıdıkları, onların davranış tutum ve tepkileri üzerine doğru tespitlerde bulunabildikleri varsayılmıştır.

1.5 Sınırlıklar

Yapılan araştırma İstanbul Maltepe ilçesinde bulunan 2021-2022 eğitim-öğretim yılında anaokulu ve ilköğretim bünyesindeki anasınıfına devam eden 48-66 ay çocukların anne, baba ve öğretmenlerine yöneltilen sorulara, onların verdikleri cevaplarla sınırlı kalacaktır.

1.6 Tanımlar

Duygu: Kişinin kendisiyle ilişkili öznel yaşantıları ve birey için önem arz eden durumlarla bağlantılı olarak insanın neler yapabileceği konularını içeren, isimlendirilebilir dönemleri bulunan süreçtir. (Çeçen A.,2002)

Duygu Düzenleme: Hissedilen belli bir duygu durumunu azaltmak, çoğaltmak veya devamını getirebilmek adına otomatik ya da kontrol altına alabildiği gibi bilinçli veya bilinçdışı olarak da gerçekleşebildiği görülen bir eylemdir (Gross ve Thompson, 2007)

Aile: Kan bağıyla başlayan ve evlilikle kurulan asli bir birimdir. (Eyce B.,2014)

İlişki: iki ya da daha çok şey arasındaki karşılıklı ilgi, bağ, münasebet (TDK,2017)

2. GENEL BİLGİLER

2.1 Aile

2.1.1 Aile kavramının tanımı

Kavram olarak ele aldığımızda, aile kelimesinin sözlüklerde karşımıza çıkan tanımlamaları vardır. Aile, sosyal yaşam içinde karşılaştığımız, yapı olarak en küçük olmasına rağmen, toplumun en temel taşlarındandır (Oktay, 2002). Her bir birey arasında var olan ilişki ve etkileşim noktasında çeşitlilik gösteren, sosyallik özelliği taşıyan bir grup; ekonomik anlamda birlik, toplumsal hayatı temsil eden bir örgüt; bireylerin gereksinimlerinin yerine getirilmesi ve yürütülmesinde sistemli kaidelere sahip olan sosyal bir kurumdur (Çakıcı, 2006).

1968 senesinde Birleşmiş Milletlerde kabul gören haliyle aile kavramı için "kan bağı, kanun ve kişiler arası evlilik akdiyle, belirli kademelerde akrabalıkların oluştuğu bireyler bütününden meydana gelir" tanımlaması yapılır (Ömeroğlu, 1994).

Yasalarla gerçekleşen evlilikle başlayan, akrabalık ve sosyal anlamda üyeler arasında bağlılıklar bulunan, farklı görev ve sorumluluklara sahip, birbirleri arasında etkileşim bulunan, genellikle aynı evi paylaşan bireylerin oluşturduğu; psikolojik, toplumsal, kültürel ve ekonomik gereksinimlerini karşılayan, içinde yaşadığı toplum kurallarına uyum sağlayan, sosyal hayatın temel bir birimi olarak karşımıza çıkan tanımlama Türk toplumunda aile kavramının tanımıdır (Özgüven, 2001).

2.1.2 Eğitimde ailenin önemi

Çocukların eğitimsel anlamda ilk deneyimleri aile ortamında sağlanır. Söz konusu bu deneyimler, bebeklik çağında çocuğa ebeveynlerinin örnek olması ve yönlendirmesi denemeleriyle başlar. Bu denemelerin temel amacı çocuğu eğitmektir. Ebeveynler bu temel amaç doğrultusunda genellikle bilinçli ve kasıtlı davranışlarda bulunsalar da çoğu zaman anne babalar, çocuklarının tutum ve davranışlarını şekillendirdiklerinin farkına varamazlar. Hatta çocukların davranışlarına olumlu katkı sağlamak adına yapılan ebeveyn eğitimlerinin, bilinçsizce yapılan ebeveyn davranışlarına oranla çocukları daha

az etkilediği muhtemeldir. Çocuklar her zaman anne babalarının onlara öğretmeyi amaç edindikleri şeyi değil, zaman zamanda istenmedik davranışlar edinebilirler (Lindgren, 1976).

Çocuklar, hayatlarının ilk günlerinden itibaren, kendilerini ve yakınlık kurduğu diğer aile üyelerini tanımak adına adımlar atıp, yaşama dair ilk deneyimlerini aile ortamında gerçekleştirirler. Erken çocuklukta edinilen bilgi ve beceriler, karşılaşılan tutum ve davranışlar, her ne kadar yaşamın diğer yıllarındaki deneyimlerimizin gerçekleştiği kişi ve kurumlarında etkisi olsa da erişkin bir birey olunduğundaki kişilik ve karakter yapısının temelini oluşturur. Bu yüzden ailede verilen çocuk eğitiminin önemi yadsınamayacak derecede büyüktür. Aile ve okul kurumu çocukların sosyal anlamda etkilendiği kurumların en başında gelir. Çocuğun aile ortamında sergilediği davranış ve tutumların doğruluğu, okul ortamıyla tutarlılık gösteriyorsa, sağlıklı bir kişilik gelişimi söz konusu olabilir. Lakin iki kurumun benimsediği görüşler birbiriyle farklılık gösteriyorsa bunun sonucunda çocuklarda başarısızlık ve davranış bozukluğu görülmesi muhtemeldir. Bu sebeple okul aile iş birliği gerçekleşirse, iki kurum sağlıklı bir iletişim kurarsa, söz konusu problemlerin çözümü de kolaylaşacaktır. Ebeveynlerin çocuklarının eğitim sürecine katılım sağlaması konusunda gerçekleşen araştırmalarda çocukların okul hayatlarındaki sağladıkları başarı, dilsel alandaki gelişimleri, sosyalleşme becerileri, benlik saygısı, öğrenmeye karşı duydukları istek gibi konularda olumlu sonuçlar görülmüştür. Bu yargıya örnek olarak Çelenk (2003) ‘in yaptığı araştırmaya göre; okul aile iş birliğinin sağlıklı gerçekleştiği ailelerin, sahip olduğu birinci sınıf öğrencilerinin dilsel gelişimlerinin ve okuduğunu anlama becerilerinin yüksek olduğu görülmüştür. Fantuzzo, Mcwayne ve Perry (2004)’ye göre eğitim sürecine ebeveynlerin yüksek katılım sağladığı okul ortamında, çocukların öğrenme ve sınıfa adapte konusunda üst düzey performans sergiledikleri görülmüştür. Kızıltaş (2009) tarafından yapılan çalışmada ise aile katılım çalışmalarına etkin katılım sağlayan ebeveynlerin çocuklarının dilsel yeteneklerinin, söz konusu etkinliklere katılmayan anne babaların çocuklarının dil becerilerine oranla daha yüksek olduğu görülmüştür. Özbek (2011) erken çocukluk dönemindeki çocukların ilkokula hazır bulunuşluğunu konu edindiği araştırmasında çocuklara uygulanan ‘Aile Katılımlı ilköğretime Hazırlık Programı’nı olumlu yönde etkileri saptanmıştır. Ekinci Vural (2006) tarafından yapılan çalışmada ‘’Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitimi Programı’na katılım sağlayan okul öncesi yaş gurubu çocuklarının

sosyal anlamda sergiledikleri beceri düzeylerinin söz konusu programa katılım sağlamayan çocuklara oranla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

2.2 Ebeveyn-Çocuk İlişkisi

Ebeveynler çocuğun hayatında doğum öncesi dönemden başlayıp hayatının sonuna kadar etkisini sürdüren kişilerdir. Çocukların toplumsal hayata adaptasyon sağlamalarını gerçekleştirecek, tutum ve davranışlarını şekillendirecek ilk temel davranış örneklerini bulunduğu aile ortamında edinir. Anne ve baba rolünü üstlenen yetişkinler, sahip oldukları çocuklarına her türlü bilgi ve beceriyi aktarmaya çalışırken, ait oldukları kültürün değer ve kaidelerinin nesiller boyu devamının sağlanmasını amaç edinirler. Ebeveynlerin çocuklarıyla aralarında kurdukları nitelikli bir iletişim ve etkileşim sayesinde, çocuklar ilk önce duydukları özgüvenle kendilerini gerçekleştirirler, akabinde çevresindeki insanlara yarar sağlarlar. (Tezel-Şahin ve Özyürek, 2008).

Çocuklar yaşlarının ilerlemesiyle edindiği deneyimler sayesinde toplumun bir parçası olduğunun farkına varır, bu süreç içerisinde de davranışlarını örnek alacağı kişilere ihtiyaç duyarlar. Özellikle erken çocukluk döneminde çocuklar en yakın bağ kurdukları ebeveynlerini kendilerine model alırlar, onların her türlü sergiledikleri tutumları, olaylara verdikleri tepkileri gözlem altına alarak kendilerinde bu davranış örüntülerini benimsemeye çaba gösterirler. (Aksoy, 2005; Yılmaz-Bolat, 2011). Ebeveynlerin kendi çocuklarıyla nitelikli sağlam temellere dayanan bir ilişkiye sahip olabilmesi ancak her iki ebeveynin saygı ve sevgi çerçevesinde bir evlilik yaşamasıyla mümkün olacaktır. Aile bireyleri arasında yaşanan ikili ilişkiler, ailenin diğer üyelerini doğrudan etkileyebilmektedir. Anne ve baba birbirleriyle olan ilişkilerinde ne kadar hoşgörülü ve tutarlı olursa, çocuklarıyla kurdukları ilişkide o ölçüde sıcak, samimi ve içten olur. Eğer bir aile ortamında sevgiye, şefkate, ilgiye yer veriliyorsa, ebeveynler çocuk yetiştirme konusunda demokratik, destekleyici bir tutum sergilerler. Anne babanın çocuklarına karsı demokratik tutum ve yaklaşımları ise aralarında başarılı ve etkili bir iletişimin kurulmasını sağlamaktadır (Çağdaş, 2012). Ginsburg-Block (2006) ‟a göre, anne baba ve çocuğun özellikleri anne-baba-çocuk ilişkisini ve aile katılımını etkilemektedir.

2.2.1 Başarılı anne-baba-çocuk ilişkisi kurmak için gerekli koşullar

- Ebeveynlerin ilk yapmaları gereken çocuklarını her yönden tanımaya çalışmalarıdır. Çocuğun içinde bulunduğu yaş grubunun gelişimsel özelliklerini bilmeli, o doğrultuda hareket etmelidirler.

- Çocuklarının sahip olduğu yetenek ve sosyal, mesleki vb alanlarda ilgi duydukları alanlara yönlendirip gerekli rehberlik anne babalar tarafından yapılmalıdır.

- Ebeveynler her çocuğun sahip olduğu bireysel farkların olduğunu unutmamalıdır. Kendilerine benzeyen bireyler yetiştirmemeye çalışmadan, her çocuğun kendine özgü niteliklere sahip olduğu gerçeği göz ardı edilmemelidir. Akademik başarı ya da çeşitli beceri alanları noktasında çocuğu diğer kardeşleriyle ya da akranlarıyla karşılaştırma girişiminde bulunmamaya özen göstermelidirler.

- Anne-babalar, çocuklarının kendine güvenen bireyler olmaları noktasında çaba sarfetmelidirler, Yeteneklerinin ve başarabilecekleri işleri fark ettirmek adına sorumluluk vermekten kaçınılmamalıdır. Çünkü özgüven sahibi bireyler yetişkinliklerinde de her daim başarılı olacakları unutulmamalıdır.

- Bir çocuğa aile ortamında verilebilecek en değerli duygu sevgidir. Sevilen ve kendini anne babası tarafından değerli hissettirilen çocukların sağlıklı bir şekilde gelişimleri gerçekleşmektedir. Bu gerçeklikten yola çıkarak anne babalar çocuklarından ilgi, sevgi ve hoşgörüyü mahrum bırakmamalıdır.

- Erken çocukluk döneminde çocuklarda doğru, yanlış gibi değer yargıları oluşmaktadır. Ebeveynler, çocuklarına uygun olan davranışları ve neyin doğru, neyin yanlış olduğunu öğretebilmek adına kendi aralarında tutarlı olmalıdır. Eğer anne ve babanın kararlarında farklılıklar oluşuyorsa çocuklarda karmaşaya düşecektir.

- Anne-babalar, çocuklarına gerektiğinde anlaşılır net kısa cümlelerle uyarılar da bulunmalı. Koydukları kurallar mümkün olduğunca birlikte oluşturulmalı ve açık uygulanabilir nitelikte olmalı.

- Ebeveynler, çocuklarının kendi hareketlerini yönetmeleri adına başlattıkları girişimlerine destek vermeli, gerektiğinde bunun için ortam hazırlamalı ve çocuk yetiştirirken aşırı koruyucu yaklaşımdan uzak durmalıdır.

- Anne-babalar, çocuklarını disipline etme konusunda ortak bir tavır ve tutum sergilemeli, görüş ayrılığında oldukları zamanlarda çocuğun yanında münakaşaya girmemeye dikkat etmelidirler.

- Oyunun çocuğun gelişim ve eğitimi için önemli bir yere sahip olduğu gerçeği anne babalar tarafından unutulmamalıdır. Mümkün olduğu kadar çocuklarının oyunlarına dahil olmalılar ve gerekli ortamı onlar için oluşturmalılar.

- Anne-babalar kendilerine, eşlerine ve çocuklarına güven duymalılar. Güven ortamının hâkim olduğu bir ailede olumlu ilişkilerin kurulduğu gözlenmektedir.

- Anne-babalar, çocuklarına sanki her daim yanlarında olacakları ve onları hiç yalnız bırakmayacak gibi kendilerini güvende hissetmelerini sağlamalıdır. Bunun yanında kendi başlarına da olsa her işi başarabilecekleri konusunda onlara inandıklarını hissettirmeli,

- Anne-babalar ebeveynlik rollerinde kendilerine güven duymalıdırlar. Çocukları için her zaman bir model oldukları gerçeğini unutulmamalıdırlar.

- Ebeveynler, çocuklarına sonsuz sevgi gösteren bireyler olmanın yanında, onların kişiliklerine saygı gösteren, benlik saygısı üstün kişiler olmaya özen göstermelidirler. (Yavuzer, 2003)

2.2.2 Anne çocuk ilişkisi

Bebeklerin dünyaya ilk geldiği günden itibaren edindikleri ilk bilgilerin, yaşadıkları ilk deneyimlerin kaynağının en başında anne gelir. Gün geçtikçe birçok paylaşımda bulunurlar ve bebeklerin ilk öğreticileri anneleridir. İlk günden itibaren vaktinin büyük bir kısmında annesiyle olan bebek, hayatı annesi ile tanıyıp onunla öğrenir. Anne, çocuklarının yollarına ışık tutup aydınlatan, bitip tükenmek bilmeyen bir ışık kaynağıdır (Çiftçi, 2007).

Sadece dille ifadesi söz konusu olmayıp, beden dilinin de önemli derecede etkili olarak, anne ile çocuğun sürekli paylaşım ve karşılıklı etkileşimde bulunma durumu anne çocuk ilişkisi olarak tanımlanmaktadır. Annenin çocuğuyla sözel iletişimde bulunması denilince, sözlü olarak olumlu iletiler paylaşılması, çocukla sohbet etmesi akla gelirken, annenin çocuğuna dokunması, yüz ve bedeniyle gerçekleştirdiği jest ve mimik hareketleri sözel olmayan iletişim olarak nitelendirilmektedir. Hamileliğin ilk günlerinden itibaren anne çocuk ilişkisi başlamaktadır. Anne bir bebek sahibi olmaya hazırsa, planlı bir şekilde gebelik oluştuysa, hamilelik süresince anne her türlü stres, kaygı, üzüntüden uzak durabildiyse, anne karnındaki bebek bu durumdan olumlu yönde etkilenir. Annenin duygusal anlamda neler hissettiği vücudunda salgıladığı hormonlar ile bebeğe etki eder. Doğum gerçekleşmeden önceki süreçte annenin gergin, huzursuz, mutsuz ve sinirli olması, çalışma hayatının yoğun ve zor şartlara sahip olması gibi olumsuz durumlar bebeğe olumsuz anlamda etki ederken, annenin sosyal hayatında mutlu olması, rahat ve huzurlu olabilmesi ve gebeliği süresince bu duygu durumunu koruyabilmesi bebeğini olumlu etkiler. Bebeğin fiziki ve duygusal anlamda gelişiminin sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesi, annenin hamileliğe ve bebek sahibi olmaya hazır bulunuşluğuyla doğrudan ilişkilidir. Bu yüzden, anne ile çocuğun aralarındaki ilişkinin ilk temelleri anne karnında atılır (Berk, 2013).

Doğum olayının neticelenmesiyle hem anne hem de bebek yeni duruma ne kadar çabuk uyum sağlayabilirse, anne çocuk ilişkisi de o ölçüde nitelikli olur. Bebeğin doğumdan hemen sonra uyanık olduğu ilk 2 saatlik sürecin, ilişkinin kalitesi için en duyarlı süre olduğu uzmanlar tarafından belirtilmektedir. Bu zamanın kaliteli bir şekilde değerlendirilmesinde doğum sırasında herhangi bir sağlık probleminin yaşanmaması, doğum şeklinin normal ya da sezaryen olarak gerçekleşmesi ve çevresel koşullar etki eder. Doğumun gerçekleşmesinin hemen akabinde anne ve bebek birbirlerine uyum sağlamaya başlarlar. Annenin bebeğiyle en fazla zaman geçirip yakınlık kurduğu anlar beslenme zamanlarıdır. Emzirme gerçekleşirken; bebek ile kurulan göz teması, bedenine dokunması, annenin yüzündeki gülümseme ifadesiyle birlikte sözel anlamda iletişim kurması bebeğin heyecan duymasına ve mutlu olmasına sebep olur. Bu durumun farkında olan anne, bebeğini emzirmek için daha fazla istek ve heyecan duyar. Bu duygular anne ile bebek arasındaki ilişkiye olumlu olarak yansır. Eğer bebeğin beslenme şeklinde biberon tercih ediliyorsa, bebeğin emzirme pozisyonuna getirilmesi, süreç içerisinde

olumlu jest ve mimiklerden yararlanılması önem arz etmektedir. Beslenme ihtiyacının karşılanmasının bebek ile anne arasındaki ilişkiye olumlu etkiler bırakmasının yanında, bebeğin her türlü gelişim alanını da destekler. Bu alanlardan biri dil gelişimi alanıdır. Annenin beslenme gerçekleşirken, bebekle göz teması kurarak yumuşak bir ses tonuyla güzel sözler dile getirmesi, çok fazla uzun ve karmaşık ifadelerden kaçınıp kısa cümleler ile net ifadeler kullanması bebeğin dil gelişimine olumlu katkılar sağlar. Dilsel alandaki gelişim; diğer gelişim alanlarına da destek sağlaması ve anne baba çocuk ilişkisine temel oluşturması bakımından sağlıklı bir çocuk gelişimi noktasında büyük önem arz etmektedir. Annelerin çocuklarıyla sözel anlamda kurdukları iletişim, sorumlulukları yerine getirme noktasında verdiği mesajlar ve bilişsel uyarıcıları içeren nitelikli bakım, çocuğun erken çocukluktaki dil gelişimine olumlu katkılar sağladığı ifade edilebilir (Stein 2007).

Annenin bebeğini kucağına aldığındaki karşılıklı bedensel temas, bebeğin vücudunun farklı yerlerine yapılan sevgi dolu dokunuşlar annenin bebeğiyle kurduğu bağı olumlu yönde etkiler, fiziki ve duygusal anlamda desteklediği ileri sürülmektedir. (Şener ve Karacan, 1999). Annenin bebeğinin öz bakımını gerçekleştirmeye yönelik onunla ilgilenmesinin ve gereksinimlerini karşılamasının, anne bebek ilişkisindeki önemi büyüktür. Bebeğin altının rahatsızlık duymasına sebebiyet vermeden değiştirilmesi, sık sık banyosunun yaptırılması, ağız ve diş bakımı gibi fizyolojik gereksinimleri ile sevgi, ilgi, şefkat gibi duygusal anlamdaki ihtiyaçlarının zamanında giderilmesi çocukta oluşacak temel güven duygusunun sağlıklı gelişmesinde büyük önem arz etmektedir. Bu sebeple, bebeklikteki beslenme, uyku ve temizlik gereksinimlerinin sistemli bir şekilde gerçekleşmesi gerekmektedir (Berk, 2013).

Doğumdan hemen sonra güvenli bağlanmanın gerçekleşmesi durumunda annenin çocuğuyla arasında sağlıklı bir ilişkinin temellerinin atılacağı söylenebilir. 1958 senesinde J. Bowlby bağlanmayı ilk kez terim olarak kullanmıştır (Soysal, Bodur, İşeri ve Şenol, 2005). Bowlby ye göre bağlanma, bebeğin annesiyle ya da temel gereksinimlerini karşılayıp, öz bakımını üstlenen farklı bir kişiyle duygusal anlamda bir bağ oluşturmaları sürecine dayanan karşılıklı etkileşim olarak tanımlamaktadır (Swith, 2013). Bağlanma kuramına göre, bebeğin kurması gereken en önemli bağ bebeğin bakımını sağlayan kişiyle arasında kurduğu bağdır. Bu bağ kurulan kişi sadece anne

değildir. Baba veya bebeğin bakımını yerine getiren herhangi bir kişi ile bebek arasında gerçekleşebilir. Bebek ile ebeveynleri arasındaki bağlanmanın bozulması, çocuğun güven duygusu üzerinde olumsuz etkileri olmasının yanında, yetişkinliğinde sosyal hayatında kurduğu ilişkilerin başarısında etkileyebileceği muhtemeldir (Çağdaş, 2012). Annenin çocuğunun bakımını gerçekleştirirken gösterdiği şefkat, ilgi, sevgi, sabır çocuğun ruhsal durumunun şekillenmesine etki eder.

Bebek ile annesi arasındaki duygusal ilişkiler gelişimin temelini oluşturur. Eğer bu ilişki içinde davranışlar olumlu seyrediyorsa çocuğun sağlıklı bir ruhsal gelişimi gerçekleştiğinden söz edebiliriz. Ayrıca, bebek anne baba bağının niteliği, çocuğun temel güven duygusunun gelişim göstermesinde ve yakınındaki kişilerle ile güvenli ilişkiler yaşayabilmesinde oldukça önem taşıyan bir etkendir (Berk, 2013). Bebek ile annesi arasındaki ilişkinin bir ürünü olan güven duygusu, çocuğun yetişkinliğinde yaşayacağı kişiler arası ilişkilerinin de temelini teşkil eder.

Anneler bebekleri için dünyanın tamamını ifade ederler. Annenin yüzünde oluşan tebessümü gördükçe, karşılığında bebek de gülümser ve aralarındaki ilişkinin sıcaklık ve samimiyeti artar. Söz konusu bu olumlu ilişki, güven duygusunun temelini teşkil eder. Eğer anneler bebeklerindeki bu duygunun doyumunu sağlarlarsa, yetişkinlikte kişiler arası ilişkilerde başarılı, özgüven sahibi, bireylerin yetişmesi konusunda uygun ortamı hazırlar (Yavuzer, 2003). Bebeklerin ilk üç yılında, annenin yakın bir ilişki kuramaması, çocuğun annenin ilgi ve sevgisinden mahrum olarak yetişmesi, çocuğun yetişkin bir birey olduğunda birtakım sorunlar yaşamasına sebep olabilmektedir. Annenin çocuğunu duygusal anlamda yoksun bırakması durumunda, her alanda sağlıklı bir çocuk gelişiminden bahsetmek mümkün olmayacaktır. Örnek verecek olursak, "kısmi mahrumiyet" olarak adlandırılan yoksunluk durumuyla birlikte kaygı, aşırı sevgi gereksinimi, şiddetli bir intikam duygusunun sonucu doğan kendini suçlu hissetme duygusu bireyi bunalıma sürükleyebilir. Bireyin iç dünyasında yaşadığı bu zorluklar neticesi, kişinin davranış ve karakter yapısında oluşacak problemlere neden olabilir (Seven 2008). Annenin bebeğiyle arasındaki nitelikli ve sevgi dolu etkileşim bebeğin tüm gelişim alanlarının desteklenmesi konusunda büyük önem taşır. Doğum sürecinin akabinde başlayan karşılıklı iletişim, ilerleyen yıllarda da devam eder. Söz konusu bu

yakın ilişkinin gerçekleşmemesi durumu, bazı davranış bozukluklarına sebebiyet verebilir (Günalp, 2007).

Bebeklerin öz bakımı ve beslenmesi hususunda eşleri tarafından desteklenen anneler daha etkili ve başarılı olurlar. Ebeveynler arasında nitelikli bir iletişim, kaliteli bir etkileşimin oluşmaması durumunda, eşler arasındaki ilişki sağlıklı değilse, anne bu eksikliği giderebilmek adına bütün ilgi ve sevgisini çocuğuna yansıtabilmekte, bu da çocuğun bağımsız bir kişilik geliştirmesine engel teşkil eden bir faktör olabilmektedir (Ersanlı ve Kalkan, 2008). Erken çocukluk sürecinde her iki ebeveynin ilgi ve sevgisini esirgemediği çocuklar, daha olumlu bir benlik algısına sahip olmaktadırlar.

Çocuğun sosyal duygusal gelişimi konusunda en kritik olduğu zaman okul öncesi dönem yıllarıdır. Ebeveynler bu süreçte çocukları ile bolca zaman geçirirler. Çocuklar bu dönemde arkadaşlarıyla oyun oynasalar da vakitlerinin büyük bir kısmını, kendileri için sosyalleşme modeli kabul ettikleri anneleriyle geçirirler (Kılıç, 2016). Çocuk ait olduğu kültürünü, değer yargılarını ebeveynlerinden öğrenir.

Çocukların yaşamlarının ilk yıllarında yaşadıkları olumsuz deneyimler, bütün gelişim alanlarını etkilediği gibi bilişsel gelişimlerinde de problem yaşamalarına sebep olması muhtemeldir. Anne çocuk ilişkisini konu edinen çalışmalar, çocuklarıyla olumlu ilişkiler geliştirmiş, ev ortamını zengin uyarıcılarla destekleyen annelerin, çocuklarının gelişim alanlarına olumlu katkılar sağladığını göstermektedir.

Anne ile çocuk arasındaki ilişkinin niteliğini etkileyen faktörlerden biri de annenin yaşıdır. Annelerin ebeveynlik yapabilme becerilerinde, yaşla gelişim gösteren olgun bir kişi haline gelmeleri büyük önem taşır. Bu yargıyı destekler nitelikte Saygı (2011) genç yaşta anne olanların, daha ileri yaşlarda anne olanlara kıyasla çocukları ile daha fazla problem yaşayıp, çatıştıklarını dile getirmiştir. Anne çocuğuna faydalı olmak adına çocuk gelişimi konusunda bilgi sahibi olmaya çalışıp, bu hususta kendini geliştirebiliyorsa, bu durum çocuğuyla yaşadığı ilişkiyi olumlu etki edecektir. Annenin akademik düzeyinin yüksek olması, çocuk yetiştirme konusunda daha bilinçli olmasına olumlu katkı sağlamaktadır (Mızrakçı, 1994; Öztürk, 2009). Yapılan çalışmalarda bu yargıyı destekler nitelikte bir sonuca ulaşıp, annenin eğitim düzeyi arttıkça, doğru orantılı olarak çocuğu

ile kurduğu ilişkiye etki ettiği ifade edilmiştir. (Çakıcı, 2006; Saygı, 2011; Yüksek-Usta, 2014).

Anne çocuk ilişkisini etkileyen etmenler arasında çocuğun cinsiyeti ve doğum sırası da yer almaktadır. Özellikle ekonomik koşulları düşük seviyede olan anne babaların, kız ve erkek çocuklara farklı yaklaşımlarda bulundukları görülmektedir.

Erkek çocukların daha hareketli ve saldırma eğilimli, kız çocuklarının ise ebeveyne daha bağımlı, sakin, hassas bir yapıya sahip olduğu yönünde toplumsal bir algı hakimdir. Bu sebeple erkek çocuğun olumsuz bir davranışı normal karşılanırken, kız çocuğunun olumsuz davranışına tepki gösterilebilmektedir. Ayrıca annelerin kız çocuklarıyla babaların da erkek çocuklarıyla daha fazla vakit geçirme eğilimli oldukları ve daha fazla keyif aldıkları belirtilmiştir (Berk, 2013). Anne babaların çoğunlukla sahip oldukları ilk çocuktan daha yüksek beklenti duydukları ve çocuklarını daha olgun yetiştirdikleri ifade edilmektedir (Öztürk, 2009). Bakırcıoğlu (2005)'e göre ailenin en küçük çocuğunun, çoğunlukla aile büyükleri tarafından diğer çocuklara kıyasla daha fazla istekleri yerine getirilir ve bu çocuğa olumsuz davranışları karşısında daha hoşgörülü davranılır.

Dünyaya gelen çocuk her iki ebeveyni tarafından istenip, planlı bir şekilde sahip olunduysa, bu durum çocukla anne baba arasındaki ilişkiye olumlu katkı sağlayacaktır. Özellikle eşler evliliklerinde kendi aralarında birtakım problemler yaşarken, aralarına bir çocuğun dahil olması durumunda, çocukla sağlıklı bir ilişki kurulamayacaktır. (Yavuzer, 2003). Mutsuz bir evlilik hayatında, anne babanın kendi aralarındaki anlaşmazlıklarından kaynaklanan gerginlikler çocuğu da olumsuz bir şekilde yansıyacaktır. Annenin ruhsal yönden sağlıklı bir birey olması ve eşiyle sevgi dolu bir birlikteliğinin olması, çocuğu ile kurduğu ilişkinin niteliğini etkilemektedir. Yörükoğlu (2014) "e göre anne özel hayatında kendini ne kadar mutlu ve huzurlu hissediyorsa, çocuğuna o ölçüde faydalı bir ebeveyn olacaktır. Annenin çocuğu ile kurduğu ilişkide kişilik özelliklerinin, genel ruh halinin, yaşının, eğitim durumunun ve ebeveynlik becerilerinin etkili olduğu belirtilmektedir (Ardelt ve Eccles, 2001).

2.2.3 Baba çocuk ilişkisi

Bebekler, doğumdan önceki süreci anne karnında tamamladıkları ve yine doğumla birlikte ihtiyaçları genellikle anne tarafından karşılandığı için; babanın bebeğiyle kurduğu

ilişki ve bu ilişkinin önemi gerektiği kadar dikkate alınmamıştır. Fakat söz konusu baba çocuk ilişkisine yönelik çalışmaların artmasıyla, ilişkinin önemi anlaşılır duruma gelmeye başlamıştır.

Aile yapıları incelendiğinde geçmişten günümüze farklılıklar yaşandığı gerçeği karşımıza çıkar. Eskiden çiftler geniş aile yapısıyla yaşamlarını sürdürürken, günümüz toplumunda daha çok anne baba ve çocuklardan oluşan çekirdek ailelere rastlanmaktadır. Bununla yanında, ihtiyaçların artması ve eğitim düzeylerinin yükselmesi ile anneler çalışma hayatına katılmaya başlamış, akabinde aile içerisindeki eşler arası görev ve sorumluluklar değişmiştir. Söz konusu yaşanan bu gelişim ve değişime paralel olarak babanın sadece ailenin gelirini sağlamakla sorumlu olmadığı, çocuklarının öz bakım ve eğitiminde aktif rol alması gerektiği inancı hâkim olmaya başlamıştır (Gander ve Gandiner, 2010).

Bebeğin anne karnındaki ilk gününden itibaren baba faktörünün çocuk üzerinde etkisi başlar. Bu yargıyı destekler nitelikte hamilelik sürecinde birlikte doktor kontrollerine gidilerek bebek gelişiminin takip edilmesi, gerektiğinde annenin gereksinimlerini karşılaması, hassas bir dönemden geçen anneye hoşgörülü davranmasından söz edilebilir (Mangır ve Aktaş, 1992). Annenin doğum sürecine babanın dahil olması, baba çocuk ilişkisinin niteliğine olumlu etki yaratır. Konuyla ilgili yapılan çalışmalarda, hamilelik sürecinin tamamına dahil olan, doğumun hemen arkasından bebeğini kucağına alan, göz kontağı kuran babaların, bu davranışları gerçekleştirmeyen babalara kıyasla daha güçlü baba çocuk ilişkisinin oluşumuna katkı sağladığı görülmüştür. Bunun yanında baba, bebeğin bakımının gerçekleşmesi noktasında ilgi ve desteğini sürdürür çocuğuyla kaliteli zaman geçirirse, sağlıklı bir baba çocuk ilişkisinin temeli oluşur. Babanın çocuğuyla arasında kurulan ilişkinin, zamanla zenginleşip yeni bir boyut kazanacağı gerçeği göz önünde bulundurulmalı, ilk günden itibaren baba çocuğunun ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik ilgisini sürdürmeli, sürekli yakınlık kurmalı, oyun oynamalı, birlikte zaman geçirmeye özen göstermelidir. Babanın çocuğuyla kaliteli zaman geçirmesi, sadece baba çocuk ilişkisine değil, eşler arasındaki ilişki yede olumlu etki eder.

Yoğun bir iletişimin yaşandığı baba çocuk ilişkisi, hem babanın ebeveynlik rolüyle ilgili özgüven duymasını, hem de çocuğun gelişiminin sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesine sebep olur. Babanın ilgi ve desteğinin esirgemeyen çocuklar okullarında yüksek başarıya

sahip olmaları muhtemeldir. Çocuk eğer babasının yanındaysa, bu durum onun kendini huzurlu ve güvenli hissetmesine neden olur.

Baba çocuk ilişkisi sağlıklı bir şekilde ilerliyorsa, buna paralel olarak çocukların özgüvenleri ve güvenli bağlanmalarında bu süreçten olumlu olarak etkilenir. Çocuklarıyla aralarında güçlü bir bağ kuran babalar; çocuklarının sağlıklı bir gelişim göstermelerine yol açarlar. Eğer bu güçlü bağ ve sağlıklı ilişkinin devamı söz konusu olduğunda, bilişsel, psikososyal, duygusal, ahlak, cinsel ve kişilik gelişimine olumlu etkileri olduğu ifade edilmektedir (Gürşimşek, Kefi ve Girgin, 2007).

Çevreden gelen uyarıcılar çocuğun bilişsel gelişiminde oldukça büyük etkiye sahiptir. Babalar çocuklarını yetiştirirken annelere kıyasla, daha fazla rahatlık ve serbestlikten yana oldukları için, bu tutumları çocuklarının çevrede daha çok vakit geçirmeleriyle birlikte, onlara daha fazla keşif imkânı sunarlar. Böylelikle, çocuklarının bilişsel gelişimine olumlu katkı sağlamış olurlar (Özdal ve Aral, 2005).

Babanın yoksun olma durumuyla çocuktaki zihinsel gelişim arasındaki ilişkinin ele alındığı çeşitli çalışmalar neticesinde, yoksunluğun ortaya çıktığı zamandaki çocuğun sahip olduğu yaşa ve yoksunluğun ne kadar süre gerçekleştiği gibi ölçütlerin önemli olduğu ortaya çıkmıştır. (Aktaş, 1993) Erürker (2007) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, okul öncesi yaş döneminde, parçalanmış ailede yaşamlarını sürdüren çocuklara oranla, anne babanın yoksunluğunun söz konusu olmadığı aileye sahip çocukların bilişsel becerilerinin daha düşük olduğu belirtilmiştir.

Babalar, çocuklarının dil gelişiminde önemli bir etkiye sahiptirler. Dil gelişiminin sağlıklı bir şekilde ilerleyebilmesi çevreden gelen uyarıcı yoğunluğuyla doğru orantılıdır. Babaların çocukları ile sürekli iletişim ve etkileşim halinde bulunarak çeşitli uyarıcılar sunması, nitelikli bir baba çocuk ilişkisinin gerçekleşmesi, çocukların dilsel alandaki gelişimlerine de olumlu katkı sağlar.

Babalar, çocuklarının psikososyal gelişimine de katkı sunarlar. Babaların çocuklarıyla geçireceği kaliteli zaman çocukların okul başarısını, benlik saygısını, arkadaş ilişkilerine etki etmektedir. Çocuğun içinde yaşadığı sosyal çevresine adaptasyonunu kolaylaştırmak adına, çocuk ile kural ve sınırlılıkların, ebeveynlerin yaşam deneyimlerini çocuklarına

aktarması büyük önem taşır. Yetişkinlikte sağlıklı bir ruh sağlığına sahip bireylerin, erken çocuklukta babalarıyla daha fazla etkileşimde bulundukları ve babaların çocuklarına iyi birer rehber oldukları belirlenmiştir.

Erken çocukluk dönemindeki çocuklar, kendi cinsiyetindeki ebeveynine daha düşkündür ve aile bireylerini kendisine model alırlar. Bu sebeple çoğunlukla kız çocukları annesini, erkek çocukları babasını taklit ederek cinsiyet rolünü kazanırlar. Bu sebeple babanın olmadığı bir aile ortamında büyüyün erkek çocuğunun cinsiyet rol gelişimi kazanması zorlaşacaktır.

Konuyla ilgili gerçekleşen araştırmalar, erken çocukluk dönemindeki çocukların eğitimlerinde okul aile iş birliği gerçekleşiyorsa ve ebeveynler aktif olarak eğitim sürecine dahil oluyorsa, çocuk tüm alanlarda sağlıklı bir gelişim gösterir ve akademik başarısı artar (Arnold, Zeljo ve Greta, 2008; Jackson, 2010; Lindsey ve Mize, 2000; Wilson ve Durbin, 2012). Bu anlamda ebeveynlerin çocuklarıyla kaliteli zaman geçirmesi, hayatlarında aktif rol oynamaları büyük önem arz eder. Çocuklarıyla sağlıklı bir ilişki kurmak isteyen anne babalar, ilk önce etkin iletişim becerilerine sahip olmaları ve çocukla iyi bir iletişim kurmaları gerekmektedir. Ebeveynler, çocukla iletişim kurarken, çocuğun sözlü olarak veya jest mimikleriyle vermeye çalıştığı mesajlara dikkat etmeli ve çocuğu etkin bir şekilde dinlemelidir.

2.2.4 Aile ilişkilerini açıklayan kuram ve teorilerine genel bir bakış

Anne baba ve çocuk arasındaki ilişkinin niteliklerini inceleyebilmek için ilk önce alanla ilgili değerli katkılarda bulunan Freud ve Erikson'un gelişim teorilerine göz atmak gerekmektedir. Bu teorilerde gelişimin kritik dönemlerinde anne-baba rollerinin önemli olduğu vurgusu karşımıza çıkar. Freud ve Erikson bireyin gelişimine etki eden faktörler arasında en önemli sayılacak unsurlardan birisinin ebeveynlerin çocuklarıyla kurdukları iletişim ve ilişki olduğunu savunur (Yeşilyaprak, 2005)

Freud, gelişimi 5 evreye ayırmış ve her dönem için belli bir kritik gelişimden söz etmiştir. Dönemlerdeki gereksinimlerin giderilmemesi neticesinde, söz konusu o evreye aşırı derecede bağımlılık oluşmakta ve daha sonraki kişilik gelişimi dönemine geçmeye engel teşkil etmektedir. (Senemoğlu, 2005). Freud, çocuğun sağlıklı bir kişilik gelişimi

gerçekleştirmesinde her iki ebeveynin önemini vurgularken, annelik rolünün daha fazla etkiye sahip olduğu inancındadır.

Erikson'da Freud gibi kritik dönemlerin varlığına inanmakta ve bu dönemleri 8 evreyle açıklamaktadır. Erikson, her dönemi sağlıklı bir şekilde atlatmaya sebep olabilecek fırsatlar sağlayan bir krizle veya psikososyal sorunla nitelendirir. Bir dönemdeki krizin başarıyla geçirilmesi, sıradaki dönemlerinde sağlıklı bir şekilde atlatılmasına temel oluşturmaktadır. Erikson'un kuramında, bir dönemdeki kriz tam anlamıyla çözüme kavuşmadığında kişiler, Freud'un savunduğu gibi o döneme takılmaz. Fakat, hayatın ilerleyen sürecinde söz konusu bu kriz, ortadan kalkıncaya dek devam eder ve kişinin hayatında sorunlara yol açar (Senemoğlu, 2005). Erikson özellikle okul öncesi dönemde, anne babaların rolünün büyük önem taşıdığını dile getirmektedir.

Temeli öğrenme teorisine dayanan bir diğer teori de Sosyal Öğrenme Teorisidir. Bireylerin sosyal hayatlarında gözlem yoluyla öğrenmenin gerçekleşebileceğine dair ilk açıklamalar Plato ve Aristo tarafından yapılmıştır. Thorndike de bu düşünceyi savunmuş olsa da yapmış olduğu çalışmalarda bunu kanıtlayamamıştır (Senemoğlu, 2005).

Albert Bandura günümüzde sosyal öğrenme denildiğinde hafızalara ilk gelen kişidir (Yeşilyaprak, 2005). Bandura, öğrenmelerin sosyal ortamlarda gerçekleştiği ve çocukların yakın çevresindeki kişilerin tutum ve davranışlarını gözlem altına alarak gerçekleşebileceğini ileri sürer (Cüceloğlu, 2007). Bireylerin sahip olduğu değer yargılarının temelini anne babalarımızın sergilediği davranışlar akabinde de yakın çevremiz olan arkadaş ve akrabalarımızın davranışları oluşturur. Çocukların ileriki hayatlarında sahip olacakları değer yargıları, hayat felsefeleri hatta tercih ettikleri kıyafet ve giyim tarzları anne babalarınınkini yansıtır. Sosyal Öğrenme Kuramı böyle bir gerçekliğin neden kaynaklanabileceğine dair temel sağlar.

Bandura sosyal öğrenme teorisinin önemli unsurlarından biri olan "Öz-yeterlik" (self efficacy) kavramından bahsetmiştir. Özyeterlilik bireyin kendini bilip tanıması olarak açıklanabilir (Yeşilyaprak, 2005). Bandura, kişilerin üstesinden gelemeyeceğine inandıkları etkinliklerden kaçma ve yapabileceklerini ise arama yatkınlığında olduğunu savunur. Söz konusu kişinin bu değerlendirmeleri, bir etkinliği gerçekleştirip gerçekleştirmeme konusundaki gayretlerine olumlu ya da olumsuz etki eder.

Belirgin bir durumda öz yeterliği belirleyen değerlendirmelerin dört çeşit bilgiye dayanak olabileceğini söylemiştir. Bunlar bireyin,

1. Geçmiş yaşantılarında elde ettikleri başarı,

2. Yakın çevresindekilerin hayatlarında yapmış oldukları gözlemler

3. Başaracağına dair başkalarının kendisine olan inançları,

4. O anki fizyolojik durumudur.

John Watson, B. F. Skinner ve Albert Bandura çalışmalarıyla Çevrecilik Teorisine önemli katkılar sağlamıştır. Çevreciler bireyin öğrenmesinin gerçekleşmesini, çocuğun davranış ve tutumlarının oluşmasının yakın çevresinin önemli ölçüde etkili olduğunu savunurlar. Bireyin çevresine karşı verdiği tepkiler sonucunda gelişim ve öğrenme gerçekleşir, her reaksiyon sonucunda yeni bir bilgi edinilir (Öz, 2008)

Bağlanma kuramı da, bireylerin sosyal hayatlarında büyük bir değere sahip olan kişilerle kuvvetli ve duygusal anlamda bağ kurma isteğinin sebeplerini açıklamaya çalışan bir yaklaşımdır (Kavlak, Şirin, 2009).

2.2.5 Türk toplumunda aile çocuk ilişkileri

Tarihsel süreç içinde bakıldığında aile kurumuna genel olarak her toplulukta değer verildiği görülmüştür. Toplumsal değer yargılarının en fazla korunduğu yer aile ortamı olarak kabul görür. Aile kurumu bulunduğu ortamın inancının, değerlerinin, alışkanlıklarının bir aynası olarak düşünülen en küçük topluluktur. Fakat zaman içerisinde, birtakım değişim ve gelişimlerin hem topluma hem de aile kurumuna çeşitli yansımaları olmuştur. Teknolojik alanda gerçekleşen yenilikler, sanayileşmenin gelişim göstermesi söz konusu değişimlere örnek teşkil edebilir. Önceden kırsal kesimlerde yaşayan insanlar çoğunluğu oluştururken, endüstri alanında yaşanan gelişimlerle köyden kente göç yaşanmasına sebep olmuştur. Dolayısıyla tarım toplumundaki geniş aile yapısının yerini endüstri toplumunda çekirdek aile almıştır. Aile içindeki otorite yapısı da değişiklik göstermiştir (Yağbasan ve İmik, 2006; Haktanır ve Diğerleri, 1999; Özgüven, 2001). Yaşanan bu değişim süreci Türk toplumunda da var olan aile yapısına etki etmiştir. Günümüz de artık, geleneksel yapıdaki geniş aileden, çağdaş çekirdek aile ve tek

ebeveynli ailelere kadar çeşitlilik gösteren aile yapıları gözlenebilmektedir. Söz konusu bu farklı aile yapılarının doğal bir yansıması olarak, ebeveynlerin çocuklarıyla aralarındaki ilişki, çocuk yetiştirme tarz ve tutumları, çocuklarına gösterdikleri değer anlamında geçmişten bugüne dek birtakım değişikliklerin yaşandığı gerçeği karşımıza çıkmaktadır.

Geleneksel toplumlarda çocukların yetişkinlere karşı sevgi ve saygı duymasından daha çok korkması esas alınırdı. Çeşitli söylemlerle sindirilerek, baskı altına alınmaya çalışılırdı. Hatta gerektiğinde şiddete başvurulup dövülerek büyütülmekte; merak duyguları ve özgürce davranışlarına ebeveynleri tarafından engel koyulmaktaydı. Herhangi bir olumsuz olarak nitelendirilen davranışından sakınması için babanın otoritesiyle korkutulurdu. Çocuklarına sarılmak, onları sevmek ya da güzel sözler söylemek gibi davranışlar toplum tarafından yadırgandığı için babalar bunları yapmaktan kaçınırlardı (Yörükoğlu, 1992). Bunun yanında, çocuktan sakinlik, her söylenene sorgusuz itaat, her daim uslu olma, yetişkinlerine karşı utanma gibi kişilik özellikleri beklenmekteydi. Özellikle geleneksel aile yapılarında, fiziksel şiddet uygulanarak çocuğa ceza verme anlayışının hâkim olduğu, geçmiş yıllarda yaşadığımız toplumda aileye yönelik araştırmalar sonucu göstermiştir. Ayrıca, çocukla iletişim yoluna giderek onu ikna etmeye çalışmak, davranışları ya da sözlerinin doğruluğunu çocukla birlikte sorgulamak, doğruyu yanlışı çeşitli söz ve örneklerle anlatmaya çalışmak, çok az anne babanın benimsediği bir yol olarak karşımıza çıkmaktadır (Kağıtçıbaşı, 1989; Kağıtçıbaşı 1996).

Günümüzde sıkça karşımıza çıkan çekirdek aile yapısının doğal bir yansıması, aile bireyleri arasındaki iletişimsizlik ve kuşak çatışmalarıdır. Özellikle ergenlik çağındaki çocuklarla ebeveynler arasında yaşanan problemler, günden güne artan uzaklaşmalara sebep olmaktadır (Özgüven, 2001). Buna karşılık olarak, ebeveynlerin çocuklarıyla aralarındaki sorunları öfkeyle, kızgınlıkla, şiddetle çözüme ulaştırmaya çalışmaktan ziyade, onlarla sözlü iletişime geçerek, sakin, sevecen, ılımlı bir şekilde çözüm yoluna gittikleri görülmektedir. Çopur ve Diğerlerinin (2007) gerçekleştirdiği araştırma, çocuklarıyla yaşadıkları sorunları çözüme kavuşturmaya yönelik olarak annelerin çocuklarına sesini yükseltip asabi davranışlarda bulunanlara kıyasla büyük bir çoğunluğun söz konusu problemle ilgili çocuklarıyla konuşup uzlaşma yoluna gittiğini

ortaya çıkarmıştır. Bunun yanında annelerin çocuklarıyla aralarında gerçekleşeceği olası çatışmaları engellemek amacıyla sağlıklı bir iletişim ve olumlu bir etkileşim sağlanmasının önemli olduğunu belirtenlerin yüzdesinin yüksek bir orana sahip olduğu görülmüştür. Araştırmalar, ebeveynlerin çocuklarıyla kurdukları etkileşimin niteliğinin çocuğun kişilik ve soysal gelişimi anlamımda önemli bir yere sahip olduğunu ortaya çıkarmıştır. Çocuğun ilk yıllardan itibaren ailesiyle kurduğu iletişim, ileriki hayatında çevresindeki bireylerle etkileşimin niteliklerine etkisinin yadsınamayacak ölçüde olduğu saptanmıştır. Sosyalleşme süreci içinde özellikle annelik rolünün çocuktaki empatik becerinin gelişiminde önemli bir yerinin olduğu ortaya çıkmıştır (Akyol, 2005)

2.3 Duygu Düzenleme

2.3.1 Duygu düzenlemenin tanımı ve özellikleri

Alanyazın incelendiğinde özellikle son 20 senedir yapılan çalışmalarda duygu düzenleme terimi farklı şekillerde tanımlanmıştır. Konuyla ilgili yapılan çalışmaların artmasıyla, duygu düzenleme becerilerine sahip olmanın önemi daha fazla anlaşılır hale gelmiş bunun sonucunda da kavram psikoloji alanı içinde canlılığını korumuştur (Koole, 2010). İlk olarak Freud'un savunma mekanizmaları ve kaygı bozukluğu hakkındaki söylemlerinde rastladığımız duygu düzenleme kavramının ilk izleri psikanalitik yaklaşımda görülmektedir (Gross, 1998).

Denham (1998) duygu düzenlemeyi; bireyin olumsuz ve istenmedik duygulara neden olan durumların üstesinden gelmek için çaba gösterirken duygu yoğunluğunu arttırma, azaltma ve gizleme yetenekleri olarak tanımlamıştır. Koole (2010); olumsuz olduğu kadar olumlu hissedilen duygusal durumları da kapsayan bütün tepkileri düzene koyma şeklinde açıklamıştır. Premo ve Kiel (2014) ise duygu düzenlemeyi; kişilerin yaşadığı bir olay hissettiği bir durum karşısında kendi amaçlarını gerçekleştirmeyi hedef alarak duygusal, bilişsel ve sosyal taleplere göre davranışlarını düzenleyebilme becerisi olarak tarif etmektedir. Thompson (1994) ise bu kavramı "kişinin amacına ulaşması adına duygusal tepkilerin özellikle yoğun ve kalıcı olmayan özelliklerinin izlenme, değerlendirilme ve değiştirilmesinden sorumlu olan içsel ve dışsal süreçleri içerir" şeklinde tanımlamaktadır.

- Duygu düzenleme, içsel düzenleyici süreçlerin yanında dışsal faktörlere, özellikle de erken çocukluk dönemiyle birlikte artış gösteren kültürel değerlerin farkındalığına

dayanır. Kısacası, hissedilen duyguları bireyin kendisinin düzenlemede etkili olduğu kadar, çevresel faktörlerle başkaları tarafından da yönetilir (Carlson ve Wang, 2007; Thompson ve Calkins, 1996).

- Gelişim özelliklerinin ve bireysel farklılıkların duygu düzenleme becerilerinin üzerinde etkisi vardır. Örneğin erken çocukluk döneminde çocuklar kendi problemlerinin farkında olmaya ve bu sorunlardan kaynaklı hissettikleri olumsuz duyguları hafifletebilmek adına çözüm üretmeye başlarlar. Bebekler duygu düzenlemek adına karşısındaki kişiyle göz teması kurmama, parmak emme ve ebeveynine, bakımını üstlenen kişiye yaklaşma gibi yollara başvururlar (Carlson ve Wang, 2007).

- Yaşadıkları bir olay karşısında aşırı derecede korku veya hayal kırıklığı gibi hissedilen olumsuz duygular, bebeklikte duygu düzenleme becerilerinin gelişimine etki etmesi muhtemeldir (Calkins ve Fox, 2002).

- Duygu düzenleme, duygusal durumların etkisini hafifletme süreci için birtakım yeterliliklere sahip olmayı gerektirir. Duygusal düzenleyici yöntemler, bireyin kendi kendini rahatlatmak, üzülmesine ve kaygı duymasına sebebiyet verecek olayları yeniden düzene koymayı ve duygusal olarak yönlendirilen davranışı engellemeyi yada başlatmayı kapsar (Chang, Schwartz, Dodge ve McBride-Chang, 2003).

- Duygu düzenleme, fizyolojik, bilişsel ve davranışsal düzeydeki bir dizi süreç anlamını taşır. Bireyin kendisi ya da çevresinde bulunan ebeveyn, arkadaş gibi kişiler tarafınca uygulanan çeşitli yöntemlerle duygu düzenleme gerçekleşebilir (Rydell, Berlin ve Bohlin, 2003).

Yaşanılan ve hissedilen her bir duygu durumunun engellenebilmesi, başka bir duyguyla değiştirilmesi, derecesinin azaltılıp yoğunlaştırılması mümkündür. Duyguların bu şekilde birbiri arasında geçişken ve kademesinin ayarlanabilir özellikte olması, bulunduğumuz ortam ve sahip olduğumuz koşullara göre düzenlenebilmesi hayatımızı kolaylaştırmaktadır. Duygularımız davranışlarımızı, düşüncelerimizi ve fizyolojik süreçlerimize etki eder. Duygularımızın yoğunlaştığı zamanlarda bilişsel açıdan bir değerlendirme yoluna gidilip düzenleme yapılarak ve gösterilecek tepkilerimizi uygun bir biçimde sergilememiz mümkün olabilir (Erpınar, 2017).

2.3.2 Duygu düzenleme modelleri

Duygu düzenlemeyi bir süreç olarak düşündüğümüzde öncül odaklı duygu düzenleme ve tepki odaklı duygu düzenleme modeli olmak üzere iki kategoride karşımıza çıkar. Öncül odaklı olan yöntemlerde duygu tepki eğilimleri daha belirgin bir şekilde etkindir ve kişi davranışında, tepkisinde herhangi bir değişiklik yoluna gitmez. Söz konusu öncül odaklı yöntemlerde, amaç gerçekleşecek olan duygusal anlamdaki tepkilerin değiştirilmesidir. Örnek olarak; birey herhangi bir arkadaşıyla aralarında geçen tartışmadan sonra, bir durum değerlendirmesi yoluna gidip, arkadaşına kızgınlık öfke gibi olumsuz duygular hissetmek yerine ona hoşgörüyle acıma duygusu hissederek duygularının işleyiş tarzında değişiklik yoluna gitmeye çalışır.

Tepki odaklı eylemler ise herhangi bir tepki eylemi gerçekleşmesinin akabinde devam eden bir duyguya karşı yapılan müdahaleleri içine almaktadır. Örnek verecek olursak; bireyler karşısındaki kişiye kızgın olmasına rağmen bu duygusunu belli etmek istemeyebilir (Gross, Richards, ve John, 2006). Kısacası öncül odaklı yöntemlerde hissedilen olumsuz bir duygunun yerine sevgi, şefkat, hoşgörü gibi duygular tercih edilirken, tepki odaklı yöntemlerde karşı tarafa duyulan olumsuz duygu bastırma yoluna gidilir.

Gross ve Thompson'ın ileri sürdüğü gelişimsel model 5 farklı kategorideki süreçten oluşmaktadır (Gross ve Thompson, 2007). Bunlar; durum seçimi, durum değişikliği, dikkat açılımı, bilişsel değişim ve tepki düzenlemedir. Durum seçimi, durum değişikliği, dikkat açılımı ve bilişsel değişim kategorileri öncül odaklı strateji içinde yer alırken, tepki düzenleme tepki (yanıt) odaklı strateji içerisindedir (Akan, 2014)

2.3.2.1 Durum seçimi

Kişilerin duygusal anlamda vereceği tepkilerin, gelecekte ortaya çıkaracağı sonuçları düşünerek yapacağı seçimleri içerir (Onat ve Otrar, 2010). Durum seçimi süreci bireylerin elde etmek veya kaçınmak istediği duyguların ortaya çıkma ihtimalinin yükselmesine ya da azalmasına sebebiyet verecek davranışlardan oluşmaktadır (Özkılıç, 2021). Yaşadığı bir deprem travması sonrasında kaygı bozukluğu olan bir bireyin, yüksek katlı binalarda oturmaktan, tekrar bir travmaya sebep olmamak adına uzak durmayı tercih etmesi örnek olarak verilebilir. Erken çocukluk döneminde anne babaların, çocuklarının duygusal

anlamdaki gereksinimleri için günlük rutinlerini (yiyecek, uyku ve dinlenme saatlerinin) düzene koyabilmesi büyük önem taşır.0-6 yaş grubu kendilerini düşünerek uygun koşullar seçemedikleri için, bu yaş grubu, duygu düzenleme stratejisi olan durum seçiminden yetişkinlere oranla daha çok etkilenir (Gross ve Thompson, 2007). Durum seçiminde birey kendini kısa süreli rahatlamış hissedebilir fakat uzun vadede düşünüldüğünde kronikleşen sorunların oluşması muhtemeldir.

2.3.2.2 Durum değişimi

İnsanların duygusal anlamda yaşayacağı etkiyi hafifletmek adına, içinde bulundukları durumu dile getirmeden değiştirmesi anlamına gelmektedir. Sınavı kötü geçen bir öğrenciye annesinin, sınavının nasıl geçtiğini sorduğunda, konuyla ilgili konuşmak istemeyen bir öğrenci durum değişimi stratejisini kullandığı söylenebilir (Şahin, 2015).

2.3.2.3 Dikkat yayılması

Durum seçimi ve durum değişimi kişilerin içinde olduğu durumu değiştirmek adına yardımcı olur fakat bulundukları ortam sabit kalarak duyguları düzene koyabilmek de mümkündür. Durumların birçok yönü mevcuttur ve dikkat yayılması (açılımı) durumları etkileme gücüne sahip şekilde dikkati yönlendirmeyi kapsar (Gross ve Thompson, 2007). Devam eden ve duygusallık içeren durumun belli yönlerine kasıtlı bir şekilde odaklanma anlamını taşımaktadır. Okul öncesi dönem çocuklarında bu stratejinin belirtileri görülmeye başlamaktadır (Şahin, 2015).

2.3.2.4 Bilişsel değişim

Bilişsel değişim, kişilerin belirli bir durum yaşanmadan önce, yaşanması sırasında ya da yaşandıktan sonra duygusal anlamdaki tepkilerini düzenleyebilmek adına farklı değerlendirmelerde bulunması anlamını taşır. Bir öğrencinin okulda yapılan bir deneme sınavında başarısız olduğu zaman, üzüntü duymak yerine, okulda yapılan sınavların herhangi bir önemi olmadığı düşüncesini tercih etmesi örneği bu stratejinin örneği olarak verilebilir (Şahin, 2015).

2.3.2.5 Tepki düzenleme

Herhangi bir duygu durumunun oluşmasının akabinde, kişilerin duygu düzenlemeyi sağlayabilmek adına gösterilen tepkinin değiştirilmesi anlamını taşımaktadır. Örneğin;

annesinden ağlayarak parka götürmesini isteyen bir çocuk istediği olmayınca, ağlamanın bir çözüm olmadığını anlar. Daha sonra tepkisini değiştirme yoluna giderek isteğini konuşarak dile getirmesi stratejisi tepki düzenlemeye örnek teşkil eder (Şahin, 2015).

2.3.3 Duygu düzenleme gelişimine etki eden faktörler

2.3.3.1 Kültür

Kültür, duygu düzenleme tutumlarına çeşitli açılardan etki eder. Hissedilen duygu ve gösterilen tepkiler kültürel doku çerçevesinde şekillenir (Sümer ve Özgüle, 2017). Alan yazındaki yapılan araştırmalara göre, değişik kültürlerde yaşayan bireyler birbirinden değişik duygu düzenleme metotlarını kullandıkları belirlenmiştir (Gerow 2014).

2.3.3.2 Cinsiyet

Cinsiyet, duygusal zekâyı oluşturan faktörlerin en önemlilerinden biridir. Maskülen ya da feminen özellik taşıma literatürde duygusal zekâ ile bağlantılıdır (Edizler, 2010). Kız ve erkek çocukların duygu düzenleme becerisine sahip olma durumlarında farklılıklar olduğu araştırmalar sonucu görülmüştür. Sadece çocuklarda değil yetişkinlikte de cinsiyetler arası farklılıklar gözlenmektedir. Erkekler kadınlara oranla daha fazla duygu düzenleme stratejileri kullanmaktadırlar (Gross ve John, 2003). Bazı araştırmalarda, kadınların karmaşık duygular içinde olduklarında ruminasyon metodunu seçtikleri, kızgın olduklarında ise dikkat dağıtma yöntemini tercih ettikleri belirlenmiştir (Rusting ve Hoeksema, 1998). Yapılan çalışmalarda kızların duygularını belli etme konusunda daha çekimser oldukları, erkekler olumlu ya da olumsuz duygularını daha fazla yansıtmaktadırlar. Kısacası erkekler kızlara göre duygu düzenleme yöntemlerine daha çok gereksinim duyarlar (Underwood, 1997). Kadınlar çevresindeki kişilere kızgın olduklarında bu duyguyu belli etmekten kaçınırlar, erkekler ise olumsuz duygularını belli etmeyi tercih ederler. Kısacası iki farklı cinsiyet problem durumlarına farklı şekilde yaklaşırlar (Birditt ve Fingerman, 2003).

2.3.3.3 Beyin

İlerleyen duygusal sinirbilim sahası, duygu düzenleme de dahil olmak üzere bu nörobiyolojik sistemi öğrenmeye eşlik eder. Duyguların oluşumu ve anlamlandırılması beynin sağ lobunda daha etkin bir şekilde yer alır. Kızgınlık, korku vb olumsuz

duyguların yeri sağ prefrontalken, açığa çıkmasını engelleyen kısım ise beynin sol tarafıdır. Sol kısımlar ise sağ tarafın denetimini sağlayarak, duyguların kontrolünü gerçekleştirir. Bir grup felçli hastayla gerçekleştirilen çalışmada, sol prefrontal korteksinde hasar bulunanlar anksiyete ve korku gibi olumsuz duygular yaşarken, sağ tarafta doku hasarı olanların çok mutlu olduğunun gözlenmesi bu yargıyı desteklemektedir (Kavurma, 2014).

2.3.3.4 Bilişsel gelişim

Biliş, bireylerin duygu oluşumunda önemli bir yere sahiptir. Duygu alanındaki bilişsel yaklaşımlar hangi duyguların tespit ve tecrübe edilebileceğini araştırır (Joorman, Yoon ve Siemer, 2010). Söz konusu bu süreçler bireylerin duygularını yönetir ve düzenlemesine olanak sağlar (Garnefski, Kraaij ve Spinhoven, 2001). Ayrıca bu alandaki değişimler ve farklılaşmalar duyguyu farklı şekilde etkiler (Joorman, Yoon ve Siemer, 2010). Bilişsel yaklaşım ve duyguların birbirinden kendiliğinden etkilenirken ilerleyen süreçte de gerçekleşebilir. Bazen bireylerin duygularının farkında olmadan etkilendiği ve kontrolden çıktığı da gözlenmiştir (Zaferoğlu, 2018).

2.3.3.5 Dil gelişimi

Dilsel alanda yaşanan gelişimle birlikte duygu düzenleme becerileri de değişim gösterir. Bebeğin bakımını üstlenen bireyler bebeklerin duygusal anlamda verdikleri tepkilere müdahale edebilirler (Şahin-Demirkapı, 2013). Dil gelişimi evreleri sağlıklı bir şekilde gerçekleşen bebeklerin, doğru orantılı olarak duygu düzenleme yeteneklerinin de gelişme göstereceği muhtemeldir. Çocukların içinde bulunduğu sosyal çevre, duygu kontrolü ve yönlendirme etkin bir rol oynar (Gross ve Munoz, 1995).

2.3.3.6 Mizaç

Bebekliğin ilk evresiyle birlikte dikkat çeken duygu, tutum ve davranışların kalıtım kökenli bireysel çeşitliliğe mizaç adı verilir (Rothbart, Ziaie ve Bates, 1992). Mizaç esas alınarak bebekler kolay, zor ve yavaş tutumlar olarak gruplara ayrılır. Sakin bir yapıya sahip olan, kolayca iletişim kurulan, beslenme ve uyku noktasında sorun yaşanmayan bebekler kolay mizaçlı olarak adlandırılır. Kalitesiz bir uyku düzeni olan, yeterli ve dengeli beslenmeyen, uyum problemi yaşayan çocuklar zor mizaçlı olarak tanımlanır. Yavaş alışan sınıfındakiler ise farklı ortamlara uyum sağlamakta kısmen zorluk yaşayan

ve zor çocuklara göre uyum problemleri daha az, zaman zaman öfkeli, asabi ve hareketli olabilen çocuklardır (Bican ve Atalar, 2017).

Tepki eşiği yüksek olan çocuklar, duygu düzenleme tutumları için anne babalarının yardımcı olmalarını beklerler ve hissettikleri olumsuz duyguların üstesinden gelmekte başarısız olurlar. Sahip oldukları mizaç nedeniyle etkili bir duygu düzenleme stratejisi kullanamazlar (Bican ve Atalar, 2017). Uyumlu bir karakter yapısına sahip çocuklar yakın çevresiyle nitelikli ilişkiler kurarlar ve sosyal yönden başarılı bir konumda yer alırlar (Erten ve Ogelman, 2012).

2.3.3.7 Çevre

Erken çocukluk döneminde gösterilen gelişimin, yetişkinlikte sosyal ve akademik anlamda sağlanan başarıya temel oluşturur. Bireyin çocukluğundaki yakın çevresi ve fiziki şartları gelecekte oluşacak pozisyonuna olumlu ya da olumsuz katkı sağlar (Vural, 2006). Duygular, bebeğin kendini güvende olma hissi ve ortama dahil hissetmesi ile doğru orantılıdır. Sosyal çevrede bağların kurulması duyguları kontrol edebilme ve duyguları uygun biçimde düzene koyabilmeye bağlıdır (İlgar ve Akbaba, 2017).

2.3.3.8 Okul

Çocuklar, okul çağı öncesindeki eğitim aldıkları merkezlerde sosyal kurallar ve tertip içinde duygusal tecrübelere yönelik anlama ve algılamaya dönük anlam vermeye başlarlar (Ecirli ve Ogelman, 2015). Erken çocukluk döneminde çocuğun aldığı eğitim, yetişkin bir birey olunduğunda ihtiyaç duyulacak bütün gelişim alanlarında belirli bir ilerleme gerçekleştirmeyi hedefler. Söz konusu bu eğitimle beraber çocuk çevresindeki bireylerle, arkadaşlarıyla ve eğitimcilerle etkileşimde bulunurlar. Bu süreçte eğitim alamayan çocukların gelişim alanlarında sorunlara rastlanmıştır (Kuyucu, 2012). Yaşıtlarıyla arkadaşlık ilişkileri kurmaya başlayan çocuklar, sosyalleşme anlamında ilerleme kaydederler (Denham, 1998).

Çocukların eğitiminde öğretmenlerin önemli vazifeleri bulunmaktadır. Duygusal anlamdaki deneyimlerin kazanılmasındaki eksiklikler, ilk ve orta çocukluk evresinde gözlenen sorunlarla ortaya çıkabilir. Konuyla ilgili yapılan eğitimler ve etkinliklerle bu becerilerin kazanılması mümkün olabilir (Saltalı, 2010).

Erken çocukluk döneminde gerçekleşen eğitim, çocuğun ruhsal sağlığı bakımından önem arz eder. Kendine özgüveni olan çocuk, olumlu ya da olumsuz duygularının farkına varıp duygu düzenleme sürecine girer, baskılanmış duygularını kontrol altına almaya çalışır (Dursun, 2010).

Çocuklar problem çözmedeki becerilerini geliştirme konusunda en çok örnek aldıkları kişiler öğretmenleridir. Bu dönemde sağlıklı bir etkileşime dayanan okul aile iş birliği, çocuğa birtakım tecrübeler kazandırmak adına önemlidir. Bu işbirlikçi durumun oluşmadığı takdirde, çocukların gelişimi olumsuz etkilenir (Karaaslan, 2012).

2.3.3.9 Akran ilişkileri

Duygu durumu çocuğun yaşamını sürdürdüğü ortamlarda sosyal bağın kurulması ve gelişmesi bakımından önemli bir faktördür. Çocukların akranlarıyla kurmuş olduğu ilişkiyi sürdürebilme başarısı, duygu düzenleme becerileriyle doğru orantılıdır. Duygusal gelişimini tamamlayamamış çocukların arkadaşlarıyla kurmuş olduğu ilişkiler başarısızlıkla sonuçlanırken, duygusal becerileri kuvvetli çocuklar yaşıtları tarafından kabul görüp tercih edilen bireyler olurlar. (Santrock, 2011). Çocukların duygu düzenleme becerilerini geliştiren faktörlerden aileden çok akran ilişkilerinden daha etkilidir. Bunun sebebi de akranlarıyla kurduğu ve sürdürmeye çalıştığı ilişki duygu düzenleme becerileri ile mümkün olmaktadır (Kopp, 1989). Arkadaşlarının kurduğu oyunlara katılmak isteyişte, uzaktan seyredip dahil olamayan çocukların sosyal gelişimlerini tamamlamaları çok da mümkün olamayacaktır. Uzaktan izleme davranışının sebebi genel olarak korku duygusudur. Aslında beraber vakit geçirip paylaşımda bulunan çocuklar etkileşim halinde olurlar, akabinde arkadaşlık duygusu da gelişme gösterir (Berk, 2015).

Arkadaşlık ilişkilerinde başarısız olan çocuklar, olumsuz kişilik özelliklerine sahip olup, yeterince sosyalleşemediği için duygu düzenleme noktasında da yetersiz oldukları söylenebilir (Berk, 2015). Okul öncesi dönem çocuklarının oyun ve etkileşim anında duygularından söz etmesi ile akranları arasındaki tutumu doğru orantılıdır (Martin ve Fabes, 2001).

2.3.3.10 Aile

Ebeveynler, doğumdan itibaren çocuklarıyla kurdukları sözlü iletişim, kullandıkları beden dili, sergiledikleri tavır ve tutumların, çocuklarının duygu düzenleme becerilerine olumlu ya da olumsuz katkıları vardır (Thompson ve Meyer, 2007). Bu süreçte, çocuğun öz bakımını yapan kişiyle aralarında var olan ilişkiyle, yakın çevresiyle birlikteki paylaşımlarının toplamı duygu düzenleme becerilerine temel oluşturur (Aka, 2011). Çocuğun sosyal duygusal gelişimini etkileyen en önemli faktör birincil ilgiliyle olan bağlanma şeklidir (Ural, Güven, Sezer, Azkeskin, Yılmaz, 2015). Çocuklar ebeveynleri ve çevresindeki kişilerin tutum ve davranışlarıyla nasıl tepki verip, neler hissettiklerini ve hangi düşüncelere sahip olduklarını sürekli olarak izlemekte ve anne babalarını kendilerine model almaktadır (Yükçü, 2017). Erken çocukluk döneminde bağlanma konusunda karşılaşılan sorunlar, davranış problemleriyle ve olumsuz deneyimlerle birleşip yetişkinlikte sürdürülen hayatı etkilemektedir (Kurt ve Balat, 2018). Güvenli bağlanma gerçekleştiren çocukların duygu düzenleme becerileri, güvenli bağlanamayan çocuğa oranla daha ileri düzeydeyken, daha tutarlı davranışlar sergilerler (Ural, Güven, Sezer, Azkeskin, Yılmaz, 2015).

Demokratik bir tutum sergileyip adaletli, sıcak, samimi bir aile ortamı oluşturan ebeveynler, çocuklarını sevgi ve hoşgörü içinde bir durum olarak aile ortamı oluşturan ailelerde yetişen çocuklar hoşgörü ve sevgi içinde büyüyüp gelişirler. Böylelikle çocuklar özgüveni yüksek, sosyal ortamlarında ilgi ve sevgi gören bireyler olmaktadırlar. Ebeveynleri tarafından baskıyla büyütülen çocuklarda ise davranış problemleri görülmesi muhtemeldir (Samur, 2011). Çocuğun olumlu ya da olumsuz duygusal davranışlarının karşılığı olarak ebeveynlerin verdiği tepkiler çocukların duygu düzenleme becerilerine etki eder. Çocuklarının duyguları üzerinde baskı kurmaya çalışan anne babalar, çocuklarının olumsuz duygu düzenleme tutumu sergilemelerine neden olurlar (Yükçü, 2017). Çocukların duygu düzenleme becerisi kazanımı, her iki ebeveynini kıyasla, özellikle annenin duygulara gösterdiği reaksiyondan daha çok etkilenir. Çocuğun sağlıklı bir biçimde duygu düzenleme becerisini edinebilmesi için ebeveynlerin, çocuklarının duygularını özgürce ifade etmeleri noktasında desteklerini sürdürmeleri gerekir (Yükçü, 2017).

2.3.3.11 Öğretmen

Duygu düzenleme becerilerini etkileyen önemli unsurlardan biri de çocuğun öğretmeni ile arasındaki etkileşim ve ona bağlanma durumudur (Pianta ve Stuhlman,2004). Okula başlamayan çocuklarla yapılan çalışmalarda, anne-çocuk arasındaki ilişkinin kalitesinin, okul hayatında eğitimci ile kurulan bağa etki ettiği saptanmıştır. Ayrıca ebeveyn ve öğretmen arasında nitelikli bir ilişki bulunması, çocuktaki davranış problemlerinin azalmasına ve duyguları düzenleme becerilerine olumlu katkılar sağlamasına neden olmaktadır (Graziano, 2007). Hughes ve diğ., (1999) tarafından yapılan araştırma da çocukların zorbalık, saldırganlık gibi olumsuz özelliklere sahip olmamasının, öğretmenleriyle kurdukları nitelikli ve kaliteli iletişimin etkisinin yadsınamayacak ölçüde önemli olduğu görülmüştür.

2.3.4 Okul öncesi dönemde duygu düzenleme

İlerleyen yaşıyla beraber çocuğun gelişimiyle doğru orantılı olarak duygusal anlamda verdiği reaksiyonlar da gelişim ve değişim göstermektedir (Başal, 2012). Okul öncesi dönem itibariyle artış gösteren dil gelişimiyle beraber çocuk, hissettikleri duygularını daha iyi ifade eder duruma gelmiştir. Duyguların nasıl ortaya çıktığını, yaşanan hangi olay karşısında hangi reaksiyonlar gösterebileceklerini bilmeleri bilişsel gelişimin bir göstergesidir (Kutlu, 2020).

Birçok gelişim alanında yaşanan değişimle birlikte, okul öncesi dönem çocukları duygularına nasıl yön verip şekillendirebileceğini öğrenmeye başlamıştır (Thompson ve Lagattuta, 2006). Bununla birlikte erken çocukluk döneminde, yaşıtlarıyla ilişki ve iletişim kurma, uygun koşullar sağlanana dek duygularını erteleme, sıra bekleme gibi duygu düzenleme becerileri görülür (Cole ve diğerleri, 2004). Duygularının sebeplerini anlama 3 yaşından itibaren görülmeye başlar. 5 yaş itibariyle ise duygu ve reaksiyonlarının, yanlış inanışların sebep olabileceğine anlamaya başlar. Çocuklar okul öncesi yaş döneminde sahip olduğu düşüncelerin hissettiği duygularına etki ettiği yönünde iç görü geliştirebilmektedirler (Thompson ve Lagattuta, 2006). Tüm bunlar çocukların duygu düzenleme becerileriyle yakından ilişkili süreçlerdir.

Saarni (1984) yaptığı bir araştırma sırasında çocukların hoşuna gitmeyeceği bir hediye (bebek) karşılığında uğradıkları hayal kırıklığının üstesinden gelme düzeyini veya belli

etmeme çabalarının sonuçlarını gözlem altına almıştır. Çalışmada büyük yaştaki çocukların, küçük çocuklara oranla üzüntü hayal kırıklığı gibi olumsuz duygularını daha uygun bir şekilde dile getirdikleri sonucu ortaya çıkmıştır. Ayrıca söz konusu araştırmada çocukların sahip olduğu cinsiyetinde etkili olduğu, erkek çocukların kız çocuklarına oranla daha olumsuz ifadelerle duygularını dile getirdikleri saptanmıştır. Aynı çalışma farklı araştırmacılar tarafından da yapılmış, küçük çocukların olumsuz duygularını fark ettiğinde sevdikleri bir oyuncakla ilgilenmek gibi bazı tepkiler verdikleri gözlenmiştir (Kopp, 1989).

Yapılan araştırmalar duygu düzenleme becerilerinin bireysel farlılıklara göre değişkenlik gösterdiğini ve erken çocukluk döneminde ortaya çıkmaya başladığını göstermektedir. Duygu düzenleme stratejilerinin kullanımı özellikle okul öncesi dönem çocuklarında, bilişsel gelişimin artmasıyla gözle görülür bir biçimde gelişme kaydetmektedir (Carlson ve Wang, 2007).

Yaşamın ilk yıllarından itibaren çocuklar karşılaştıkları olumsuz durumların üstesinden gelmeye çalışmıştır. Bunlar olay anında gözlerini kapatma, olumsuz duyguyu hissetmesine neden olan duygunun sebebinden kaçınma gibi basit süreçler içeren stratejilerdir. İlerleyen yaşla ve gösterdikleri gelişimle birlikte duygu düzenleme süreçleri daha karmaşık yapıları içeren bir süreç haline gelir (Thompson, 1994).

Kısacası okul öncesi yaş grubundaki çocuklar duygularını ve duygularına sebep olan durumlar arasındaki ilişkiyi anlamlandırmaya başlar. Bu anlayış ile çocuk kendisine rahatsızlık veren duygulardan kaçınmak adına bilinçli bir çaba sarfeder. Dikkatini rahatsız edici olumsuz bir durumdan, kendisini mutlu edecek başka bir olaya çekme, kendisine yeni hedefler belirleme, olumsuz olarak nitelendirdiği durumu görmezden gelme, zorlandığı konularla ilgili bilgi sahibi olmaya çalışma, farklı noktalara odaklanarak dikkatini dağıtma ve kendini rahatlatmak için kendi kendisiyle konuşma (özel konuşma) okul öncesi dönem çocuğunun kullandığı duygu düzenleme stratejileridir (Kutlu, 2020).

2.3.5 Duygu düzenleme becerilerinin çocukların hayatına etkileri

Duygu düzenleme becerileri çocukların hayatında önemli bir yer tutar. Çocuklar kendi duygusal tepkilerinin farkında varmaya, onları kontrol etmeye başladıkça ve duygusal tepkilerini yönetebilme becerisine sahip olduklarında duygularını uygun bir biçimde davranışa dönüştürmeyi öğrenmekte ve çevresindeki kişilerin duygu durumlarına olumlu şekilde etki etmektedir. Duygu düzenleme becerisine sahip olmanın çocukların yaşamlarında bazı katkıları vardır:

- Duygu düzenleme becerilerine sahip olmak çocukların kendilerini iyi hissetmelerine sebep olur. Hangi duygu durumunun içerisinde oldukları ve kendilerini ne şekilde ifade ettikleri noktasında kontrolü ele aldıklarında, başka bireylerinde duygularının değerli olduğunu fark edip empati kurmaya başlarlar.
- Çocuklar sosyal yaşamlarında daha başarılı ve daha etkin bir hayat sürerler. Duygusal düzenleme, çocukların arkadaş kurma becerisine ve sosyal yeterliliğine etkisi büyüktür.
- Çocuklar yaşadıkları topluma ait olan kültürün, kabul gören değerlerin bir parçasıdırlar. Duyguları düzenlemeye ait kaideler içinde bulunulan kültüre göre biçimlendiğinden, bu beceriye sahip çocuklar çocukların toplumun değer yargılarına adapte olma süreci kolaylaşır.
- Çocukların ulaşmayı amaç edindikleri birtakım hedefler vardır. Söz konusu bu hedeflere ulaşabilmek adına birtakım yeterliliklere sahip olmak gerekir. Duygu düzenleme becerileri çocukların hedeflerine ulaşmalarında bir ön koşul olarak nitelendirilebilir.
- Gelişimin sağlıklı ilerleyebilmesi için çocuğun yeterlilik ve başarı duygusunu yaşaması gerekmektedir. Duygu düzenleme becerileri kapsamında elde edilen başarılar çocukların gelişimine olumlu katkı sağlamaktadır. Asıl önemli husus çocukların hiçbir baskı altında kalmadan, içlerinden geldiği gibi karşı tarafa duygularını yansıtmaları ve başkalarının bu duyguları önemseyeceğine inanmasıdır. Çocukların sahip oldukları duygu düzenleme becerileri başarı ve güven duygusunu tatmalarına sebep olmaktadır (Stifter ve Augustine, 2019).

Duygu düzenleme yetisine sahip olan çocukların taşıdığı özellikler şöyle sıralanmıştır;

1.Hissettiği duyguların ve gösterdiği tepkilerin farkındadır

2. Yoğun bir şekilde yaşadığı duyguların üstesinden gelebilir akabinde uygun bir davranış sergiler,

3. Yoğun bir şekilde yaşadığı olumsuz duygular neticesinde kendini sakinleştirme becerisine sahiptir,

4. Verdiği duygusal tepkileri çeşitli yöntemlerle değiştirir,

5. Yer aldığı ortamın koşullarına göre uygun davranışlar sergileyip, duygularını düzenleyebilir

6. Başkalarını etkileyebilmek adına hissettiği duyguları ve davranış biçimini etkili bir şekilde kullanır,

7. Toplumsal beklentilere uygun olarak, kendi duygularını düzenler ve davranışlarını oluşturur (Hyson, 2004).

2.3.6 Çocukların duygu düzenleme becerilerinde ebeveyn etkisi

Çocukların duygusal becerilerinin gelişiminde anne babalar önemli bir yere sahiptir. Ebeveynler kendi aralarında yaşadıkları bir anlaşmazlıktan dolayı, ortaya çıkan problemi konuşarak çözüme kavuşturamadıkları takdirde, çocuklarının sağlıksız bir aile ortamında büyümelerine sebep olurlar. Böyle bir ortamda yetişen çocuklar, karşılarına çıkan problemlerin üstesinden gelmeyi öğrenemedikleri için hem duygusal hem de davranışsal anlamda sorunlarla karşı karşıya kalırlar. Böyle bir süreç çocuğun; utangaç, güvensiz, saldırgan, itaatsiz olmasına sebebiyet verebilir. Bu sebeple, ebeveynler arası çatışmalar, çocuktaki adaptasyon sorunlarına neden olarak çocuğun gelişimine olumsuz etki etmektedir (Kazdin, 1995; Kalyencioğlu, 2010).

"Ailenin çocuğun duygu düzenleme becerilerine etkisini gösteren üç parçalı model örneği" ile Morris ve arkadaşları (2007) aile, çocuk ve duygusal düzenleme arasındaki ilişkiyi ayrıntılı bir biçimde göstermişlerdir. Bu model incelendiğinde üç önemli unsur dikkat çekmektedir.

- Çocuğun yakın çevresinde olup biteni gözlemlemesi, kişileri kendine örnek alması ve sosyal iletişim becerileri,
- Ebeveynlerin çocuklarına karşı tutum ve yaklaşımı, duygusal anlamdaki tepkilerde, duyguların dile getirilmesinde ve duygular ile başa çıkmada çocuğuna rehberliği,
- Aile bireylerinin birbirine olan bağlılığı, aile içi ilişkiler ve ailenin çocuk yetiştirmelerinde benimsedikleri tutum (Morris, Silk, Steinberg, Myers ve Robinson, 2007).

Ebeveynlerin, çocuklarının duygusal becerilerinin gelişmesi adına benimsedikleri davranış, tutum, değer, inanç ve amaçlarının bütününü anlatan bu model aslında duygunun sosyalleştirilmesidir (Eisenberg, Cumberland ve Spinard, 1998). Bunun yanında, annelerin çocuklarının neler hissettiklerini anlamlandırmasında empati kurmanın önemli bir yeri olduğu düşünülmektedir. Annenin, çocuğunun neler yapmak istediğini hissedip anlayabilmesi, annelik empatisinde yer alan içgüdüsel sezgiler ile yakından ilişkilidir. Annelik empatisi; annelerin çocuklarından gelen duygusal anlamdaki tepkileri fark edebilmesi, tepkilere adapte olabilmesi, çocuğun gösterdiği duygusal tepkiye uyum sağlayabilmesi ve buna bağlı olarak da yansıttığı duygu ile çocuğunun davranışını etkilemesi olarak tanımlanabilir.

Sonuç olarak; çocuklarının gösterdiği başarıda onları takdir ve tebrik eden, yaptıkları faaliyetlerde onların yanında destek veren, duygu ve düşüncelerine saygı duyup onlara söz hakkı veren, ihtiyaçlarını önemseyip duyarlılık gösteren, kaygılı oldukları zamanlarda baş etme yöntemlerini gösteren ve buna bağlı olarak da çocukları ile sağlıklı bir etkileşimde olan ebeveynler, çocuklarının duygusal gelişiminde olumlu bir etkisi bulunmaktadır. Söz konusu bu desteklerin duygusal beceri gelişimine katkı sağlamasının yanında, çocuğun okula karşı hazır bulunuşluğu artmakta ve çocukta görülmesi muhtemel davranış problemleri de azalmaktadır. Bu sebeple erken çocukluk döneminde duygular ile ilgili çalışmalarda, ebeveynlerinde dahil olduğu etkinlikler tercih edilmelidir (Geçtan, 2008).

3. YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde sırasıyla araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veriler ve toplanmasına ait süreç ile verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması başlıkları verilmiş olup bu başlıklar altında detaylı açıklamalar yapılmıştır.

3.1 Araştırma Modeli

Bu araştırma kapsamında okul öncesi kurumlarda eğitim gören 48-66 ay aralığındaki çocukların anne ve babalarıyla olan ilişki ile çocukların duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişki olup olmadığı ortaya koyulmaya çalışıldığından bu araştırma ilişkisel tarama yöntemi ile modellenmiştir. İlişkisel tarama modeli, araştırmada iki veya daha fazla değişkenin incelendiği durumlarda bu değişkenlere müdahale gerçekleştirilmeden değişkenler arasındaki ilişkinin varlık-yokluk durumu ile eğer varsa bu ilişkinin büyüklüğünü belirlemeyi amaçlayan araştırma türüdür (Karasar, 2022).

3.2 Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu 2021-2022 eğitim-öğretim yılında, İstanbul ili Maltepe ilçe merkezinde bulunan anaokulu ve ilköğretim bünyesinde yer alan anasınıflarında eğitim gören 48-66 ay arasındaki 100 çocuğun anne, baba ve öğretmenleri oluşturmaktadır. Bu kapsamda araştırmada 100 anne ve 84 baba ile öğretmenler tarafından çocukları için doldurulmuş 100 veriye ulaşılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu belirlenirken seçkisiz olmayan (olasılığa dayalı olmayan) örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir örnekleme tekniğinden faydalanılmıştır. Kolay ulaşılabilir örnekleme, diğer adıyla uygun örnekleme olarak bilinmekte olup araştırmada zaman ve maliyet gibi sınırlılıklardan dolayı araştırmacının en hızlı biçimde ulaşabildiği çevreden veri toplamasını temel alan örnekleme yöntemidir (Büyüköztürk, 2021). Çalışma içerisindeki yer alan 48-66 ay arasındaki okul öncesi çocuğun, anne ve babalarının demografik özellikleri Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Çalışma Grubuna İlişkin Demografik Dağılım

Değişken	Alt grup	Frekans (n)	Yüzde (%)
Yaş	4 yaş	10	10,0
	5 yaş	36	36,0
	6 yaş	54	54,0
Cinsiyet	Kız	47	47,0
	Erkek	53	53,0
Anne Yaş	20 ve altı	1	1,0
	21-25	1	1,0
	26-30	13	13,0
	31-35	34	34,0
	36-40	35	35,0
	41 ve üstü	16	16,0
Baba Yaş	26-30	2	2,4
	31-35	15	17,6
	36-40	38	44,7
	41 ve üstü	30	35,3
Anne Eğitim Seviyesi	Okur-yazar	1	1,0
	İlkokul	2	2,0
	Ortaokul	4	4,0
	Lise	30	30,0
	Yüksek öğrenim	63	63,0
Baba Eğitim Seviyesi	Okur-yazar	1	1,2
	İlkokul	5	5,9
	Ortaokul	4	4,7
	Lise	24	28,2
	Yüksek öğrenim	51	60,0
Anne Çalışma Durumu	Çalışmıyor	48	48,0
	Kamu görevlisi	19	19,0
	İşçi	4	4,0
	Özel Sektör	29	29,0
Baba Çalışma Durumu	Çalışmıyor	4	4,0
	Kamu görevlisi	12	12,0
	İşçi	8	8,0
	Özel Sektör	56	56,0
	Diğer	5	5,0
Anne Çocuk Sayısı	1	39	39,0
	2	54	54,0
	3	7	7,0
Baba Çocuk Sayısı	1	31	36,5
	2	47	55,3
	3	6	7,1
	4	1	1,2
Anne Aile Tipi	Geniş Aile	5	5,0
	Çekirdek Aile	90	90,0
	Boşanmış Aile	5	5,0
Baba Aile Tipi	Geniş Aile	4	4,7
	Çekirdek Aile	77	90,6
	Boşanmış Aile	4	4,7

Anne Gelir Durumu	900-1500	0	0,0
	1501-3000	4	4,1
	3001-4500	10	10,2
	4501-6000	18	18,4
	6001 ve üstü	66	67,3
Baba Gelir Durumu	3001-4500	11,9	11,9
	4501-6000	17,9	17,9
	6001 ve üstü	70,2	70,2

Tablo 1'e göre çalışma grubunda yer alan çocukların %10'u 4 yaş, %36'sı 5 yaş ve %54'ü 6 yaş grubundadır. Çocukların %47'si kız iken %53'ü erkektir. Anne eğitim seviyesi ve baba eğitim seviyesi açısından çalışma grubunun çoğunluğu yükseköğrenim düzeyindedir. Annelerin %48'si herhangi bir işte çalışmıyor iken babaların %65,9'u özel sektörde çalışmaktadır. Aile tipi açısından hem anne hem baba için büyük bir çoğunluk çekirdek ailedir.

3.3 Veriler ve Toplanması

Araştırmada yer alan çocuklar ile onların anne ve babalarının demografik özelliklerini belirlemek amacıyla "Kişisel Bilgi Formu", okul öncesi çocuk ile anne baba arasındaki ilişkiyi belirlemek için "Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği" ve çocukların duygu düzenleme becerilerini belirlemek için ise "Duygu Düzenleme Ölçeği" ise kullanılmıştır. Araştırmada kişisel bilgi formu anne ve baba için ayrı ayrı doldurulmuştur. Çocuk Ana-baba İlişki Ölçeği yine benzer şekilde anne ve babalara ayrı ayrı uygulanmıştır. Son olarak Duygu Düzenleme Ölçeğini ebeveynler beraberce ve öğretmenler tarafından da çocuk için doldurulmuştur.

3.3.1 Kişisel bilgi formu

Araştırmada yer alan okul öncesi kurumlarda eğitim gören 48-66 ay aralığındaki çocukların demografik özellikleri ile onların anne babalarına ait demografik özellikleri belirlemek için araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Bu bilgi formu çocukların anneleri ve babaları için ayrı ayrı hazırlanmıştır. Kişisel bilgi formu kendi içerisinde üç başlıkta ele alınmıştır. İlk kısımda çocuğun yaş ve cinsiyetini soran maddeler yer almaktadır. İkinci kısımda anne formu için anneye baba formu için ise babaya ait bilgilerin yoklandığı kısımdır. Bu kısımda yaş, eğitim seviyesi, çalışma durumu, çocuk sayısı özelliklerinin yoklandığı maddeler yer almaktadır. Üçüncü

kısımda ise aileye ait bilgiler kısmı yer almakta olup aile tipi ve ailenin gelir düzeyini yoklayan maddeler bulunmaktadır.

3.3.2 Çocuk ana-baba ilişki ölçeği

Çocuk Ana-Baba Ölçeği, anne baba çocuk arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla Pianta (1992) tarafından tarafından geliştirilmiştir. Akgün ve Yeşilyaprak (2010) tarafından ölçeğin Türkçe uyarlanması yapılmıştır. Ölçeğin orjinal yapısı bağlanma, çatışma ve olumlu ilişki olmak üzere 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin Türkçe uyarlanmış hali ise çatışma ve olumlu ilişki olmak üzere iki alt boyuttan oluşmakta olup ölçekte toplam 24 madde yer almakatdır. Çatışma alt boyutu içerisindeki maddelere "Çocuğumla ben sürekli olarak birbirimizle çatışma halinde gibiyiz" ve "Çocuğum benden bir şey istediğinde sızlanır ya da ağlar" maddeleri olumlu ilişki alt boyutuna ise "Çocuğum beni memnun etmeye çalışır." ve "Çocuğumla sıcak ve şefkatli bir ilişki paylaşırım." maddeleri örnek olarak verilebilir (Akgün ve Yeşilyaprak, 2010).

Ölçek maddelerine verilebilecek yanıtlar 5'li Likert tipi şeklindedir (1 – "Kesinlikle Uygun Değil", 2 – "Pek Uygun Değil", 3 – "Kararsızım", 4 – "Oldukça Uygun", 5 – "Kesinlikle Uygun"). Çatışma alt boyutunda 14, olumlu ilişki alt boyutunda ise 10 madde yer almaktadır. Ölçek içerisinde toplam 10 madde (1., 3., 5., 8., 10., 13., 16., 20., 29. ve 30.) olumlu ilişki alt boyutunda yer almakta olup ters şekilde puanlanmaktadır. Bu çalışma kapsamında hem alt boyut puanları hemde alt boyutlardan elde edilen toplam puan kullanılmıştır. Çatışma alt boyut puanının yüksek olması ebeveyn ile çocuk arasındaki ilişkide çatışmanın yüksek olduğu, olumlu ilişki alt boyut puanının yüksek olması ise ebeveyn ile çocuk arasındaki ilişkinin olumlu yönde olduğu anlamına gelmektedir. Ölçeğin tamamından elde edilen toplam puanın yüksekliği ise anne baba ile çocuk arasındaki ilişkinin olumsuz olduğunu tersine alınan düşük puan ise ilişkinin olumlu olduğunu göstermektedir. Ölçekten alınabilecek puan 24 ile 120 arasındadır (Akgün ve Yeşilyaprak, 2010).

Ölçeğin orijinal halinde geçerlik ve güvenirlik çalışması 4,5 – 5,5 yaş aralığında çocuklara sahip olan 714 anne ve baba ile gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda geçerlik, güvenirlik ve norm çalışmaları yapılmıştır. Geçerlik kapsamında açımlayıcı faktör analiz sonucunda %48,8 varyansın açıklnadığı 3 alt boyutlu yapı ortaya konmuştur. Buna ek

olarak eş zaman, yordama ve ayırtediclik geçerlikleri de incelenmiştir Güvenirlik kapsamında iç tutarlığa ve test-tekrar-test güvenirliği incelenmiştir. Bunun sonucunda Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı bağlanma alt boyutu için 0,50, çatışma alt boyutu için 0,83, olumlu ilişki alt boyutu için 0,72 olarak bulunmuştur. Test-tekrar-test çalışmasında ise yukarıdaki sırayla güvenirlik katsayısı 0,88, 0,92 ve 0,76; ölçeğin tamamı için ise 0,89 olarak hesap edilmiştir (Pianta, 1992).

Ölçeğin Türkçeye uyarlaması çalışmasında benzer şekilde geçerlik ve güvenilrik çalışmaları yapılmıştır. Geçerlik kapsamında açımlayıcı faktör analizi sonucunda toplam %36'lık varyansı açıklayan iki boyutlu yapı ortaya çıkmıştır. Güvenilirki kapsamında ise Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ölçeğin alt boyutları için 0,85 ve 0,73; ölçeğin geneli için ise 0,73 olarak hesaplanmıştır. Buna ek olarak test-tekrar-test ve iki yarı güvenirliği hesaplanmıştır. Buna göre çatışma alt boyutu için 0,98 test-tekrar-test, 0,84 iki yarı; olumlu ilişki alt boyutu için 0,96 test-tekrar-test, 0,73 iki yarı; ölçeğin tatmamı için ise 0,96 test-tekrar-test, 0,72 iki yarı güvenirlik kastsayısı hesaplanmıştır. Bu araştırma kapsamında da hem anne hem de baba formu için alt boyut ve ölçek toplam puanı iç tutarlılığa dayalı olarak Cronbach Alfa katsayısı hesap edilmiştir ve bu değerler Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeğine Ait Cronbach Alfa Katsayıları

	Anne Formu	Baba Formu
Çatışma	0,85	0,87
Olumlu İlişki	0,62	0,70
Ana-Baba İlişki	0,81	0,84

Tablo 2 incelendiğinde Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeğine ait anne formunda alt boyutlar için 0,85 ve 0,62 ve ölçeğin tamamı için 0,81; baba formunda ise alt boyutlar için 0,87 ve 0,70 ve ölçeğin tamamı için 0,84 olarak hesap edilmiştir. George ve Mallery (2003) iç tutarlılık anlamında kullanılan Cronbach Alfa katsayısının 0,6-0,7 aralığında olmasının kabul edilebilir; 0,7-0,8 aralığında olmasının yeterli; 0,8-0,9 arlığında olmasının iyi ve 0,90 üzerinde olmasının ise mükemmel güvenirliğe karşılık geldiğini ifade etmiştir. Bu belirtilen kritik değerleler göz önünde bulundurulduğunda bu çalışmada alt boyutlardan ve ölçeğin tamamından elde edilen puanların güvenilir olduğu görülmüştür.

3.3.3 Duygu düzenleme ölçeği

Duygu Düzenleme Ölçeği, okul öncesi ve okul dönemi çocukların duygularını ortam şartlarına göre düzenleyerek ifade etmesini ölçmek için Shields ve Cicchetti (1997) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması Altan (2006) tarafından gerçekleştirilmiştir. Duygu Düzenleme Ölçeği, dayanıksızlık/olumsuzluk ve duygu düzenleme olmak üzere iki alt ölçekten oluşmakta olup ölçekte toplam 24 madde yer almakatdır. Dayanıksızlık/Olumsuzluk altölçeği içerisindeki maddelere "Başkasının sıkıntı hissetmesinden keyif duyar" ve "Yetikinlerin sınıf koymalarına sinirlenir" maddeleri, duygu düzenleme altölçeği'nin içerisindeki maddelere ise "Neşeli bir çocuktur." ve "Kendilerini başkalarının yerine koyarak onların duygularını anlar; başkaları üzgün ya da sıkıntılı olduğunda onlara ilgi gösterir" maddeleri örnek olarak verilebilir (Shields ve Cicchetti, 1997).

Ölçek ebeveynler ve öğretmen tarafından ayrı ayrı puanlanabilmektedir. Ölçek maddelerine verilebilecek yanıtlar 4'lü Likert tipi şeklindedir (1 – "Hiçbir Zaman/Nadiren", 2 – "Bazen", 3 – "Sık Sık", 4 – "Her Zaman"). Dayanıksızlık/Olumsuzluk altölçeği 15, duygu düzenleme altölçeği ise 9 maddeden oluşmaktadır. Ölçtekte toplam 6 madde (4., 5., 9., 11., 16, ve 18.) ters şekilde puanlanmaktadır. Bu çalışma kapsamında alt ölçek puanları ve alt ölçek puanlarınından elde edilen ölçek puanı kullanılmıştır. Elde edilen ölçek puanının yüksek olması çocuğun duygu düzenleme becerisinin yüksek olduğu, elde edilen düşük puan ise duygu düzenleme seviyesinin düşük olduğunu göstermektedir. Ölçek alt faktörlerinden ve ölçeğin tamamından alınabilecek puanlar ortalama puan olup 1 ile 4 aralığındadır (Yağmurlu ve Altan, 2006).

Ölçeğin ilk geliştirilme çalışması aşamasında geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. Geçerlik kapsamında ayırtediclik geçerliği incelenmiş duygu düzenleme açısından kötü olan çocuklarla iyi olan çocukları ayırt ettiği görülmüştür. Güvenirlik kapsamında ise iç tutarlılığı incelenmiştir. Bunun sonucunda dayanıksızlık/olumsuzluk alt ölçeği için 0,96, duygusal düzenleme alt ölçeği için 0,83 ve ölçeğin tümü için ise 0,89 olarak bulunmuştur (Shields ve Cicchetti, 1997). Altan (2006) ise ölçeğin Türkçe'ye uyarlama çalışmasında benzer şekilde iç tutarlılığa dayalı güvenrilik çalışması

yapılmıştır. Bu kapsamda ise dayanıksızlık/olumsuzluk alt ölçeği için 0,75, duygusal düzenleme alt ölçeği için 0,73 ve ölçeğin tümü için ise 0,84 olarak bulunmuştur. Bu araştırma kapsamında da hem ebeveyn hem de öğretmen formu için alt ölçek ve ölçeğin tamamı için iç tutarlılığa dayalı olarak Cronbach Alfa katsayısı hesap edilmiştir ve bu değerler Tablo 3'de sunulmuştur.

Tablo 3. Duygu Düzenleme Ölçeğine Ait Cronbach Alfa Katsayıları

	Ebeveyn Formu	Öğretmen Formu
Dayanıksızlık/Olumsuzluk	0,73	0,88
Duygu Düzenleme	0,63	0,81
Duygu Düzenle Ölçek	0,71	0,90

Duygu Düzenleme Ölçeğine ait ebeveyn formunda alt ölçekler için 0,73 ve 0,63 ve ölçeğin tamamı için 0,71; öğretmen formunda ise alt ölçekler için 0,88 ve 0,81 ve ölçeğin tamamı için 0,90 olarak hesap edilmiştir. George ve Mallery (2003) tarafından belirtilen kritik değerleler göz önünde bulundurulduğunda bu çalışmada alt ölçekler ve ölçeğin tümünden elde edilen puanların güvenilir olduğu görülmüştür.

3.3.4 Verilerin toplanması

Verilerin toplanması öncesinde Maltepe Üniversitesi Rektörlüğü'ne bağlı birimden 04.04.2022 tarih ve E-2022/11-18 sayı numaralı kararda (Ek-4) belirtildiği üzere araştırmanın etik uygunluğuna dair izinler alınmıştır. Araştırmanın belirtilen örneklem grubundan verilerin toplanması amacıyla uygulama izni ise İstanbul Valiliği, İl Millî Eğitim Müdürlüğünden 23.05.2022 tarih ve E-59090411-20-50141586 sayı numaralı karar (Ek-5) ile alınmıştır. Araştırmanın verileri ise 2022 yılı içerisinde 5.-8. ayları arasında araştırmacı tarafından toplanmıştır.

Araştırmada kapsamında 100 öğrenciye ait veriler 100 anne, 84 baba ve çocukların eğitiminden sorumlu olan okul öncesi öğretmenden toplanmıştır. Uygulama aşamasında her bir gruba araştırma hakkında bilgi verilmiş olup çalışmaya katılım konusunda gönüllü olandan veri toplanmıştır. Veriler uygulama öncesinde dikkatsiz yanıt verme ve kayıp veri açısından incelenmiş olup bir öğrenciye ait verilerin yarıdan fazlasının kayıp veri olduğu görülmüş ve bu veri araştırmaya dahil edilmemiştir. Bu işlem sonucunda 100 öğrenciye ait veri ile analizler gerçekleştirilmiştir.

3.4 Verilerin Çözümlenmesi ve Yorumlanması

Veri analizi süreci araştırma problemlerinde belirtilen sıraya göre gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın birinci ve üçüncü araştırma problemlerinde 48-66 aylık çocukların annelerinin ve babalarının çocuklarıyla olan ilişki düzeyi ve çocukların duygu düzenleme seviyeleri betimsel istatistikler kullanılarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda minimum, maksimum, aritmetik ortalama, standart sapma ve medyan değerleri hesap edilmiştir. Aynı araştırma sorularının alt sorularını ve diğer araştırma sorularındaki durumları test etmek amacıyla öncelikle normallik varsayımı sınanmıştır. Normallik varsayımının sınanması amacıyla her bir puan için Kolmogorov-Simirnov ve Shapiro-Wilk testleri kullanılmıştır. Normallik testi sonuçları Tablo 4'de sunulmuştur.

Tablo 4. Değişkenlere İlişkin Normallik Testi Sonucu

Form	Değişken	Kolmogorov-Simirnov			Shapiro-Wilk		
		İstatistik	S.D.	*P*	İstatistik	S.D.	*P*
Anne Formu	Çatışma	0,142	84	0,000	0,919	84	0,000
	Olumlu İlişki	0,117	84	0,006	0,949	84	0,002
	Ana-Baba İlişki	0,159	84	0,000	0,940	84	0,001
Baba Formu	Çatışma	0,121	84	0,004	0,931	84	0,000
	Olumlu İlişki	0,096	84	0,052	0,956	84	0,006
	Ana-Baba İlişki	0,098	84	0,045	0,967	84	0,028
Ebeveyn Formu	Dayanıksızlık/Olumsuzluk	0,110	84	0,014	0,973	84	0,079
	Duygu Düzenleme	0,127	84	0,002	0,964	84	0,018
	Duygu Düzenle Ölçek	0,081	84	0,200	0,987	84	0,587
Öğretmen Formu	Dayanıksızlık/Olumsuzluk	0,135	84	0,001	0,923	84	0,000
	Duygu Düzenleme	0,140	84	0,000	0,932	84	0,000
	Duygu Düzenle Ölçek	0,098	84	0,045	0,951	84	0,003

Tablo 4 incelendiğinde ebeveyn formunda yer alan duygu düzenleme ölçek puanı dışındaki tüm değişkenlerde normallik varsayımının karşılanmadığı görülmüştür. İlgili değişken için ise karşılaştırılacak alt gruplar için normallik incelendiğinde bunlarda normallik varsayımının sağlanmadığı görülmüştür. Bununla birlikte tüm değişkenler için de bazı alt gruplarda karşılaştırılacak gruplardaki gözlem sayısının 30'dan az olması nedeniyle parametrik testler yerine parametrik olmayan testlerin kullanılması gerektiğine karar verilmiştir.

Yukarıdaki açıklama doğrultusunda birinci ve üçüncü araştırma problemine bağlı alt problemlerde 2 alt grup olan cinsiyet değişkenine bağlı karşılaştırmalar Mann-Whitney

U testi gerçekleştirilirken bunun dışında kalan diğer alt problemlerde 2'den fazla alt grup barındırdığından Kruskall Wallis testi kullanılmıştır. Kruskall Wallis testinde istatistiksel olarak anlamlı fark çıkması durumunda çoklu karşılaştırma testlerinden faydalanılmıştır. Araştırmanın ikinci ve dördüncü araştırma problemlerinde aynı gruba bağlı iki grup karşılaştırıldığından Wilcoxon İşaretli Sıralar testi kullanılmıştır. Son olarak araştırmanın beşinci ve temel probleminde ise değişkenler arası ilişkiler Spearman Rho korelasyon katsayısı hesaplanarak incelenmiştir. Korelasyon katsayısı incelenirken ilgili katsayının mutlak değerinin 0,00-0,30 arasında olması düşük; 0,30-0,70 arasında olması orta; 0,70-1,00 olması yüksek ilişki olarak yorumlanmıştır (Büyüköztürk, 2021).

Grupların karşılaştırıldığı birinci ve üçüncü probleme bağlı alt problemlerde her bir grupta en az 5 gözlem olması gerektiğinden alt gruplarda birleştirme yoluna gidilmiştir. Anne yaş grubu için "20 ve altı", "21-25" ve "26-30" alt grupları "30 yaş ve altı" biçiminde; baba yaş grubu için "20 ve altı", "21-25", "26-30" ve "31-35" alt grupları "35 yaş ve altı" biçiminde; anne ve baba eğitim seviyesi içim "Okur-yazar", "İlkokul" ve "Ortaokul" alt grupları "Ortaokul ve altı" biçiminde; baba çocuk sayısı "3" ve "4" alt grupları "3 ve üstü" biçiminde birleştirme yapılmıştır.

Çalışma kapsamındaki istatistiksel hesaplamalar ve analizler IBM SPSS versiyon 25 programı ile gerçekleştirilmiştir. Yapılan bütün analizler için istatistiksel anlamlılık düzeyi 0,05 olarak kabul edilmiştir.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde öncelikle elde edilen sonuçlar bulgular kısmında sunulmuş ve ardından bu bulgular yorumlar kısmında anlamlandırılmaya çalışılmıştır.

4.1 Bulgular

Bu kısımda araştırma problemlerinin ve alt problemler için belirlenen sırayla ilgili bulgular sunulmuştur.

4.1.1 Birinci araştırma problemine ilişkin bulgular

Bu araştırma problemi kapsamında "48-66 aylık çocukların annelerinin ve babalarının çocuklarıyla olan ilişki düzeyi nedir?" sorusuna yanıt aranmıştır. Buna ait betimsel istatistikler hesaplanmış ve sonuçlar Tablo 5'de sunulmuştur.

Tablo 5. Çocukların Anne ve Babalarının Çocuklarıyla Olan İlişki Düzeyine Ait Betimsel İstatistikleri

		Min.	Maks.	Art. Ort.	S.S.	Medyan
Anne Formu	Çatışma	14,00	59,00	28,21	9,16	27,00
	Olumlu İlişki	34,00	50,00	44,51	3,84	45,00
	Ana-Baba İlişki	27,00	74,00	43,70	10,44	41,00
Baba Formu	Çatışma	14,00	63,00	29,36	9,93	28,00
	Olumlu İlişki	34,00	50,00	44,67	3,77	45,00
	Ana-Baba İlişki	24,00	76,00	44,69	11,37	43,00

Tablo 5' e göre çocukların anne ve babalarının çocuklarıyla olan ilişki düzeyleri incelendiğinde çatışma alt boyutu için anne ile ilişkinin aritmetik ortalaması X= 28,21 (S.S.= 9,16) baba ile ilişkinin aritmetik ortalaması X= 29,36 (S.S.= 9,93) şeklindedir. Olumlu ilişki alt boyutu için anne ile ilişkinin aritmetik ortalaması X= 44,51 (S.S.= 3,84) baba ile ilişkinin aritmetik ortalaması X= 44,67 (S.S.= 3,77) şeklindedir. Anne – baba ilişkisi toplam puanı için ise anne ile ilişkinin aritmetik ortalaması X= 43,70 (S.S.= 10,44) baba ile ilişkinin aritmetik ortalaması X= 44,69 (S.S.= 11,37) şeklindedir. Bu sonuçlara

göre hem çatışma hem olumlu ilişki alt boyutları ile anne-baba ilişki toplam puanı açısından baba puanlarının anneden daha fazla olduğu görülmüştür.

4.1.1.1 Birinci araştırma probleminin a alt problemine ilişkin bulgular

Bu araştırma problemi kapsamında "48-66 aylık çocukların annelerinin ve babalarının çocuklarıyla olan ilişki düzeyi çocuğun cinsiyetine göre istatistiksel olarak farklılık göstermekte midir?" sorusuna yanıt aranmıştır. Bu karşılaştırma anne ve baba için ayrı ayrı Mann-Whitney U ile yapılmış ve sonuçlar sırasıyla Tablo 6 ve Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 6. Çocukların Annelerinin Çocuklarıyla Olan İlişkilerinin Çocuğun Cinsiyetine Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	*P*
Çatışma	Kız	47	51,53	2422,00	1197,000	0,737
	Erkek	53	49,58	2628,00		
Olumlu	Kız	47	55,44	2605,50	1013,500	0,107
İlişki	Erkek	53	46,12	2444,50		
Ana-Baba	Kız	47	49,82	2341,50	1213,500	0,825
İlişki	Erkek	53	51,10	2708,50		

Çocukların annelerinin çocuklarıyla olan ilişkilerinin çocuğun cinsiyetine göre çatışma ve olumlu ilişki alt boyutları ile anne-baba ilişki toplam puanında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p > 0,05$).

Tablo 7. Çocukların Babalarının Çocuklarıyla Olan İlişkilerinin Çoçuğun Cinsiyete Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	*P*
Çatışma	Kız	39	45,53	1775,50	759,500	0,289
	Erkek	45	39,88	1794,50		
Olumlu	Kız	39	42,69	1665,00	870,000	0,946
İlişki	Erkek	45	42,33	1905,00		
Ana-Baba	Kız	39	45,58	1777,50	757,500	0,281
İlişki	Erkek	45	39,83	1792,50	759,500	

Çocukların babalarının çocuklarıyla olan ilişkilerinin çocuğun cinsiyetine göre çatışma ve olumlu ilişki alt boyutları ile anne-baba ilişki toplam puanında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p > 0,05$).

4.1.1.2 Birinci araştırma probleminin b alt problemine ilişkin bulgular

Bu araştırma problemi kapsamında "48-66 aylık çocukların annelerinin ve babalarının çocuklarıyla olan ilişki düzeyi çocuğun yaş grubuna göre istatistiksel olarak farklılık göstermekte midir?" sorusuna yanıt aranmıştır. Bu karşılaştırma anne ve baba için ayrı ayrı Kruskal Wallis ile yapılmış ve sonuçlar sırasıyla Tablo 8 ve Tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 8. Çocukların Annelerinin Çocuklarıyla Olan İlişkilerinin Çocuğun Yaş Grubuna Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	Yaş G.	N	Sıra Ort.	s.d.	χ2	P	Fark
Çatışma	4	10	42,05	2	6,884	0,032*	5 yaş > 6 yaş
	5	36	60,56				
	6	54	45,36				
Olumlu İlişki	4	10	64,70	2	2,974	0,226	-
	5	36	50,92				
	6	54	47,59				
Ana-Baba İlişki	4	10	34,80	2	5,437	0,066	-
	5	36	57,76				
	6	54	48,56				

*$p < 0,05$ düzeyinde istatistiksel anlamlı farklılık bulunmaktadır.

Çocukların annelerinin çocuklarıyla olan ilişkilerinde çocuğun yaş grubuna göre çatışma alt boyutu dışında istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemiştir ($p > 0,05$). Çatışma alt boyutundaki anlamlı farklılaşma ($\chi^2_{(2)} = 6,884$, $p < 0,05$) çocuğun yaş grubu 5 yaş ve 6 yaş olanlar arasında ve 5 yaşındakilerin çatışma sıra ortalaması (60,56) 6 yaşındakilerin sıra ortalamasından (45,36) istatistiksel olarak yüksektir.

Tablo 9. Çocukların Babalarının Çocuklarıyla Olan İlişkilerinin Çocuğun Yaş Grubuna Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	Yaş G.	N	Sıra Ort.	s.d.	χ2	P	Fark
Çatışma	4	8	35,25	2	5,738	0,057	-
	5	28	51,41				
	6	48	38,51				
Olumlu İlişki	4	8	44,88	2	0,817	0,665	-
	5	28	39,13				
	6	48	44,07				

Ana-Baba İlişki	4	8	35,31	2	5,100	0,078	-
	5	28	50,88				
	6	48	38,81				

Çocukların babalarının çocuklarıyla olan ilişkilerinde çocuğun yaş grubuna göre çatışma ve olumlu ilişki alt boyutları ve ana-baba ilişkisi toplam puanında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p > 0,05$).

4.1.1.3 Birinci araştırma probleminin c alt problemine ilişkin bulgular

Bu araştırma problemi kapsamında "48-66 aylık çocukların annelerinin ve babalarının çocuklarıyla olan ilişki düzeyi anne ve babanın yaş grubuna göre istatistiksel olarak farklılık göstermekte midir?" sorusuna yanıt aranmıştır. Bu karşılaştırma anne ve baba için ayrı ayrı Kruskal Wallis ile yapılmış ve sonuçlar sırasıyla Tablo 10 ve Tablo 11'de sunulmuştur.

Tablo 10. Çocukların Annelerinin Çocuklarıyla Olan İlişkilerinin Annenin Yaş Grubuna Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	Yaş G.	N	Sıra Ort.	s.d.	χ2	P	Fark
Çatışma	30 ve altı	15	68,27	3	12,346	0,006*	30 ve altı > 41 ve üstü
	31-35	34	45,07				
	36-40	35	55,24				
	41 ve üstü	16	35,00				
Olumlu İlişki	30 ve altı	15	50,67	3	3,322	0,345	-
	31-35	34	54,03				
	36-40	35	52,39				
	41 ve üstü	16	38,72				
Ana-Baba İlişki	30 ve altı	15	65,03	3	6,449	0,092	-
	31-35	34	44,40				
	36-40	35	53,26				
	41 ve üstü	16	43,81				

*$p < 0,05$ düzeyinde istatistiksel anlamlı farklılık bulunmaktadır.

Çocukların annelerinin çocuklarıyla olan ilişkilerinde annenin yaş grubuna göre çatışma alt boyutu dışında istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemiştir ($p > 0,05$). Çatışma alt boyutundaki anlamlı farklılaşma ($\chi^2_{(3)} = 12,346$, $p < 0,05$) anne yaş grubu 30 yaş ve altı ile 40 yaş ve üstü yaş olanlar arasında ve 30 ve altı yaşındakilerin çatışma sıra ortalaması (68,27) 40 yaş ve üstündekilerin sıra ortalamasından (35,00) istatistiksel olarak yüksektir.

Tablo 11. Çocukların Babalarının Çocuklarıyla Olan İlişkilerinin Babanın Yaş Grubuna Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	Yaş G.	N	Sıra Ort.	s.d.	χ2	P	Fark
Çatışma	35 ve altı	17	42,38	2	2,843	0,241	-
	36-40	38	38,14				
	41 ve üstü	29	48,28				
Olumlu İlişki	35 ve altı	17	53,21	2	7,387	0,025*	35 ve altı > 41 ve üstü
	36-40	38	44,46				
	41 ve üstü	29	33,66				
Ana-Baba İlişki	35 ve altı	17	37,97	2	4,359	0,113	-
	36-40	38	38,70				
	41 ve üstü	29	50,14				

*$p < 0,05$ düzeyinde istatistiksel anlamlı farklılık bulunmaktadır.

Çocukların babalarının çocuklarıyla olan ilişkilerinde babanın yaş grubuna göre olumlu ilişki alt boyutu dışında istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemiştir ($p > 0,05$). Olumlu ilişki alt boyutundaki anlamlı farklılaşma ($\chi^2_{(2)} = 7,387$, $p < 0,05$) baba yaş grubu 35 yaş ve altı ile 41 yaş ve üstü yaş olanlar arasında ve 35 ve altı yaşındakilerin olumlu ilişki sıra ortalaması (53,21) 40 yaş ve üstündekilerin sıra ortalamasından (48,28) istatistiksel olarak yüksektir.

4.1.1.4 Birinci araştırma probleminin d alt problemine ilişkin bulgular

Bu araştırma problemi kapsamında "48-66 aylık çocukların annelerinin ve babalarının çocuklarıyla olan ilişki düzeyi anne ve babanın eğitim seviyesine göre istatistiksel olarak farklılık göstermekte midir?" sorusuna yanıt aranmıştır. Bu karşılaştırma anne ve baba için ayrı ayrı Kruskal Wallis ile yapılmış ve sonuçlar sırasıyla Tablo 12 ve Tablo 13'de sunulmuştur.

Tablo 12. Çocukların Annelerinin Çocuklarıyla Olan İlişkilerinin Annenin Eğitim Seviyesine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	Eğitim S.	N	Sıra Ort.	s.d.	χ2	P	Fark
Çatışma	Ort. ve altı	7	57,93	2	0,931	0,628	-
	Lise	30	52,82				
	Y. Öğr.	63	48,57				
Olumlu İlişki	Ort. ve altı	7	39,07	2	3,109	0,211	-
	Lise	30	45,33				
	Y. Öğr.	63	54,23				
Ana-Baba İlişki	Ort. ve altı	7	64,07	2	4,312	0,116	-
	Lise	30	56,58				
	Y. Öğr.	63	46,10				

Çocukların annelerinin çocuklarıyla olan ilişkilerinde annenin eğitim seviyesine göre çatışma ve olumlu ilişki alt boyutları ve ana-baba ilişkisi toplam puanında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p > 0,05$).

Tablo 13. Çocukların Babalarının Çocuklarıyla Olan İlişkilerinin Babanın Eğitim Seviyesine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	Eğitim S.	N	Sıra Ort.	s.d.	χ2	P	Fark
Çatışma	Ort. ve altı	9	51,33	2	1,482	0,477	-
	Lise	24	39,81				
	Y. Öğr.	51	42,21				
Olumlu İlişki	Ort. ve altı	9	50,72	2	1,709	0,425	-
	Lise	24	44,56				
	Y. Öğr.	51	40,08				
Ana-Baba İlişki	Ort. ve altı	9	47,44	2	0,686	0,710	-
	Lise	24	39,77				
	Y. Öğr.	51	42,91				

Çocukların babalarının çocuklarıyla olan ilişkilerinde babanın eğitim seviyesine göre çatışma ve olumlu ilişki alt boyutları ve ana-baba ilişkisi toplam puanında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p > 0,05$).

4.1.1.5 Birinci araştırma probleminin e alt problemine ilişkin bulgular

Bu araştırma problemi kapsamında "48-66 aylık çocukların annelerinin ve babalarının çocuklarıyla olan ilişki düzeyi anne ve babanın çalışma durumu ve türüne göre istatistiksel olarak farklılık göstermekte midir?" sorusuna yanıt aranmıştır. Bu karşılaştırma anne ve baba için ayrı ayrı Kruskal Wallis ile yapılmış ve sonuçlar sırasıyla Tablo 14 ve Tablo 15'de sunulmuştur.

Tablo 14. Çocukların Annelerinin Çocuklarıyla Olan İlişkilerinin Annenin Çalışma Durumu ve Türüne Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	Çalışma	N	Sıra Ort.	s.d.	χ2	P	Fark
Çatışma	Çalışmıyor	48	49,74	3	0,457	0,928	-
	Kamu G.	19	49,89				
	İşçi	4	44,13				
	Özel S.	29	53,03				
Olumlu İlişki	Çalışmıyor	48	50,03	3	3,723	0,293	-
	Kamu G.	19	42,08				
	İşçi	4	68,75				
	Özel S.	29	54,28				
Ana-Baba İlişki	Çalışmıyor	48	50,56	3	0,535	0,911	-
	Kamu G.	19	52,74				
	İşçi	4	41,13				
	Özel S.	29	50,22				

Çocukların annelerinin çocuklarıyla olan ilişkilerinde annenin çalışma durumu ve türüne göre çatışma ve olumlu ilişki alt boyutları ve ana-baba ilişkisi toplam puanında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p > 0,05$).

Tablo 15. Çocukların Babalarının Çocuklarıyla Olan İlişkilerinin Babanın Çalışma Durumu ve Türüne Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	Çalışma	N	Sıra Ort.	s.d.	χ2	P	Fark
Çatışma	Çalışmıyor	4	53,13	4	2,755	0,600	-
	Kamu G.	11	34,09				
	İşçi	8	47,75				
	Özel S.	56	43,15				
	Diğer	5	36,80				
Olumlu İlişki	Çalışmıyor	4	42,13	4	2,001	0,736	-
	Kamu G.	11	43,09				
	İşçi	8	53,69				
	Özel S.	56	40,74				
	Diğer	5	43,30				
Ana-Baba İlişki	Çalışmıyor	4	49,75	4	1,459	0,834	-
	Kamu G.	11	36,05				
	İşçi	8	45,38				
	Özel S.	56	43,24				
	Diğer	5	38,00				

Çocukların babalarının çocuklarıyla olan ilişkilerinde babanın çalışma durumu ve türüne göre çatışma ve olumlu ilişki alt boyutları ve ana-baba ilişkisi toplam puanında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p > 0,05$).

4.1.1.6 Birinci araştırma probleminin f alt problemine ilişkin bulgular

Bu araştırma problemi kapsamında "48-66 aylık çocukların annelerinin ve babalarının çocuklarıyla olan ilişki düzeyi anne ve babanın çocuk sayısına göre istatistiksel olarak farklılık göstermekte midir?" sorusuna yanıt aranmıştır. Bu karşılaştırma anne ve baba için ayrı ayrı Kruskal Wallis ile yapılmış ve sonuçlar sırasıyla Tablo16 ve Tablo 17'de sunulmuştur.

Tablo 16. Çocukların Annelerinin Çocuklarıyla Olan İlişkilerinin Annenin Çocuk Sayısına Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	Çocuk S.	N	Sıra Ort.	s.d.	$\chi 2$	P	Fark
Çatışma	1	39	51,42	2	0,697	0,706	-
	2	54	50,97				
	3	7	41,71				
Olumlu İlişki	1	39	59,78	2	7,475	0,024*	1 çocuk > 2 çocuk
	2	54	45,81				
	3	7	35,00				
Ana-Baba İlişki	1	39	47,05	2	0,919	0,632	-
	2	54	52,86				
	3	7	51,50				

*$p < 0,05$ düzeyinde istatistiksel anlamlı farklılık bulunmaktadır.

Çocukların annelerinin çocuklarıyla olan ilişkilerinde annenin çocuk sayısına göre olumlu ilişki alt boyutu dışında istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemiştir ($p > 0,05$). Olumlu ilişki alt boyutundaki anlamlı farklılaşma ($\chi^2_{(2)} = 7,475$, $p < 0,05$) 1 çocuğu olan ve 2 çocuğu olanlar arasında ve 1 çocuğu olanların olumlu ilişki sıra ortalaması (59,78) 2 çocuğu olanların sıra ortalamasından (45,81) istatistiksel olarak yüksektir.

Tablo 17. Çocukların Babalarının Çocuklarıyla Olan İlişkilerinin Babanın Çocuk Sayısına Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	Çocuk S.	N	Sıra Ort.	s.d.	χ2	P	Fark
Çatışma	1	30	39,92	2	0,957	0,620	-
	2	47	44,78				
	3 ve üstü	7	38,29				
Olumlu İlişki	1	30	48,22	2	3,801	0,150	-
	2	47	37,91				
	3 ve üstü	7	48,79				
Ana-Baba İlişki	1	30	38,80	2	2,168	0,338	-
	2	47	45,89				
	3 ve üstü	7	35,57				

Çocukların babalarının çocuklarıyla olan ilişkilerinde babanın çocuk sayısına göre çatışma ve olumlu ilişki alt boyutları ve ana-baba ilişkisi toplam puanında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p > 0,05$).

4.1.1.7 Birinci araştırma probleminin g alt problemine ilişkin bulgular

Bu araştırma problemi kapsamında "48-66 aylık çocukların annelerinin ve babalarının çocuklarıyla olan ilişki düzeyi anne ve babanın yaşadığı aile tipine göre istatistiksel olarak farklılık göstermekte midir?" sorusuna yanıt aranmıştır. Bu karşılaştırma anne ve baba için ayrı ayrı Kruskal Wallis ile yapılmış ve sonuçlar sırasıyla Tablo18 ve Tablo 19'de sunulmuştur.

Tablo 18. Çocukların Annelerinin Çocuklarıyla Olan İlişkilerinin Annenin Yaşadığı Aile Tipine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	Aile Tipi	N	Sıra Ort.	s.d.	χ2	P	Fark
Çatışma	Geniş	5	61,20	2	13,088	0,001*	Boşanmış a.>
	Çekirdek	90	47,47				Çekirdek a.
	Boşanmış	5	94,30				
Olumlu İlişki	Geniş	5	45,00	2	1,595	0,451	-
	Çekirdek	90	51,62				
	Boşanmış	5	35,90				
Ana-Baba İlişki	Geniş	5	62,50	2	12,431	0,002*	Boşanmış a.>
	Çekirdek	90	47,49				Çekirdek a.
	Boşanmış	5	92,70				

*$p < 0,05$ düzeyinde istatistiksel anlamlı farklılık bulunmaktadır.

Çocukların annelerinin çocuklarıyla olan ilişkilerinde annenin yaşadığı aile tipine göre olumlu ilişki alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemiştir ($p > 0,05$). Çatışma alt boyutundaki anlamlı farklılaşma ($\chi^2_{(2)} = 13,088$, $p < 0,05$) boşanmış aile ve çekirdek aile arasında ve boşanmış olanların çatışma sıra ortalaması (94,30) çekirdek aile olanların sıra ortalamasından (47,47) istatistiksel olarak yüksektir. Ana-baba ilişki toplam puanındaki anlamlı farklılaşma ($\chi^2_{(2)} = 13,088$, $p < 0,05$) boşanmış aile ve çekirdek aile arasında ve boşanmış olanların ana-baba ilişki sıra ortalaması (92,70) çekirdek aile olanların sıra ortalamasından (47,49) istatistiksel olarak yüksektir.

Tablo 19. Çocukların Babalarının Çocuklarıyla Olan İlişkilerinin Babanın Yaşadığı Aile Tipine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	Aile Tipi	N	Sıra Ort.	s.d.	χ2	P	Fark
Çatışma	Geniş	4	40,63	2	0,030	0,985	-
	Çekirdek	76	42,64				
	Boşanmış	4	41,75				
Olumlu İlişki	Geniş	4	47,75	2	0,229	0,892	-
	Çekirdek	76	42,13				
	Boşanmış	4	44,38				
Ana-Baba İlişki	Geniş	4	37,25	2	0,220	0,896	-
	Çekirdek	76	42,86				
	Boşanmış	4	40,88				

Çocukların babalarının çocuklarıyla olan ilişkilerinde babanın yaşadığı aile tipine göre çatışma ve olumlu ilişki alt boyutları ve ana-baba ilişkisi toplam puanında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p > 0,05$).

4.1.1.8 Birinci araştırma probleminin h alt problemine ilişkin bulgular

Bu araştırma problemi kapsamında "48-66 aylık çocukların annelerinin ve babalarının çocuklarıyla olan ilişki düzeyi anne ve babanın gelir durumuna göre istatistiksel olarak farklılık göstermekte midir?" sorusuna yanıt aranmıştır. Bu karşılaştırma anne ve baba için ayrı ayrı Kruskal Wallis ile yapılmış ve sonuçlar sırasıyla Tablo 20 ve Tablo 21'de sunulmuştur.

Tablo 20. Çocukların Annelerinin Çocuklarıyla Olan İlişkilerinin Annenin Gelir Durumuna Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	Gelir D.	N	Sıra Ort.	s.d.	$\chi 2$	P	Fark
Çatışma	1501-3000	4	68,88	3	2,024	0,567	-
	3001-4500	10	51,10				
	4501-6000	18	48,14				
	6001 ve üst	66	48,45				
Olumlu İlişki	1501-3000	10	47,25	3	1,493	0,684	-
	3001-4500	18	45,03				
	4501-6000	66	51,71				
	6001 ve üst	4	77,75				
Ana-Baba İlişki	1501-3000	18	50,53	3	4,879	0,181	-
	3001-4500	66	46,77				
	4501-6000	4	68,88				
	6001 ve üst	10	51,10				

Çocukların annelerinin çocuklarıyla olan ilişkilerinde annenin gelir durumuna göre çatışma ve olumlu ilişki alt boyutları ve ana-baba ilişkisi toplam puanında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p > 0,05$).

Tablo 21. Çocukların Babalarının Çocuklarıyla Olan İlişkilerinin Babanın Gelir Durumuna Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	Gelir D.	N	Sıra Ort.	s.d.	$\chi 2$	P	Fark
Çatışma	3001-4500	9	51,94	2	2,291	0,318	-
	4501-6000	15	36,60				
	6001 ve üst	59	41,86				
Olumlu İlişki	3001-4500	9	39,56	2	0,899	0,638	-
	4501-6000	15	47,23				
	6001 ve üst	59	41,04				
Ana-Baba İlişki	3001-4500	9	53,00	2	3,133	0,209	-
	4501-6000	15	35,03				
	6001 ve üst	59	42,09				

Çocukların babalarının çocuklarıyla olan ilişkilerinde babanın gelir durumuna göre çatışma ve olumlu ilişki alt boyutları ve ana-baba ilişkisi toplam puanında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p > 0,05$).

4.1.2 İkinci araştırma problemine ilişkin bulgular

Bu araştırma problemi kapsamında "48-66 aylık çocukların annelerinin ile babalarının olan çocuklarıyla olan ilişki düzeyi anne ve baba görüşüne göre istatistiksel olarak

anlamlı farklılık göstermekte midir?" sorusuna yanıt aranmıştır. Bu karşılaştırma Wilcoxon testi ile yapılmış ve sonuçlar Tablo 22'de sunulmuştur.

Tablo 22. Çocukların Annelerinin ve Babalarının Çocuklarıyla Olan İlişkilerine Göre Wilcoxon Testi Sonuçları

	Baba – Anne	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	z	*P*
Çatışma	Negatif Sıra	29	37,48	1087,00	-1,95	0,051
	Pozitif Sıra	47	39,13	1839,00		
	Eşit	8				
Olumlu İlişki	Negatif Sıra	35	34,54	1209,00	-0,59	0,555
	Pozitif Sıra	37	38,35	1419,00		
	Eşit	12				
Ana-Baba İlişki	Negatif Sıra	33	39,83	1314,50	-1,299	0,194
	Pozitif Sıra	46	40,12	1845,50		
	Eşit	5				

Tablo 22 anne ve babaların çocuklarıyla olan ilişkilerinde anne baba görüşlerine göre çatışma ve olumlu ilişki alt boyutları ve ana-baba ilişkisi toplam puanında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p > 0,05$). Bu durum anne ve baba görüşlerinin birbiri ile tutarlı olduğu anlamına gelmektedir.

4.1.3 Üçüncü araştırma problemine ilişkin bulgular

Bu araştırma problemi kapsamında "48-66 aylık çocukların ebeveynlerinin ve öğretmenlerinin görüşüne göre çocukların duygu düzenleme beceri düzeyi nedir?" sorusuna yanıt aranmıştır. Buna ait betimsel istatistikler hesaplanmış ve sonuçlar Tablo 23'de sunulmuştur.

Tablo 23. Çocukların Ebeveyn ve Öğretmenlerine Göre Duygu Düzenleme Beceri Düzeyine Ait Betimsel İstatistikleri

		Min.	Maks.	Art. Ort.	S.S.	Medyan
Ebeveyn Formu	Dayanıksızlık/Olumsuzluk	1,20	3,27	1,81	0,34	1,73
	Duygu Düzenleme	2,11	3,78	3,07	0,36	3,11
	Duygu Düzenle Ölçek	2,17	3,71	3,14	0,27	3,15
Öğretmen Formu	Dayanıksızlık/Olumsuzluk	1,00	3,47	1,54	0,45	1,47
	Duygu Düzenleme	1,67	3,67	3,08	0,44	3,11
	Duygu Düzenle Ölçek	1,67	3,88	3,32	0,40	3,38

Tablo 23' e göre çocukların ebeveyn ve öğretmenlerine gör duygu düzenleme düzeyleri incelendiğinde dayanıksızlık/olumsuzluk alt faktörü için ebeveyn görüşü aritmetik ortalaması X= 1,81 (S.S.= 0,34) öğretmen görüşü aritmetik ortalaması X= 1,54 (S.S.= 0,45) şeklindedir. Bu alt faktör için ebeveyn görüş puanlarının öğretmen görüş puanlarından yüksek olduğu görülmüştür. Duygu düzenleme alt faktörü için ebeveyn görüşü aritmetik ortalaması X= 3,07 (S.S.= 0,36) öğretmen görüşü aritmetik ortalaması X= 3,08 (S.S.= 0,44) şeklindedir. Duygu düzenleme genel puanı için ebeveyn görüşü ilişkinin aritmetik ortalaması X= 3,14 (S.S.= 0,27) öğretmen görüşü aritmetik ortalaması X= 3,32 (S.S.= 0,40) şeklindedir. Bu sonuçlara göre duygu düzenleme alt faktör ile duygu düzenleme genel puanı açısından öğretmen görüş puanlarının ebeveyn görüş puanlarından daha fazla olduğu görülmüştür.

4.1.3.1 Üçüncü araştırma probleminin a alt problemine ilişkin bulgular

Bu araştırma problemi kapsamında "48-66 aylık çocukların ebeveynlerinin ve öğretmenlerinin görüşüne göre çocukların duygu düzenleme becerileri cinsiyete göre istatistiksel olarak farklılık göstermekte midir?" sorusuna yanıt aranmıştır. Bu karşılaştırma ebeveyn ve öğretmen görüşü için ayrı ayrı Mann-Whitney U ile yapılmış ve sonuçlar sırasıyla Tablo 24 ve Tablo 25'de sunulmuştur.

Tablo 24. Çocukların Ebeveynlerinin Görüşüne Göre Duygu Düzenlenme Becerilerinin Cinsiyetine Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	*P*
Dayanıksızlık/Olumsuzluk	Kız	47	46,74	2197,00	1069,000	0,221
	Erkek	53	53,83	2853,00		
Duygu Düzenleme	Kız	47	58,29	2739,50	879,500	0,011*
	Erkek	53	43,59	2310,50		
Duygu Düzenle Ölçek	Kız	47	58,44	2746,50	872,500	0,010*
	Erkek	53	43,46	2303,50		

*$p < 0,05$ düzeyinde istatistiksel anlamlı farklılık bulunmaktadır.

Çocukların ebeveynlerinin görüşüne göre çocuğun duygu düzenleme becerileri cinsiyete göre dayanıksızlık/olumsuzluk alt faktörü puanında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p > 0,05$). Duygu düzenleme alt faktöründe anlamlı farklılaşma (U =

879,500; $p < 0,05$) kızlar lehinedir. Duygu düzenleme genel puanında da anlamlı farklılaşma (U = 872,500; $p < 0,05$) kızlar lehinedir.

Tablo 25. Çocukların Öğretmenlerinin Görüşüne Göre Duygu Düzenlenme Becerilerinin Cinsiyetine Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	*P*
Dayanıksızlık/Olumsuzluk	Kız	47	43,21	2031,00	903,000	0,018*
	Erkek	53	56,96	3019,00		
Duygu Düzenleme	Kız	47	61,76	2902,50	716,500	0,000*
	Erkek	53	40,52	2147,50		
Duygu Düzenle Ölçek	Kız	47	60,86	2860,50	758,500	0,001*
	Erkek	53	41,31	2189,50		

*$p < 0,05$ düzeyinde istatistiksel anlamlı farklılık bulunmaktadır.

Çocukların öğretmenlerinin görüşüne göre çocuğun duygu düzenleme becerileri cinsiyete göre dayanıksızlık/olumsuzluk, duygu düzenleme alt faktörü puanında ve duygu düzenleme genel puanında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p < 0,05$). Dayanıksızlık/olumsuzluk alt faktöründe anlamlı farklılaşma incelendiğinde (U = 903,000; $p < 0,05$) erkeklerin puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Duygu düzenleme alt faktöründe anlamlı farklılaşma (U = 716,500; $p < 0,05$) kızlar lehinedir. Duygu düzenleme genel puanında da anlamlı farklılaşma (U = 758,500; $p < 0,05$) kızlar lehinedir.

4.1.3.2 Üçüncü araştırma probleminin b alt problemine ilişkin bulgular

Bu araştırma problemi kapsamında "48-66 aylık çocukların ebeveynlerinin ve öğretmenlerinin görüşüne göre çocukların duygu düzenleme becerileri çocuğun yaş grubuna göre istatistiksel olarak farklılık göstermekte midir?" sorusuna yanıt aranmıştır. Bu karşılaştırma anne ve baba için ayrı ayrı Kruskal Wallis ile yapılmış ve sonuçlar sırasıyla Tablo 26 ve Tablo 27'de sunulmuştur.

Tablo 26. Çocukların Ebeveynlerinin Görüşüne Göre Çocukların Duygu Düzenleme Becerilerinin Çocuğun Yaş Grubuna Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	Yaş G.	N	Sıra Ort.	s.d.	χ2	P	Fark
Dayanıksızlık/Olumsuzluk	4	10	49,80	2	0,103	0,950	-
	5	36	51,74				
	6	54	49,81				
Duygu Düzenleme	4	10	47,80	2	0,110	0,947	-
	5	36	51,21				
	6	54	50,53				
Duygu Düzenle Ölçek	4	10	52,00	2	0,069	0,966	-
	5	36	49,60				
	6	54	50,82				

Çocukların ebeveynlerinin görüşüne göre çocukların duygu düzenleme becerilerinin çocuğun yaş grubuna göre dayanıksızlık/olumsuzluk ve duygu düzenlenme alt faktörleri ile duygu düzenleme genel puanında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p > 0,05$).

Tablo 27. Çocukların Öğretmenlerinin Görüşüne Göre Çocukların Duygu Düzenleme Becerilerinin Çocuğun Yaş Grubuna Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	Yaş G.	N	Sıra Ort.	s.d.	χ2	p	Fark
Dayanıksızlık/Olumsuzluk	4	10	61,60	2	5,829	0,054	-
	5	36	56,92				
	6	54	44,17				
Duygu Düzenleme	4	10	28,85	2	11,683	0,003*	6 Yaş > 4 Yaş
	5	36	44,24				
	6	54	58,69				
Duygu Düzenle Ölçek	4	10	33,40	2	8,712	0,013*	6 Yaş > 4 Yaş
	5	36	44,17				
	6	54	57,89				

*$p < 0,05$ düzeyinde istatistiksel anlamlı farklılık bulunmaktadır.

Çocukların öğretmenlerinin görüşüne göre çocukların duygu düzenleme becerilerinin çocuğun yaş grubuna göre dayanıksızlık/olumsuzluk alt faktör puanında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p > 0,05$). Duygu düzenleme alt faktöründe anlamlı farklılaşma ($\chi^2_{(2)} = 11,683$, $p < 0,05$) 6 yaş ve 4 yaş olanlar arasında ve 6 yaşındakilerin duygu düzenleme sıra ortalaması (58,69) 4 yaşındakilerin sıra ortalamasından (28,85) istatistiksel olarak yüksekt olduğundan farklılaşma 6 yaşındakiler

lehine denilebilir. Duygu düzenleme genel puanında anlamlı farklılaşma ($\chi^2_{(2)} = 8,712$, $p < 0,05$) 6 yaş ve 4 yaş olanlar arasında ve 6 yaşındakilerin duygu düzenleme sıra ortalaması (57,89) 4 yaşındakilerin sıra ortalamasından (33,40) istatistiksel olarak yüksek olduğundan farklılaşma 6 yaşındakiler lehine denilebilir.

4.1.4 Dördüncü araştırma problemine ilişkin bulgular

Bu araştırma problemi kapsamında "48-66 aylık çocukların duygu düzenleme beceri düzeyi ebeveynlerinin ve öğretmenlerinin görüşüne göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?" sorusuna yanıt aranmıştır. Bu karşılaştırma Wilcoxon testi ile yapılmış ve sonuçlar Tablo 28'de sunulmuştur.

Tablo 28. Çocukların Ebeveynlerinin ve Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Çocukların Duygu Düzenleme Becerilerinin Wilcoxon Testi Sonuçları

	Ögrt – Ebv.	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	z	*P*
Dayanıksızlık/Olumsuzluk	Negatif Sıra	71	54,23	3850,00	-5,304	0,000*
	Pozitif Sıra	26	34,73	903,00		
	Eşit	3				
Duygu Düzenleme	Negatif Sıra	45	45,78	2060,00	-0,482	0,630
	Pozitif Sıra	48	48,15	2311,00		
	Eşit	7				
Duygu Düzenleme Ölçek	Negatif Sıra	30	40,05	1201,50	-4,005	0,000*
	Pozitif Sıra	65	51,67	3358,50		
	Eşit	5				

*$p < 0,05$ düzeyinde istatistiksel anlamlı farklılık bulunmaktadır.

Çocukların duygu düzenleme becerileri ile ilgili ebeveynlerinin ve öğretmenlerinin görüşleri duygu düzenleme alt faktöründe istatistiksel olarak anlamlı farklılaşmazken ($p > 0,05$), dayanıksızlık/olumsuzluk alt faktörü ve duygu düzenleme ölçek puanında istatistiksel olarak anlamlı farklılaşmaktadır ($p < 0,05$).Bu durum duygu düzenleme alt faktöründe ebeveynlerin ve öğretmenlerin görüşlerinin birbiri ile tutarlı olduğu anlamına gelmektedir.

Tablo 28'e göre dayanıksızlık/olumsuzluk alt faktör puanı için negatif sıra ortalamasının (54,23) pozitif sıra ortalamasından (34,73) fazla olduğu görülmüştür. Sıra ortalaması öğretmen puanlarından ebeveyn puanlarının çıkartılması ile elde edilen değerdir. Bu durumda negatif sıra ortalamasının yüksek olması ebeveyn ortalamasının öğretmenlerden yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Bu durumu karşılaştırmak amacıyla yapılan

Wilcoxon testi sonucunda istatiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur (z = -5,304; p < 0,05). Bu farklılaşma negatif sıralar yani ebeveyn puanlarının dayanıksızlık/olumsuzluk alt faktörü için yüksek olduğu anlamına gelmektedir.

Tablo 28'e göre duygu düzenleme ölçek puanı için negatif sıra ortalamasının (40,05) pozitif sıra ortalamasından (51,67) düşük olduğu görülmüştür Bu durumda pozitif sıra ortalamasının yüksek olması öğretmen ortalamasının ebeveynlerden yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Bu durumu karşılaştırmak amacıyla yapılan Wilcoxon testi sonucunda istatiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur (z = -4,005; p < 0,05). Bu farklılaşma pozitif sıralar yani öğretmenler lehinedir.

4.1.5 Beşinci araştırma problemine ilişkin bulgular

Bu araştırma problemi kapsamında "48-66 aylık çocukların annelerinin ve babalarının çocuklarıyla olan ilişki düzeyi ile çocukların duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişki var mıdır?" sorusuna yanıt aranmıştır. Bu kapsamda anne ve baba formu çocuk anne baba ilişkisi puanları ile ebeveyn ve öğretmen duygu düzenleme formları arasındaki ilişkiler Spearman Rho korelasyon katsayısı hesaplanarak incelenmiş ve sonuçlar Tablo 29'da sunulmuştur.

Tablo 29. Çocukların Annelerinin ve Babalarının Çocuklarıyla Olan İlişki Düzeyi İle Çocukların Duygu Düzenleme Becerileri Arasındaki İlişki

Form	Duygu Düzenleme	Çatışma	Olumlu İlişki	Ana-Baba İlişki
Anne F. – Ebeveyn F.	Dayanıksız/Olumsuzluk	0.486**	-0.030	0.433**
	Duygu Düzenleme	-0.201*	0.370**	-0.329**
	Duygu Düzenleme Ölç.	-0.511**	0.206*	-0.531**
Anne F. – Öğretmen F.	Dayanıksız/Olumsuzluk	0.072	-0.105	0.098
	Duygu Düzenleme	-0.086	0.050	-0.105
	Duygu Düzenleme Ölç.	-0.099	0.076	-0.117
Baba F. – Ebeveyn F.	Dayanıksız/Olumsuzluk	0.443**	-0.043	0.354**
	Duygu Düzenleme	-0.163	0.134	-0.192
	Duygu Düzenleme Ölç.	-0.394**	0.097	-0.344**
Baba F. – Öğretmen F.	Dayanıksız/Olumsuzluk	0.098	0.006	0.063
	Duygu Düzenleme	0.053	-0.111	0.097
	Duygu Düzenleme Ölç.	-0.035	-0.039	0.003

*p < 0,05 ve ** p < 0,01 düzeyinde istatistiksel anlamlı farklılık bulunmaktadır.

Tablo 29'a göre çocuk anne baba ilişki düzeyi ile duygu düzenleme düzeyi arasındaki ilişki incelendiğinde anne formu ile ebeveyn formları arasında negatif yönlü, orta düzey ve istatistiksel olarak anlamlı (r_s = -0,531, $p < 0,01$) bir ilişki vardır. Anne baba ilişki puanının yüksek olması ilişkinin olumsuzluğunun bir göstergesi olduğu hatırlanırsa anne için anne baba arasındaki ilişki puanı arttıkça yani ilişki olumsuzlaştıkça ebeveyn için duygu düzenleme puanı düşmektedir. Tam tersi şekilde anne için anne baba arasındaki ilişki puanı arttıkça yani ilişki olumlu oldukça ebeveyn için duygu düzenleme puanı artmaktadır.

Bu ilişki anne formu ile öğretmen formları ile incelendiğinde bu ilişkinin negatif yönlü, düşük düzeyde ve istatistiksel olarak anlamlı olmadığı (r_s = -0,117, $p > 0,05$) görülmüştür.

Tablo 29'da bu ilişki incelendiğinde baba formu ile ebeveyn formları arasında negatif yönlü, orta düzey ve istatistiksel olarak anlamlı (r_s = -0,344, $p < 0,01$) bir ilişki vardır. Baba için anne baba arasındaki ilişki puanı arttıkça yani ilişki olumsuzlaştıkça ebeveyn için duygu düzenleme puanı düşmektedir. Tam tersi şekilde baba için anne baba arasındaki ilişki puanı arttıkça yani ilişki olumlu oldukça ebeveyn için duygu düzenleme puanı artmaktadır.

Son olarak bu ilişki baba formu ile öğretmen formları ile incelendiğinde bu ilişkinin pozitif yönlü, düşük düzeyde ve istatistiksel olarak anlamlı olmadığı (r_s = -0,003, $p > 0,05$) görülmüştür. Bu ilişki için elde edilen korelasyon katsayısı 0 (sıfır)'a oldukça yakındır. Bu ise neredeyse ilişkinin yokluğunu göstermektedir.

4.2 Tartışma

Anne ve babaların çocuklarıyla olan ilişki düzeyleri orta düzeydedir. Anne ve babaların bütün boyutlarda ve genel olarak hem çatışma hem olumlu ilişki alt boyutları ile anne-baba ilişki toplam puanı açısından baba puanları anneden daha yüksek çıkmıştır. Ancak bu istatistiki olarak anlamlı değildir. Babaların çocuklarıyla çatışma ve olumlu ilişki bakımından annelerden daha yüksek olmasının nedeni demografik dağılımda da görüldüğü gibi babaların genellikle çalışıyor olması ve ailelerin gelir düzeylerinin az olması olabilir. Evin geçim yükünün büyük oranda babaların üstünde olması, çocuklarla yeterince vakit geçirememe ve çocukların ihtiyaçlarını karşılanmasında yetersiz

kalınması çatışmaları doğurabilmektedir. Babaların sadece evine gelir getiren değil çocuklarının öz bakım ve eğitiminde aktif rol alması gerektiği çalışmalarda görülmektedir (Çağdaş, 2012; Gander ve Gandiner, 2010; Temiz, 2014).

Bununla birlikte erken çocukluk dönemindeki çocukların eğitimlerinde ebeveynler aktif olarak eğitim sürecine dahil oluyorsa, çocuk tüm alanlarda sağlıklı bir gelişim gösterir ve akademik başarısıve artar (Arnold, Zeljo ve Greta, 2008; Jackson, 2010; Lindsey ve Mize, 2000; Wilson Durbin, 2012). Bu anlamda ebeveynlerin çocuklarıyla kaliteli zaman geçirmesi, hayatlarında aktif rol oynamaları büyük önem arz eder. Bu açıdan bakıldığında anne babaların çocuklarıyla ilişkilerinde daha dikkatli ve uyumlu olmaları gerekmektedir.

Çocukların anne ve babalarıyla olan ilişkileri çocuğun cinsiyetine göre çatışma ve olumlu ilişki alt boyutları ile anne-baba ilişkilerinde farklılık olmadığı görülmüştür. Bu çocukların cinsiyetine göre ana baba ilişkilerinde çatışma, olumlu ilişki kurma ve anne-baba ilişkilerinin farklılaşmadığı aksine benzer olduğunu göstermektedir. Bulgular kız ve erkek çocukların bu konudaki görüşlerinin benzer olduğunu bir anlamda çocukların ailelerinden cinsiyet ayrımcılığına maruz kalmadıklarını da ortaya koymuştur. Araştırmalarda cinsiyetler arası farklılıklar gözlenmektedir. Erkekler kadınlara oranla daha fazla duygu düzenleme stratejileri kullanmaktadırlar (Gross ve John, 2003).

Çocukların babalarıyla olan ilişkilerinin yaşlarına göre bütün boyutlarda benzer olduğu görülürken annelerinin çocuklarıyla olan ilişkileri çatışma boyutunda farklı ve 5 yaş lehine yüksek (5>6) olduğu görülürken olumlu ilişki ve anne-baba ilişki boyutlarında farklılık görülmemiştir. Anne ile ilişkilerde 5 yaş dönemindeki yüksek farkın nedeni uyum ve ufak çaplı krizlerden kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Diğer yaşlar arasında ve babayla ilişkilerde farklılık görülmemesi ise çocukların büyük ölçüde anneleriyle zaman geçirmeleri ve hayatlarına daha çok anne müdahalesinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Annelerinin çocuklarıyla olan ilişkileri annenin yaş grubuna göre diğer boyutlarda fark görülmez iken çatışma boyutunda 30 yaş altının 41 ve üstü yaştan daha yüksek çatışma yaşadıkları görülmüştür. Bunun nedeni 30 yaş altı annelerin deneyim eksikliği ve yeterli olgunluğa ulaşamamaları gibi eksikliklerden kaynaklanabilir. Söz konusu bu eksiklik

çocuk ve anne arasında çıkan çatışmaları yönetme konusunda annelerin yetersiz kalmasına sebep olabilir.

Babaların çocuklarıyla olan ilişkilerinin babanın yaş grubuna göre diğer boyutlarda farklılık görülmez iken olumlu ilişki boyutunda 35 yaş altındakilerin 41 ve üstündekilerden daha yüksek olumlu ilişki kurduklarını göstermiştir. Bunun nedeni 35 yaş altındakilerin çocuklarla daha iyi iletişim ve ilişki kurabilmeleri olabilir. Yaş ilerledikçe çocuklarla ilişkilerde düşme ve uyumsuzlukların yaşandığını göstermesi bakımından bulgular önemli ipuçları vermektedir.

Anne ve babaların çocuklarıyla olan ilişkilerinin eğitim seviyelerine göre farklılık göstermediği ve benzer özellikler gösterdiği saptanmıştır. Bu durum anne babaların eğitim düzeylerine göre çocuklarıyla ilişkilerinin farklılaşmadığını göstermiştir.

Anne ve babaların çocuklarıyla olan ilişkilerinin anne babaların çalışma durumu ve türüne göre farklılaşmadığı ve benzerlikler gösterdiği saptanmıştır. Bulgular anne ve babaların çalışma durum ve türleri ne olursa olsun çocuklarıyla olan ilişkilerinin benzer olduğu bulgusuna ulaşılmış olması oldukça önemlidir. Çünkü çalışsın veya çalışmasınlar anne ve babaların çocuklarıyla ilişkilerinin benzer olması olumlu bir durumdur.

Annelerin çocuklarıyla olan ilişkileri çocuk sayısına göre diğer boyutlarda farklılık göstermez iken olumlu ilişki boyutunda 1 çocuğu olanlar lehine (1>2) yüksek çıkmıştır. Bunun nedeni 1 çocuklu annelerin çocuklarıyla 2 çocuklulara göre daha fazla olumlu ilişki kurmalarıdır. 2 çocuklu annelerin çocukları arasında denge kurmada zorlandıklarından dolayı bu farklılığın yaşandığı düşünülebilir.

Babalarının çocuklarıyla olan ilişkilerinin çocuk sayısına göre farklılık göstermediği ve benzer olduğu görülmüştür. Bunun nedeni babaların çocuklarıyla ilişkilerinin çocuk sayısına göre değişmediği ve benzer olmasıdır.

Annelerinin çocuklarıyla olan ilişkilerinin annenin yaşadığı aile tipine göre çatışma ve anne –baba ilişkisi boyutlarında boşanmış aile tipinde büyümüş annelerle çocukların daha yüksek ilişki yaşadıkları tespit edilmiştir. Bu durum boşanmış aile ortamında yaşamış annelerin kendi çocuklarıyla daha çok çatışma yaşadıklarını ve anne-baba ilişkilerinin de olumsuz olduğunu göstermektedir. Bunun nedeni annelerin duygusallıklarını aile ve

çocuklarına yansıtmaları olabilir. Babalarının çocuklarıyla olan ilişkilerinin babanın yaşadığı aile tipine göre farklılık göstermediği ve hangi aile tipinde yaşarsa yaşasın çocuklarıyla ilişkilerinin benzer olduğunu göstermiştir. Bulgular annelerin tersine babaların yaşadıkları aile tipini çocuklarıyla ilişkilerine yansıtmadıklarını göstermektedir. Ailenin çocuk gelişiminde önemi düşünüldüğünde ailede ebeveyn yoksunluğu ve bu yoksunluğun ortaya çıktığı zamandaki çocuğun sahip olduğu yaşa ve yoksunluğun ne kadar süre gerçekleştiği gibi ölçütlerin önemli olduğu vurgulanmaktadır (Aktaş, 1993). Erürker (2007) çalışmasında, okul öncesi yaş döneminde, parçalanmış ailede yaşamlarını sürdüren çocuklara oranla, anne babanın yoksunluğunun söz konusu olmadığı aileye sahip çocukların bilişsel becerilerinin daha düşük olduğu belirtmiştir. Bu durum ilerleyen dönemlerde de yetişkinlerde çeşitli şekillerde dışa vurmaktadır. Bu nedenle parçalanmış ailelerde yetişen çocuk ve ebeveynlerin uyum ve ilişki sorunları yaşadıkları ortadadır. Bu sebeple, ebeveynler arası çatışmalar, çocuktaki adaptasyon sorunlarına neden olarak çocuğun gelişimine olumsuz etki etmektedir (Kazdin, 1995; Kalyencioğlu, 2010).

Bulgular anne ve babalarının çocuklarıyla olan ilişkilerinin anne ve babanın gelir durumuna göre farklılık göstermediği ve benzer olduğunu göstermiştir. Demografik özelliklerde de görüldüğü gibi ailelerin sosyo ekonomik durumlarının büyük ölçüde düşük olması nedeniyle bu benzerliğin olabileceği düşünülmektedir.

Çocukların ebeveyn ve öğretmenlerine göre duygu düzenleme becerileri birbirlerine yakın olmakla birlikte ebeveynlerin çocuklarıyla ilgili olarak dayanıksızlık/olumsuzluk boyutunda öğretmenlerden daha yüksek ortalamaya sahip iken duygu düzenleme ve genel olarak ise daha düşük ortalamaya sahiptirler. Bu durum ebeveynlerin dayanıksızlık konusunda öğretmenlerden daha olumsuz düşündüklerini göstermektedir. Ebeveynlerin doğumdan itibaren çocuklarıyla kurdukları sözlü iletişim, kullandıkları beden dili, sergiledikleri tavır ve tutumların, çocuklarının duygu düzenleme becerilerine olumlu ya da olumsuz katkılarının oluğu alan yazında sıklıkla vurgulanmaktadır (Thompson ve Meyer, 2007). Bu nedenle ebeveynlerin çocuklarıyla ilişkilerinde ve gelişimlerinde destekleme bağlamında çok titiz olmaları büyük önem arz etmektedir (Kurt ve Balat, 2018).

Çocukların ebeveynlerinin görüşüne göre çocuğun duygu düzenleme becerileri cinsiyete göre dayanıksızlık/olumsuzluk boyutunda farklılık göstermez iken duygu düzenleme boyutu ve genel duygu düzenleme algıları kızlar lehine yüksektir. Ebeveynlere göre kızların genel duygu düzenlemeleri ve duygu düzenlemeleri erkeklerden yüksek iken dayanıksızlık/olumsuzluk durumları benzerdir. Öğretmenlerinin görüşüne göre duygu düzenlenme becerilerinin cinsiyetlerine göre dayanıksızlık/olumsuzluk boyutunda erkekler lehine yüksek iken duygu düzenleme boyutunda ve genel olarak kızlar lehine yüksektir. Öğretmenlerin görüşleri de ebeveynler gibi genel duygu düzenleme ve genel olarak kızlar lehine yüksektir. Bulgulara göre ebeveynler ve öğretmenler duygu düzenleme boyutunda ve genel olarak duygu düzenlemede kızların bu konuda erkeklerden daha yüksek beceriye sahip olduklarını düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır. Duygu düzenleme becerileri üzerinde en büyük etkilerden biri de çocuğun öğretmeni ile arasındaki etkileşim ve ona bağlanma durumudur (Pianta ve Stuhlman, 2004). Bu nedenle öğretmenin bu konudaki duyarlığı önemlidir. Yine araştırmalarda cinsiyetler arası farklılıklar gözlenmektedir. Erkekler kadınlara oranla daha fazla duygu düzenleme stratejileri kullanmaktadırlar (Gross ve John, 2003). Bazı araştırmalarda, kadınların karmaşık duygular içinde olduklarında ruminasyon metodunu seçtikleri, kızgın olduklarında ise dikkat dağıtma yöntemini tercih ettikleri belirlenmiştir (Rusting ve Hoeksema, 1998). Yapılan çalışmalarda kızların duygularını belli etme konusunda daha çekimser oldukları, erkekler olumlu ya da olumsuz duygularını daha fazla yansıtmaktadırlar. Kısacası erkekler kızlara göre duygu düzenleme yöntemlerine daha çok gereksinim duyarlar (Underwood, 1997).

Ebeveynlere göre çocukların duygu düzenleme becerilerinin çocuğun yaş grubuna göre farklılık göstermez iken öğretmenlere göre ise duygu düzenleme boyutu ve genel duygu düzenlemelerinin 4 ile 6 yaş arasında ve 6 yaş lehine farklılık gösterdiği görülmüştür. Buna göre öğretmenlerin 4 yaşlarındakilere göre 6 yaşındaki çocukların duygu düzenlemelerinin hem alt boyutta hem de genel olarak daha yüksek olduğunu düşündükleri görülmüştür. Okul öncesi dönem itibariyle artış gösteren dil gelişimiyle beraber çocuk, hissettikleri duygularını daha iyi ifade eder duruma gelmiştir (Başal, 2012). Duyguların nasıl ortaya çıktığını, yaşanan hangi olay karşısında hangi reaksiyonlar gösterebileceklerini bilmeleri yaş ilerlemesi ve bilişsel gelişimin bir göstergesi olarak

görülmelidir (Kutlu, 2020). Dolayısıyla 6 lehine yüksek çıkması olağan bir gelişme olarak görülebilir.

Çocukların duygu düzenleme becerileri ile ilgili ebeveynlerinin ve öğretmenlerinin görüşleri duygu düzenleme boyutunda farklılık göstermez iken dayanıksızlık/olumsuzluk boyutunda ebeveynler lehine yüksek ve genel duygu düzenlemede öğretmenler lehine yüksektir. Bulgular ebeveynlerle öğretmenlerin duygu düzenleme boyutunda benzer düşünceler içinde olduklarını ancak dayanıksızlık boyutunda ebeveynlerin daha olumsuz düşündükleri genel duygu düzenlemede ise öğretmenlerin daha olumlu düşündüklerini göstermektedir. Bu konuda öğretmenlerin daha objektif ve dış gözlemci olarak daha nesnel sonuçlar ortaya koyduğu düşünülebilir.

Anne formu ile ebeveyn formları arasında negatif yönlü, orta düzey ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Anne baba ilişkisinin yüksek olması ilişkinin olumsuzluğunu göstermektedir. Anne için anne baba arasındaki ilişki puanı arttıkça yani ilişki olumsuzlaştıkça ebeveyn için duygu düzenleme puanı düşmektedir. Tam tersi şekilde anne için anne baba arasındaki ilişki puanı arttıkça yani ilişki olumlu oldukça ebeveyn için duygu düzenleme puanı artmaktadır. Anne formu ile öğretmen formları ile incelendiğinde bu ilişkinin negatif yönlü, düşük düzeyde ve istatistiksel olarak anlamlı çıkmamıştır. Baba formu ile ebeveyn formları arasında negatif yönlü, orta düzey ve istatistiksel olarak anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Baba için anne baba arasındaki ilişki arttıkça ebeveyn için duygu düzenleme puanı düşmektedir. Tam tersi şekilde baba için anne baba arasındaki ilişki puanı arttıkça yani ilişki olumlu oldukça ebeveyn için duygu düzenleme puanı artmaktadır. Baba formu ile öğretmen formları ile incelendiğinde bu ilişkinin pozitif yönlü, düşük düzeyde ve istatistiksel olarak anlamlı olmadığı saptanmıştır. Özetlemek gerekirse aile çocuk ilişkilerinin son derce olumlu yapılandırılması ve bu durumda duygusal düzenlemelerinin daha olumlu olacağı aksi takdirde duygu düzenlemesinin olumsuz olacağı ve sıkıntılar görüleceği söylenebilir.

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Sonuçlar

Anne ve babalarının çocuklarıyla olan ilişki düzeyleri orta düzeydedir. Anne ve babaların bütün boyutlarda ve genel olarak hem çatışma hem olumlu ilişki alt boyutları ile anne-baba ilişki toplam puanı açısından baba puanları anneden daha yüksek çıkmıştır. Bunu nedeni babaların evin geçimleriyle uğraşmalarından kaynaklı çocuklarla yeterli vakit geçirememelerinden kaynaklanabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Yine ebeveynlerin çocuklarıyla kaliteli zaman geçirmesi gerektiği, çocuklarının hayatlarında aktif rol oynamaları ve çocuklarıyla ilişkilerinde daha dikkatli ve uyumlu olmaları gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Çocukların anne ve babalarıyla olan ilişkilerinin çocuğun cinsiyetine göre farklılaşmadığı ve çocukların ailelerinde cinsiyet ayrımcılığına maruz kalmadıkları tespit edilmiştir. Yine erkeklerin kadınlara nazaran daha fazla duygu düzenleme becerisine sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Çocukların babalarıyla olan ilişkilerinin yaşlarına göre bütün boyutlarda benzer olduğu görülürken annelerinin çocuklarıyla olan ilişkileri çatışma boyutunda farklı ve 5 yaş lehine yüksektir. Bunun nedeni 5 yaşlardakilere anne müdahalesinin doğal sonucu olarak görülebilir. Annelerin yaşının küçük olması, deneyim ve yeterli olgunluğa erişmemeden kaynaklı çocuklarıyla daha çok çatışma yaşamalarına neden olabilmektedir. Bu durum babalarda tam tersi şekilde görülmüş ve 35 yaş altı babaların çocuklarıyla daha yüksek ilişki kurabilmelerine olanak vermiştir.

Anne ve babaların çocuklarıyla olan ilişkilerinin eğitim seviyelerine ve anne-babaların çalışma durumlarına göre farklılık göstermediği ve benzer özellikler gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Annelerin çocuklarıyla olan ilişkileri çocuk sayısına göre diğer boyutlarda farklılık göstermez iken olumlu ilişki boyutunda 1 çocuğu olanlar lehine yüksek çıkmıştır. Babalarda ise herhangi bir farklılık görülememiştir. Bu durum anne ve babaların çocuklarıyla iyi ilişkilerde farklı düşündükleri sonucunu doğurmuştur.

Boşanmış aile ortamında yaşamış annelerin kendi çocuklarıyla daha çok çatışma yaşadıklarını ve anne-baba ilişkilerinin de olumsuz olduğunu göstermiştir. Babalarda ise farklı bir duruma rastlanılmamıştır.

Anne ve babalarının çocuklarıyla olan ilişkilerinin anne ve babanın gelir durumuna göre farklılık göstermediği ve benzer olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çocukların ebeveyn ve öğretmenlerine göre duygu düzenleme beceri birbirlerine yakın olmakla birlikte ebeveynlerin çocuklarıyla ilgili olarak dayanıksızlık/olumsuzluk boyutunda öğretmenlerden daha yüksek ortalamaya sahip iken duygu düzenleme ve genel olarak ise daha düşük ortalamaya sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Çocukların ebeveynlerinin görüşüne göre çocuğun duygu düzenleme becerileri cinsiyete göre dayanıksızlık/olumsuzluk boyutunda farklılık göstermez iken duygu düzenleme boyutu ve genel duygu düzenleme algıları kızlar lehine yüksektir. Ebeveynlere göre kızların genel duygu düzenlemeleri ve duygu düzenlemeleri erkeklerden yüksek iken dayanıksızlık/olumsuzluk durumları benzerdir. Öğretmenlerinin görüşüne göre duygu düzenlenme becerilerinin cinsiyetlerine göre dayanıksızlık/olumsuzluk boyutunda erkekler lehine yüksek iken duygu düzenleme boyutunda ve genel olarak kızlar lehine yüksek ölçülmüştür.

Ebeveynlere göre çocukların duygu düzenleme becerilerinin çocuğun yaş grubuna göre farklılık göstermez iken öğretmenlere göre ise duygu düzenleme boyutu ve genel duygu düzenlemelerinin 4 ile 6 yaş arasında ve 6 yaş lehine yüksektir.

Çocukların duygu düzenleme becerileri ile ilgili ebeveynlerinin ve öğretmenlerinin görüşleri duygu düzenleme boyutunda farklılık göstermez iken dayanıksızlık/olumsuzluk boyutunda ebeveynler lehine yüksek ve genel duygu düzenlemede öğretmenler lehine yüksektir. Bulgular ebeveynlerle öğretmenlerin duygu düzenleme boyutunda benzer düşünceler içinde olduklarım ancak dayanıksızlık boyutunda ebeveynlerin daha olumsuz düşündükleri genel duygu düzenlemede ise öğretmenlerin daha olumlu düşündüklerini göstermektedir.

Anne için anne baba arasındaki ilişki puanı arttıkça yani ilişki olumsuzlaştıkça ebeveyn için duygu düzenleme puanı düşmektedir. Anne formu ile öğretmen formları ile incelendiğinde bu ilişkinin negatif yönlü, düşük düzeyde ve istatistiksel olarak anlamlı çıkmamıştır. Baba formu ile ebeveyn formları arasında negatif yönlü, orta düzey ve istatistiksel olarak anlamlı ilişki tespit edilmiştir.

Aile çocuk ilişkilerinin çok iyi şekilde ve olumlu yapılandırılması gerektiği ve aksi halde duygu düzenlemesinin olumsuz olacağı ve sıkıntılar doğuracağı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler

1. Anne ve babaların çocuklarıyla olan ilişkilerinin eğitim seviyelerine ve anne-babaların çalışma durumlarına göre farklılık göstermediği ve benzer özellikler gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu konunun nedenleri derinlemesine araştırılabilir.
2. Anne ve babaların çocuklarıyla ilişkilerinin niteliğini arttırmaya yönelik yapılabilecek çalışmalarla ilgili anne ve baba ile çocukların görüşleri araştırılabilir.
3. Anne baba ve çocuklar arasındaki ilişkinin duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkinin çocuklardaki duygu düzenleme becerilerine etkisinin araştırılması konusunda sosyo-ekonomik, kültürel vb konularda iki farklı bölgeden veri toplanıp karşılaştırma yoluna gidilebilir.
4. Araştırmada sadece devlet okuluna giden çocukların ebeveynlerinden veri toplanmıştır. Anne-Baba-Çocuk ilişkilerinin Sosyo-ekonomik yönünü daha fazla inceleyebilmek adına aynı araştırma özel okulda eğitim gören çocukların ebeveynleri üzerinde yapılabilir.
5. Anne baba ve çocuk ilişkilerinin niteliğini etkileyebilecek, çocuğun bakıcı yada ailedeki anneanne babaanne gibi büyükler tarafından ilgileniliyor olmasının nasıl bir etki yaratabileceği araştırılabilir.
6. Anne ve babaların sosyal medyada geçirdikleri süre değişkeninin aile ilişkilerine bir etkisinin olup olmadığı araştırılabilir.

Eğitimcilere Yönelik Öneriler

1. Anne babaların çocuklarının gelişimlerini destekleyici ve geliştirici şekilde duyarlılık ve becerilerinin geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılabilir.
2. Çocuk sayısı artsa bile çocuklarıyla ilişkilerinin yüksek derecede olmasını sağlamaya yönelik yapacakları faaliyetler konusunda ebeveynlerin yetkinlikleri arttırılabilir.
3. İlişki kurma ve duygu düzenleme konularında öğretmenlerin ilgi ve yeterliklerini arttırıcı hizmet içi eğitimler yapılabilir. Böylelikle öğretmenlerin bu konudaki becerileri ve yetkinlikleri arttırılarak öğrenci gelişimleri desteklenebilir.

4. Özellikle dezavantajlı bölgelerdeki ailelerin anne-baba-çocuk ilişkisinin önemini daha çok farkına varabilmeleri adına o bölgelerde yapılacak eğitimlere yoğunluk verilmeli.
5. Aile ilişkilerinin önemine vurgu yapan konuyla ilgili sosyal mesajlar içeren afiş,resim vb yarışmalar düzenlenebilir.
6. Aile ilişkilerinin niteliğini ve önemini konu alan televizyon programlarını arttırmaya yönelik çalışmalar yapılabilir.
7. Özellikle anne-baba eğitimlerine katılma konusunda, problemli çocukların aileleri isteksizlik gösterebilmektedir. Özellikle bu konularda okul aile iş birliğinin önemi daha çok ön plana çıkmaktadır. Okul idaresi ve öğretmenler bu ebeveynlerle aralarındaki iletişimi güçlendirme yoluna gitmelidir.
8. Genel olarak çocukların her türlü öz bakımı yada eğitim hayatlarındaki sorumlulukların takibi anneleri tarafından yapılmaktadır. Eğitimciler babaları da dahil etmek adına çeşitli girişimlerde bulunabilir.
9. Özellikle okul öncesi dönemde, öğretmenler yapacakları etkinliklerde, çocukların duygu düzenleme becerilerine olumlu katkı sağlayacak drama yada oyunlara yer verebilir.

Ailelere Yönelik Şekilde Öneriler

1. Anne ve babaların çocuklarıyla ilişkilerini daha yüksek düzeylere çıkarmaları için yaygın eğitim, uzaktan eğitim vb. çalışmalarla artırtılmaya çalışılabilir.
2. Çocukların iyi derecede sosyal ilişki kurma ve duygularını düzenleme konularında becerileri geliştirilebilir.
3. Çocuk sahibi olmadan önce bütün ailelerin ebeveyn eğitimi almaları sağlanabilir.

KAYNAKLAR

Adalet Kandır, Y. A. (2008). Okul Öncesi Dönemde Sosyal Duygusal Gelişime Anne Baba Davranışlarının Etkisi. *Sosyal Politika Çalışma Dergisi, 14*(14), 33-38.

Adler, A. (2019). *Bireysel Psikoloji.* İstanbul: Say Yayınları.

Ainsworth, M. S. (1989). Attachments Beyond Infancy. *Psikoloji Makaleleri Dergisi, 44*(4), 709-716.

Aka, B. (2011). *Algılanan Ebeveynlik Stilleri Duygu Tanıma ve Duygu Düzenleme İlişki ile Psikolojik Esenlik:Belirtilerinin Depresyon Obsesif Kompulsif Düzensizlik ve Sosyal Endişe.* (Yayın no.300533) [Doktora Tezi ODTÜ Ankara]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Akan, H. (2014). *Klinik Araştırmalar Kitabı.* Ankara: Bilimsel Tıp Yayınevi.

Akgün, E., ve Yeşilyaprak, B. (2010). Çocuk Anababa İlişki Ölçeği Türkçe Formunun Geçerlik Güvenirlik Çalışması. *Balıkesir University Journal Of Social Sciences Institive, 13*(24).

Aksoy, A. (2005). Çalışma Hayatında Stres Kaynakları Stres Belirtileri ve Stres Sonuçlarının İncelenmesi. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, 0*(49).

Akyol, H. (2005). *Erken Çocukluk Döneminde Empati Gelişimi.* Ankara: Kök Yayıncılık.

Arabacı, N. (2011). 48-72 Aylık Çocuğa Sahip Anne-Babaların Çocukları İle İletişimlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (53) 30-41

Ardelt, M., ve Eccles, J. (2001). Annelerin Ebeveyn Yeterlilik İnançlarının Teşvik Edici Ebeveynlik Stratejilerinin Gençler Üzerindeki Etkileri. *Aile Sorunları Dergisi, 22*(8), 944-972.

Baird, J., ve Moses, L. (2001). Okul Öncesi Çocuklar Aynı Eylemlerin Farklı Niyetlerle Motive Edilebileceğini Takdir Ediyor mu? *Biliş ve Gelişim Dergisi, 2*(4), 413-448.

Bakırcıoğlu, R. (2005). *Rehberlik ve Psikolojik Danışma.* Ankara: Anı Yayıncılık**.**

Balat, G. U., Güler, T., ve Akman, B. (2010). *Okul Öncesi Dönemde Fen Eğitimi Öğretim Yöntemleri.* Ankara: Pegem Akademi.

Başal, H. A. (2012). *Gelişim ve Psikoloji Nasıl Mutlu ve Başarılı Bir Çocuk Yetiştirebilirim.* Ankara: Ekin Yayıncılık.

Bayhan, P., ve Artan, İ. (2007). *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi.* İstanbul: Morpa Yayıncılık.

Berk, L. E. (2013). *Çocuk Gelişimi.* Boston: Pearson Yayıncılık.

Bican, K., ve Atalar, S. (2017). Anne Babaların Duygu Sosyalleştirme Uygulamaları ve Erken Çocukluk Döneminde Duygusal ve Sosyal Gelişim. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi, 57*(2).

Birditt, K., ve Fingerman, K. (2003). Yetişkinlerin Kişilerarası Sorunlara Karşı Duygusal Tepkilerini Tanımlamalarında Yaş ve Cinsiyet Farklılıkları. *The Journals of Gerantology Series Psychological Sciences and Social Sciences, 58*(4), 237-245.

Block, G. (2006). Akran Destekli Öğrenmenin Sosyal Benlik Kavramı ve Davranışsal Sonuçlarının Bir Meta-Analitik İncelenmesi. *Eğitim Psikolojisi Dergisi, 98*(4), 732-749.

Calkins, S., ve Fox, N. (2002). Erken Kişilik Gelişiminde Öz Düzenleme Süreçleri:Çocukluk Sosyal Geri Çekilme ve Saldırganlık Çalışmasına Çok Düzeyli Bir Yaklaşım. *Gelişim ve Psikopatoloji, 14*(3), 477-498.

Carlson, S., ve Wang, T. (2007). Inhibitory Control and Emotion Regulation in Preschool Children. *Cognitive Development, 22*(4), 489-510.

Carlson, S., Wang, T. (2007). Okul Öncesi Çocuklarda Kontrol ve Duygu Düzenleme. Bilişsel Bilişimler Erişim Destekleri Dergisi. *22*(4), 489-510.

Chang, Schwartz, Dodge, McBride, ve Chang. (2003). Çocuğun Duygu Düzenlemesi Saldırganlığıyla İlişkili Olarak Ebeveynlik. *Aile Psikolojisi Dergisi, 17*(4), 598-606.

Cole, P., Martin, S., ve Dennis, T. (2004). Emotion Regulation as a Scientific Construct:Methodological Challenges and Directions for Child Development Research. *Child Development, 75*(2), 317-333.

Cüceloğlu, D. (2007). *İnsan ve Davranışı.* İstanbul*:* Remzi Kitabevi.

Cüceloğlu, D. (2021). *Geliştiren Anne-Baba.* İstanbul: Remzi Kitabevi.

Çakıcı, S. (2006). *Alt Ve Üst Sosyoekonomik Düzeydeki Ailelerin Aile İşlevlerinin Anne Çocuk İlişkilerine Etkisinin İncelenmesi.* (Yayın no.187659) [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Çeçen, A. R. (2002). Duygular İnsan Yaşamında Neden Vazgeçilmez ve Önemlidir. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 9*(9).

Çopur, Z. (2007). Annelerin 12 Yaş Üzeri Çocuklarıyla İlişkilerinde Yaşadıkları Çatışmaların İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar Erişim Tarihi: 20 Ocak 2023 Dergisi*. t: https://www.researchgate.net/publication/255620636

Denham, S. (1998). *Küçük Çocuklarda Duygusal Gelişim.* İngiltere: Guilford Basın.

Dereli, E., ve Dereli, B. (2017). Ebeveyn-Çocuk İlişkisinin Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Psikososyal Gelişimlerini Yordaması. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 14*(1).

Dursun, A. (2010). *Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Davranış Problemleriyle Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.* (Yayın no. 265502) [Yüksek Lisans Tezi 9 Eylül Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Ecirli, H., ve Ogelman, H. (2015). 5-6 Yaş Çocukları İçin Duygu Düzenleme Stratejileri Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Uluslararası Hakemli Beşeri ve Akademik Bilimler Degisi, 4*(13), 85-100.

Edizler, G. (2010). Karizmatik Liderlikte Duygusal Zeka Boyutuyla Cinsiyet Faktörüne İlişkin Literatürsel Bir Çalışma. Selçuk İletişim Dergisi, *6*(2), 137-150.

Erpınar, Z. (2017). *Duygu Düzenleme Depresyon ve Anksiyete Arasındaki İlişkiler:Yaş ve Cinsiyet Farklılıkları.* (Yayın no.470363) Yüksek Lisans Tezi Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Erten, A., ve Ogelmen, B. (2012). 5 Yaş Çocuklarının Akran Şiddetine Maruz Kalma ve Akran Şiddetini Uygulama Düzeylerinin İzlenmesi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi, *1*(37), 183-203.

Erürker, A. (2007). *Aileye ve Parçalanmış Aileye Sahip 5-6 Yaş Tüketicilerin Karşılaştırılması.* (Yayın no. 227261) [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi / Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Eyce, B. (2014). Tarihten Günümüze Türk Aile Yapısı. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi, 1*(4).

Fantuzzo, M. (2004). Aile Katılının Çoklu Boyutları ve Kentsel Düşük Gelirli Çocuklar İçin Davranışsal ve Öğrenme Yeterlilikleri ile İlişkileri. *Okul Psikolojisi İncelemeleri*(33), 467-480.

Fatma Tezel Şahin, A. Ö. (2008). 5-6 Yaş Grubu Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Demografik Özelliklerinin Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi.Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, *6*(3), 395-414.

Furstenberg, F. F. (1999). Family Change and Family Diversity. *Publication Source:Diversity and İts Discontents Cultural Conflict and Common Ground İn Contemporary American Society*, 147-165.

Geçtan, E. (2008). *Psikanaliz ve Sonrası.* İstanbul: Metis Yayınları.

Gerow, S. (2014). *Çocuklarda ve Ergenlerde Duygusal Düzenleme.* İstanbul: Nobel Akademik Yayıncılık.

Gornefski, A., Kraaij, K., ve Spinhaven, B. (2001). Olumsuz Yaşam Olayları Bilişsel Duygu Düzenleme ve Duygusal Problemler.Kişilik ve Bireysel Farklılıklar. *30*(8), 1311-1327.

Graziona, W. (2007). Uyumluluk Empati Yardım Etme:. *Kişilik ve Sosyal Psikoloji Dergisi, 93*(4), 583-599.

Gross, B. J., Richards, J., ve John, O. (2006). Günlük Yaşamda Duygu Düzenleme. *Amerika Psikoloji Derneği*, 13-35.

Gross, J. (2007). Emotin Regulation:Conceptual Fondations. Handbook Of Emotion Regulation. 3-24.

Gross, J., ve John, A. (2003). Duygu Düzenleme Sürecindeki Bireysel Farklılıklar Etki İlişkilerle İlgili Çıkarımlar. *Kişilik ve Sosyal Psikoloji Dergisi, 85*(2), 348-368.

Gross, J., ve Munoz, R. (1995). Duygu Düzenleme ve Ruh Sağlığı. *Klinik Psikoloji.Bilim ve Uygulama, 2*(2), 151-164.

Günalp, A. (2007). *Farklı Anne Baba Tutumlarının Okul Öncesi Eğitim Çağındaki Çocukların Özgüven Duygusunun Gelişimine Etkisi Aksaray ili örneği.* (Yayın no.217372) [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi / Konya Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Gürşimşek, I., Kefi, S., ve Girgin, G. (2007). Okul Öncesi Eğitime Babaların Katılım Düzeyi İle İlişkili Değişkenlerin İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 181-191.

Haktanır, G., Aral, N., Alisinanoğlu, F., Köksal, A., ve Bulut, Ş. (1999). Türkiye de Anne Baba Tutumu Araştırmalarına Genel Bakış. *Cumhuriyet ve Çocuk 2.Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi*.

Hyson, M. (2004). *The Emotional Development of Young Children.* Öğretmen Koleji Yayınları.

İlgar, L., ve Akbaba, G. (2017). 5-6 Yaş Çocukların Duygu Düzenlemelerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. (9), 491-520.

J.J.Gross. (1998). The Emerging Fi Eld Of Emotion Regulation:An İntegtarive Review. *Review Of General Psychology,* 271-299.

Joorman, A., Yoon, C., ve Siemer, B. (2010). Cognition and Emotion Regulation.A Transdi Agnostic Approach to Etiology and Treatment.New York. *Guilford Press,* 174-203.

Joormann, J., Yoon, K., ve Siemer, M. (2010). Biliş ve Duygu Düzenleme. *Guilford Basın*, 174-203.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1989). Türkiye de Çocuk Yetiştirme ve Bir Müdahale Araştırması. *Psikoloji ve Gelişmekte Olan Toplumlar*, 37-52.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1996). Özerk İlişkisel Benlik:Yeni Bir Sentez. *Avrupalı Psikolog, 1*(3), 180-186.

Kalyencioğlu, D. (2010). Ergenlerin Aile İşlevi Algılarına Göre Uyum Düzeyleri. *Florance Nightingale Hemşirelik Dergisi, 18*(2), 156-162.

Karaaslan, Ü. K. (2012). Okul Öncesi Eğitimin ve Diğer Değişkenlerin İlköğretim 1.Sınıf Öğrencilerinin Duyguları Tanıma ve İfade Etme Becerilerine Etkisi. (Yayın no.325888) [Yüksek Lisans Tezi / Selçuk Üniversitesi*]*. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Kasım Şener, E. K. (1999). *Anne Bebek Çocuk Etkileşiminde Olumlu ve Olumusuz Özellikler.* İstanbul: Nobel Yayınevi.

Kavlak, O., ve Şirin, A. (2009). The Turkish Version Of Maternal Attachment Inventory. *Journal Of Human Sciences, 6*(1), 188-202.

Kazdin, A. (1995). Antisosyal Çocukların Bilişsel Davranışçı Tedavisinde Sonucun Belirleyicisi Olarak Çocuk Ebeveyn ve Aile İşlev Bozukluğu. *33*(3), 271-281.

Kopp, C. (1989). Regulation of Distress and Negative Emotions:A Developmental View. *Developmental Psychology, 25*(3).

Kurt, F. K., ve Bolat, G. U. (2018). Anasınıfına Devam Eden 60-72 Aylık Çocukların Duygusal Beceri Düzeylerinin ve Problem Davranışlarının İncelenmesi. Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi, (14) 57-71

Kurtman Ersanlı, M. K. (2008). *Evlilik İlişkilerini Geliştirme Kuram ve Uygulama.* Ankara*:* Nobel Akademi Yayıncılık.

Kuyucu, Y. (2012). Duyguları Anlama Becerileri Farklı Düzeydeki Çocukların Akranlarına Karşı Gösterdikleri Duygusal Ve Davranışsal Tepkilerinin İncelenmesi. (Yayın no.325905) [*Yüksek Lisans Tezi / Selçuk Üniversitesi*] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Lemerise, E., ve Arsenio, W. (2000). Sosyal Bilgi İşlemede Duygu Süreçleri ve Bilişim Entegre Modeli. *Çocuk Gelişimi, 71*(1), 107-118.

Mangır, M., ve Aktaş, Y. (1992). *Gece Kondu Gençliğinde Boş Zaman Etkinlikleri.* Ankara:Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları.

Martin, C., ve Colbert, K. (1997). *Ergenlik Bir Ömür Boyu Bakış Açısı.* Ankara:Nobel Akademik Yayıcılık

Martin, C., ve Fabes, R. (2001). Küçük Çocukların Aynı Cinsiyetten Akran Etkileşimlerinin İstikrarı ve Sonuçları. *Gelişim Psikolojisi, 37*(3), 431-436.

Mary Gander, H. G. (2001). *Çocuk ve Ergen Gelişimi.* Ankara: İmge Yayınları.

Mızrakçı, Ş. (1994). *Ailelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etki Eden Faktörler.* (Yayın no. 27084) [Yüksek Lisans Tezi / Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İzmir]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Morris, A., Silk, J., Steinberg, L., Myers, S., ve Robinson, L. (2007). Duygu Düzenlemenin Gelişiminde Aile Bağlamının Rolü. *Social Development, 16*(2).

Morris, J., ve Şahin, Y. (2007). Küresel Isınmaya Uyum Sağlama Konusunda Piyasa Kurumlarının Rolü. *Liberal Düşünce Dergisi, 48*(23).

Onat, O., ve Otrar, M. (2010). Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması:Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışmaları. *31*(31), 123-143.

Öngider, N. (2013). Boşanmanın Çocuk Üzerindeki Etkileri. *psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 140-161.

Özdal, F., ve Aral, N. (2005). Baba Yoksunu Olan ve Anne Babası İle Yaşayan Çocukların Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 6*(2), 255-267.

Özgüle, E. T., ve Sümer, N. (2017). Ergenlikte Duygu Düzenleme ve Psikolojik Uyum:Duygu Düzenleme Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması. *Türk Psikoloji Yazıları, 20*(40), 1-18.

Özgüven, İ. E. (2001). *Ailede İletişim ve Yaşam.* Ankara: PDREM Yayınları.

Özkılıç, S. A. (2021). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Anneleriyle Olan İlişkileri ve Annelerin Çocuğa Yönelik İlgisi İle Duygu Düzenleem Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.* (Yayın no:663376) [Yüsek Lisans Tezi / Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Öztürk, A. B. (2009). Çocuğun Cinsel İstismarı. *20*(2), 89-98.

Özyürek, A. (2008). 5-6 Yaş Grubu Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Demografik Özelliklerinin Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 6*(3), 395-414.

Pianta, R., ve Stuhlman, M. (2004). Öğretmen Çocuk İlişkileri ve Çocukların Okulun İlk Yıllarındaki Başarıları. *Okul Psikolojisi İncelemesi, 33*(3), 444-458.

Rothbart, A., Ziaie, B., ve Bates, C. (1992). Self Regulation and Emotion in İnfancy.New Directions for Child and Adolescents Development. (55), 7-23.

Rusting, A., ve Hoeksema, C. (1998). Öfkeye Verilen Tepkilerin Düzenlenmesi.Ruminasyon ve Dikkat Dağınıklığının Ruh Hali Üzerindeki Etkileri. *Kişilik ve Sosyal Psikoloji Dergisi, 74*(3), 790-803.

Rydell, M., Bohlin, G., ve Berlin, L. (2003). 5-8 Yaş Arası Çocuklarda Duygusallık Duygu Düzenleme ve Uyum. *3*(1), 30-47.

Saltalı, N. D. (2010). *Duygu Eğitiminin Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Duygusal Becerilerine Etkisi.* (Yayın no: 258519*)* [Yüksek Lisans Tezi / Selçuk Üniversitesi] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Samur, A. Ö. (2011). Değerler Eğitimi Programının 6 Yaş Çocuklarının Sosyal ve Etkileyici Gelişimlerine Etkisi. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi, 14*, 57-71.

Santrock, J. (2011). *Yaşam Boyu Gelişim Psikolojisi.* Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Saygı, D. (2011). *Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması ve Anne Çocuk İlişkisinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi.*(Yayın no.298627) [Yüksek Lisans Tezi / Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İstanbul.] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Senemoğlu, N. (2005). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya.* Ankara:Anı Yayıncılık

Seven, S. (2008). *Çocuk Ruh Sağlığı.* Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Stifter, C., ve Augustine, M. (2019). Handbook of Emotional Development. 405-430.

Swith, J. T. (2013). *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim.* Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Şahin, B. (2015). Okul Öncesi Dönem Anne Baba Tutumları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 11*(3), 972-991.

Şahin, E., ve Demirkapı, E. (2013). Çocukluk Çağı Travmalarının Duygu Düzenleme ve Kimlik Gelişimine Etkisi ve Bunların Psikopatolojiler ile İlişkisi. *Adnan Mnderes Üniversitesi Dergisi*.

Şebnem Soysal, Ş. B. (2005). Bebeklik Dönemindeki Bağlanma Sürecine Genel Bir Bakış. *Klinik Psikiyatri Dergisi, 8*(2), 88-99.

Thompson, R. (1994). Emotion Regulation:A theme inSearch of Definition.Monographs of The Society for Research in Child Development. *New York: The Guilfard* n ew y ork:*59*(2-3), 25-52.

Thompson, R., ve Calkins, S. (1996). Risk Altındaki Çocuklar İçin Duygu Düzenleme. *Gelişim ve Psikopatoloji, 8*(1), 163-182.

Thompson, R., ve Meyer, S. (2007). Ailede Duygu Düzenlemenin Toplumsallaştırılması. *Guilford Basın Handbook of Duygu Düzenleme*, 249-268.

Underwood, M. (1997). Çocuklar Arasındaki Sosyal Saldırganlığın Gelişimsel Bir Araştırması. *Gelişim Psikolojisi, 33*(4), 589-600.

Ural, O., Güven, G., Sezer, T., Azkeskin, K., ve Yılmaz, E. (2015). Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Bağlanma Biçimleri Sosyal Yetkinlik ve Duygu Düzenleme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Uluslararası Katılımlı 3.Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Kongre Kitabı*.

Usta, S. Y. (2014). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarda Davranış Problemlerinin Anne Çocuk ve Öğretmen Çocuk İlişkileri Açısından İncelenmesi.* (Yayın no.383789) *[*Yüksek Lisans Tezi / Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Uzun, H., ve Baran, G. (2019). Babaların Okul Öncesi Dönemdeki Çocuklarıyla İlişkisinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 15*(1,47).

Vural, D. E. (2006). *Okul Öncesi Eğitim Programındaki Duyuşsal ve Sosyal Becerilere Yönelik Hedeflere Uygun Olarak Hazırlanan Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitimi*

Programının Çocuklarda Sosyal Beceri Gelişimine Etkisi. (Yayın no. 189793) [Yüksek Lisans Tezi/ Dokuz Eylül Üniversitesi]

Yağbasan, M., ve İmik, N. (2006). Öğretmenlerin Aile İçi İletişimi Malatya İli Örneği. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, *16*(2), 227-245.

Yavuzer, H. (2003). *Çocuğunuzu Tanımlayın ve Anlayın*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yeşilyaprak, B. (2005). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. Ankara: Pegem Akademi.

Yörükoğlu, A. (1992). *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk.* İstanbul: Özgür Yayınevi.

Yörükoğlu, A. (2014). *Çocuk Ruh Sağlığı.* Ankara: Özgür Yayın Dağıtım.

Yükçü, Ş. B. (2017). Bağımsız Anaokullarına Devam Eden Çocukların Duygu Düzenleme ve Sosyal Problem Çözme BecerileriYapılarının Yoğun Okuryazarlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. (Yayın no.468838) *Yüksek Lisans Tezi Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Ankara*.

Yükçü, Ş. B., ve Demircioğlu, H. (2017). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Duygu Düzenleme Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *0*(44).

Zaferoğlu, M. (2018). *Ergenlerde Duygusallık Tepkisellik ile Obsesif Kompulsif Belirtiler Arasındaki ilişkide Duygu Düzenleme Becerilerinin Aracı Rolünün İncelenmesi.* (Yayın no.272874) [Yüksek Lisans Tezi /Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

EKLER

EK-1: Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği İzin Formu

Bu belge, Yükseköğretim Kurulu tarafından 19.01.2021 tarihli "Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge" ile bildirilen 6689 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

EK-2: Duygu Düzenleme Ölçeği İzni

Bu belge, Yükseköğretim Kurulu tarafından 19.01.2021 tarihli "Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge" ile bildirilen 6689 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

EK-3: Anne-Babaya Ait Kişisel Bilgi Formu

Görüşme Tarihi: Görüşme Sayısı:	
KİŞİSEL BİLGİ FORMU	
ÇOCUĞA AİT BİLGİLER	
Adı Soyadı/Rumuz:	
Doğum Tarihi:	
Yaşı:	
Cinsiyeti :	
ANNEYE/BABAYA AİT BİLGİLER	
Yaşı:	20 ve altı ( ) 21 - 25 yaş arası ( ) 26 - 30 yaş arası ( ) 31 - 35 yaş arası ( ) 36 - 40 yaş arası ( ) 41 ve üstü
Eğitim Seviyesi:	1.Okuryazar Değil ( ) 2. Okuryazar ( ) 3. İlkokul ( ) 4.Ortaokul ( ) 5. Lise ( ) 6. Yüksek Öğrenim ( )
Çalışma Durumu:	Çalışmıyor ( ) Kamu görevlisi ( ) İşçi ( ) Özel Sektör ( ) Diğer ……
Çocuk Sayısı:	1 ( ) 2( ) 3( ) 4( ) 5 ve üstü( )
AİLEYE AİT BİLGİLER	
Aile Tipi:	Geniş aile ( ) Çekirdek aile ( ) Boşanmış aile( )
Ailenin Gelir Düzeyİ:	900-1500 ( ) 1501-3000 ( ) 3001-4500 ( ) 4501-6000 ( ) 6001 ve üstü ( )

EK-4: Etik Kurulu Kararı

Bu belge, Yükseköğretim Kurulu tarafından 19.01.2021 tarihli "Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge" ile bildirilen 6689 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

EK-5: Tez Valilik Onayı

Bu belge, Yükseköğretim Kurulu tarafından 19.01.2021 tarihli "Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge" ile bildirilen 6689 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

ÖZGEÇMİŞ

Vildan KAHRAMAN

Eğitim

Derece	Yıl	Üniversite, Enstitü, Anabilim/Anasanat Dalı
Lisans	2010	Eskişehir Anadolu Üniversitesi/Eğitim Fakültesi/Okulöncesi Öğretmenliği

İş/İstihdam (Varsa)

Yıl	Görev
2010-2013	İstanbul Maltepe Atilla Uras Anadolu Lisesi/ Okul Öncesi Öğretmeni
2013-2016	İstanbul Maltepe İsmet Kuralkan İlkokulu/Okul Öncesi Öğretmeni
2017-2022	İstanbul Maltepe Serpil Şahinoğlu Anaokulu/Okul Öncesi Öğretmeni
2023-	Diyarbakır Kayapınar Şirinler Anaokulu/Okul Öncesi Öğretmeni